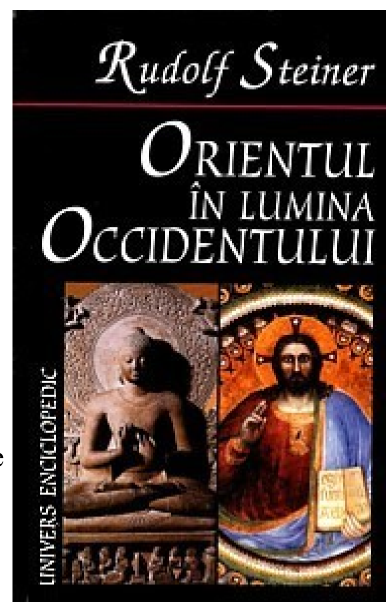
Rudolf Steiner

ORIENTUL ÎN LUMINA OCCIDENTULUI

Copiii lui Lucifer şi fraţii lui Hristos

GA 113

Ciclu de nouă conferinţe ţinute la München
în perioada 23–31 august 1909

Traducere din limba franceză de NICOLAE IOAN CRĂCIUN
Confruntarea cu ediţia germană: biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

Titlul ediţiei germane, publicată după o stenogramă revăzută de conferenţiar:
DER ORIENT IM LICHTE DES OKZIDENTES
Die Kinder des Luzifer und die Brüder Christi

Nr.curent în bibliografia generală GA 113

CUPRINS

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861–1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent şi interactiv atât mistica înaltă bazată pe experienţe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât şi gândirea riguros ştiinţifică despre spirit, prin opoziţie cu tendinţele materialismului dominant în secolul al XIX-lea şi prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaştere prin contestarea existenţei acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptăţit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înţelege ce este materia".

Pentru a sintetiza conţinutul de idei al antroposofiei sau ştiinţei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realităţi materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual şi orice realitate spirituală din Univers primeşte la un moment dat expresie în lumea materială". Întreaga evoluţie, mai întâi biologică şi apoi social-istorică, a umanităţii este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoaşterea directă a resorturilor spirituale ale umanităţii, ca şi cunoaşterea exterioară a materiei, se obţine numai prin eforturi susţinute de perfecţionare a structurilor noastre sufleteşti şi spirituale, pentru a deveni apţi şi demni de dezvoltarea conştientă şi responsabilă a relaţiei omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoaşterii de sine, fapt necesar pentru evoluţia viitoare a omenirii. Atât cunoaşterea de sine cât şi înţelegerea coerentă a lumii interioare şi a ambianţei telurice şi cosmice se pot dobândi

prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar şi în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o fiinţă dublă, cu problematică cosmică şi problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecinţă, antroposofia este ştiinţa despre spirit care ne dă posibilitatea înţelegerii *raţiunii de a fi* a structurilor şi evenimentelor aparţinând lumii sensibile, precum şi a înlănţuirii acestora în timp şi spaţiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase", cum încearcă să denigreze unele scrieri mişcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forţelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relaţiile individuale şi de grup. Există, în prezent, antroposofi aparţinând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârşit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înţelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluţie cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaştere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele şi a elaborat soluţii valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecinţele tuturor situaţiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoaşterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii şi urmaşii săi au elaborat principiile şi metodele terapeutice ale medicinii antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiţiei sociale, au dat naştere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaştere obiectivă, o cale de autocunoaştere şi o cale de viaţă. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activităţii lui Hristos, a Logosului care a acţionat de la începutul existenţei Universului.

Mişcarea antroposofică, care s-a separat din mişcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, şi numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente şi organizaţii actuale. Ea deschide perspective luminoase educaţiei pentru libertate, iubirii dintre oameni şi colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creştină şi cu o largă deschidere spre înţelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea şi dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINŢELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza ştiinţei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise şi publicate de Rudolf Steiner (1861–1925). Pe lângă aceasta, el a ţinut, între 1900–1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât în faţa unui public larg, cât şi pentru membrii Societăţii teosofice, mai târziu ai Societăţii antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuşi a dorit iniţial ca aceste conferinţe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute

drept „comunicări orale, nedestinate tiparului". După ce însă s-au finalizat şi răspândit tot mai numeroase variante incomplete şi eronate după stenogramele şi notiţele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Şi a încredinţat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografieze conferinţele, de a asigura administrarea stenogramelor şi revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuşi textele, decât în cazuri foarte rare, în privinţa tuturor conferinţelor publicate trebuie să se ţină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli".

În legătură cu raportul dintre conferinţele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, şi cărţile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner îşi exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică ***Mein Lebensgang*** (***Viaţa mea***), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce priveşte cursurile ţinute, care se adresau unui cerc restrâns de participanţi, familiarizat cu bazele ştiintei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867–1948) s-a trecut, conform indicaţiilor sale, la tipărirea unei ediţii a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner – Gesamtausgabe, GA). Volumul de faţă constituie o parte a acestei ediţii.

CUVÂNT ÎNAINTE
de Rudolf Steiner

precedând publicarea acestor conferinţe în revista „Die Drei" (1921)

Am ţinut aceste conferinţe la München în august 1909. Ele au urmat reprezentării dramei lui Eduard Schuré: *Les enfants de Lucifer* (Copiii lui Lucifer) şi se leagă de aceasta, mai ales prima. Cine ia în considerare ştiinţa spiritului pe care o reprezint ştie că modul meu de exprimare a lucrurilor este oarecum diferit, când caută să se nască din impulsurile de bază ale acestei ştiinţe.

Totodată, adevărata cunoaştere spirituală trebuie să evite orice dogmatism. Ea poate stabili legături cu cele mai diverse concepţii înrudite. De asemenea, poate prezenta lucrurile din punctele de vedere cele mai diferite, şi tocmai din această cauză crede că poate exercita o acţiune fecundă. Dogmaticii de toate nuanţele pot găsi în ea contradicţii! Ei nu vor face decât să evidenţieze cât sunt de îndepărtate ideile lor de *viaţă*. Aceasta din urmă le-ar pune în faţa ochilor ceea ce ei numesc contradicţii. Ştiinţa spiritului nu poate să se rupă de viaţă pentru a-i feri să se găsescă în prezenţa contradicţiilor.

CONFERINŢA I

München , 23 august 1909

Oricine cunoaşte cât de puţin istoria omenirii ştie – fără a recurge pentru aceasta la mult esoterism – că noţiunea de „istorie" înglobează multe lucruri, mai ales dacă istoria nu este concepută numai ca un obiect de studiu, ci ca ceva care, ca tot ce aparţine vieţii spirituale, trebuie să fie trăit. De altfel, viaţa cere, în orice domeniu, să înveţi, iar învăţarea cere răbdare. S-ar putea înlocui – şi acesta se poate referi în mod deosebit la exemplul nostru – termenul de răbdare printr-un altul; s-ar putea înlocui prin expresia „a şti să aştepţi". Ei bine, noi am încercat să aplicăm regula de viaţă pe care o exprimă cuvintele pe care tocmai le-am pronunţat la ceea ce am realizat ieri*.

* Este vorba de reprezentarea piesei de teatru *Copiii lui Lucifer* de E. Schuré (22 august 1909).

Mişcarea germană de ştiinţă a spiritului pe care am întemeiat-o va atinge în curând o vechime de şapte ani de muncă. Acum şapte ani am ţinut la Berlin o conferinţă în faţa unui cerc de persoane care ascultaseră deja o serie de alte conferinţe. Într-un anumit fel, această conferinţă constituia un supliment la un alt ciclu. Aceasta se întâmpla cu ceva mai mult de şapte ani în urmă. Era vorba atunci de a asigura realizarea unei tranziţii de la sentimentele şi interesele spirituale, care, deşi erau, desigur, rezultatul unei munci de ştiinţă a spiritului, dar care purta un alt nume, la curentul ştiinţei spiritului. Atunci s-a oferit o posibilitate interioară pentru o bună tranziţie. Conferinţa de care vorbesc se intitula *Les enfants de Lucifer* (Copiii lui Lucifer). Publicul făcea parte din categoria celor care abordează toate punctele de vedere într-o perspectivă literară; de altfel noi adoptasem ca punct de plecare drama lui Schuré: *Les enfants de Lucifer.* Am vorbit deci despre Copiii lui Lucifer în plan ocult [1] – cuvântul fiind luat aici în sensul utilizat în ştiinţa spiritului; gândeam deja că într-o zi vom ajunge să prezentăm această operă a spiritului modern pe o scenă, în faţa unui număr de spectatori. Căci viaţa spirituală reprezintă o mare unitate şi o mare armonie şi este de datoria oamenilor care trăiesc într-o anumită epocă să-i recunoască cele mai frumoase producţii, să le ia în considerare. Viaţa spirituală modernă este în anumite privinţe un haos, dar, aşa cum lumea a crescut din haos, tot astfel un fel de Cosmos al vieţii spitituale va putea înflori în viitor numai dacă ne vom da silinta să preluăm cele mai valoroase flori ale sale din haosul vieţii moderne. Ni s-ar fi părut fals să tratăm astfel o operă de artă modernă scoasă din spiritul timpului. S-ar putea găsi, moderniza şi prezenta astăzi publicului alte opere ale secolelor sau chiar ale mileniilor trecute, dar sufletul fiecărei epoci are specificitatea sa; ceea ce sufletul epocii este în măsură să creeze trebuie, dacă este corect, să vorbească din nou cu căldură şi intimitate acelui suflet al epocii. Pentru ca spiritul unei epoci să dea cele mai frumoase roade, el nu trebuie să comunice oamenilor dogme sau învăţături, ci într-un anumit sens să le deschidă ochii. În general, nu este foarte greu de recunoscut valoarea unui fapt care s-a impus timp de secole sau poate chiar numai timp de decenii, dar viaţa spirituală care se exprimă aici trebuie să trezească în sufletul omenese forţele originare cele mai elementare; una din forţele cele mai elementare ale sufletului omenesc constă în entuziasmarea privirii deschise pentru toate roadele pe care soarele vieţii spiritului le face să apară în epoca spirituală actuală. Mişcarea noastră ar vrea să fie o deschizătoare de inimi.

Aşa cum am mai spus, mai trebuie însă şi altceva pentru înţelegerea ideii şi a conceptului de istorie: răbdare – sau facultatea de a aştepta. Precipitarea, nerăbdarea împiedică unele lucruri să rodească în viaţă! Ar fi fost stupid ca acum şapte ani să facem mai mult decât o aluzie trecătoare la ceea ce se va întâmpla mai târziu. Câte lucruri nu au împiedicat atunci realizarea imediată a proiectului de a transpune pe scenă această operă a spiritului! Va fi suficient să menţionez un singur fapt pentru ca dumneavoastră să sesizaţi ce ne

împiedica atunci să începem această muncă. Cel care înţelege viaţa spiritului ştie că ea ascultă de anumite legi importante. Aceasta este, de altfel, una din marile legi ale vieţii spiritului pe care ati putut-o auzi exprimată ieri cu ocazia spectacolului: „Viaţa spiritului are legile sale, care nu trebuie să fie încălcate, ci respectate". Şi una din cele mai importante legi ale vieţii spiritului, a cărei omitere poate fi plătită foarte scump – mai ales într-o mişcare ca a noastră –, este cea care ne este indicată acolo unde entităţile spirituale superioare manifestă în activitatea naturii modul lor specific de a lucra.

Priviţi modul de a lucra pe care îl are natura; observaţi-o în opera sa de creaţie; veti vedea că există posibilitatea ca ceea ce a creat natura să fie o nereuşită. Priviţi marea cu nenumăraţii germeni de viaţă care înoată în ea şi observaţi câţi din aceşti germeni ajung să se dezvolte până la starea de maturitate. Întrebaţi-vă dacă entităţile creatoare ale naturii îşi pun vreodată întrebarea: Trebuie să purtăm doliu după atâtea tentative infructuoase şi să ne întristăm că vedem pierzându-se încă de la începutul lor roadele activităţii noastre creatoare? Numai respectarea acestei legi din domeniul vieţii spiritului permite să reuşească acolo tot ceea ce *trebuie* să se împlinească, aşa cum viaţa izbuteşte să se multiplice în natură deoarece spiritele care o creează nu se lasă niciodată tulburate de insuccesele lor. Din acest motiv poate reuşi opera care trebuie să fie înfăptuită în natură, adică în lucrările vieţii spirituale superioare. Succesul ca atare nu este un criteriu al justeţei sau adevărului. Aceasta trebuie să fie o lege a ştiinţei spiritului; şi ea trebuia să fie respectată în interiorul mişcării noastre.

Într-adevăr, aici este vorba de un fel de privire retrospectivă asupra faptelor, dar, în acelaşi timp, ea trebuie să fie pusă în relaţie cu unele idei, legi, fapte care se leagă de întregul nostru ciclu de conferinţe. După cum am spus, au tecut aproape şapte ani de la conferinţa menţionată, şi am putut vedea ieri, spre marea noastră satisfacţie, reprezentarea *Copiilor lui Lucifer* în faţa unei săli pline. S-au adunat mai mult de şase sute de prieteni pentru a o urmări. Câti dintre aceşti spectatori au ascultat conferinţa care a fost primul germene al acestei creaţii? Numai o doamnă făcuse aceasta, care mai înainte nu fusese printre simpatizanţii mişcării noastre. Pentru circumstanţele de atunci, conferinţa avusese destui auditori, dar aceste persoane nu s-au alăturat mişcării noastre. Este marea lege a acţionării în lumea spirituală, că germenii pierduii se transformă şi învie sub alte forme. Exemplul nostru confirmă această lege. Vedeţi că nu este eronat să facem o legătură între cuvântul şi ideea de eveniment şi expresiile „răbdare" şi „a şti să aştepţi"; să ştii să aştepţi până când apar condiţiile care permit să scoatem din profunzimile fecunde ale timpului ceea ce am lăsat să se maturizeze acolo. Munca omenească nu poate face nimic fără ca răbdarea şi capacitatea de a aştepta s-o însoţească, fără ca maturizarea să joace aici un anumit rol.

Aceasta ne dovedeşte, la scară mică, că anumite lucruri sunt necesare, pentru ca în viaţa culturală ceva să se maturizeze. Ideea de a prezenta *Copiii lui Lucifer* ca un spectacol obişnuit ar fi fost, evident, nefastă. Ce se cere pentru a face din acest ansamblu o unitate? Noi nu trebuie să uităm că cel mai important lucru nu-l reprezintă cei care joacă, nici munca efectuată, nici pregătirile, nici realizările. Irumperea operei din sufletul autorului este prima faptă. Munca de interpretare care are loc după aceea, munca de reprezentare şi tot restul sunt cu totul secundare. Mai importanţi sunt cei care ascultă şi cei care privesc. Esenţial este ca prin sufletele şi inimile spectatorilor să treacă experienţa unei vieţi comune, o viaţă care face aceste inimi capabile nu numai să perceapă curenţii tainici care emană din operă, ci să simtă, în comun, armonia lor intimă. În interiorul mişcării noastre, noi prezentăm ca prim principiu întemeierea unui nucleu al omenirii în care să trăiască iubirea aproapelui şi fraternitatea. Ce plantă scumpă este acestă iubire de oameni şi

fraternitatea, dar cât de delicată! Ea nu înfloreşte decât acolo unde sufletele vibrează împreună în armonie; adică unde o viaţă spirituală comună vibrează în acelaşi fel în suflete. Aceasta este ceea ce s-a întâmplat ieri. Mişcarea noastră trebuie să fie un instrument care să întărească sufletele şi în acelasi timp să le deschidă, astfel încât să putem lăsa să pătrundă în sufletele noastre, în comun şi în armonie, un element spiritual. Un suflu comun trebuie să traverseze aceste suflete. Atunci se va putea maturiza fructul fraternităţii, fructul armoniei spirituale între oameni.

Comparaţi acum ceea ce aţi văzut ieri cu orice altă reprezentaţie teatrală şi întrebaţi-vă dacă este posibil, în haosul vieţii noastre spirituale, ca un sentiment comun să radieze dinspre scenă şi să găsească un ecou în inima oamenilor. Abia aceasta este opera de artă care a pătruns în inima noastră. O dată ce a ţâşnit din inima poetului, opera îşi urmează drumul său, dar ea nu găseşte deplina sa realizare decât când are un ecou într-un număr mare de inimi şi suflete; abia acum se realizează a doua din condiţiile esenţiale care ne interesează aici.

Pentru a arăta în ce sens mişcarea noastră poate deveni un instrument în cultura umanităţii, v-am vorbit în felul acesta. Oamenii timpului nostru nu vor forma niciodată o societate armonioasă, pătrunsă de iubire şi pace, dacă armonia, iubirea şi pacea rămân simple cuvinte. Singurul teren pe care se va realiza primul nostru principiu de fraternitate şi iubire universală este *munca în comun*. Ceea ce înţeleg prin aceasta poate fi realizat, fără îndoială, numai de grupuri individuale, dar dacă exemplul lor particular face să se simtă efectele sale, dacă sunt luate în considerare, vor pătrunde nu numai viaţa noastră spirituală, ci şi toată viaţa noastră actuală şi o vor împlini; un spirit cu adevărat omenesc va pătrunde în munca umană şi prin aceasta în progresul omenirii; ştiinţa spiritului se va dovedi fermentul cel mai capabil să promoveze viaţa practică. Dacă i se dă prilejul, ea poate să însufleţească toate aspectele vieţii în modul cel mai practic. Epoca noastră este matură, în general, pentru aceasta, în sensul că demonstrează în fiecare din domeniile sale necesitatea intervenţiei ştiinţei spiritului; pretutindeni vedem că prezentul cere ca în viaţa noastră să se reverse cunoaşterea spiritului. Dar înţelegerea omenirii se târăşte cu încetineală în urma necesităţilor umane. De aceea este posibil ca activitatea noastră să fie încă multă vreme o muncă de pionieri, o muncă în vederea viitorului. Dar noi putem aştepta, nu vom căuta să ne impunem, avem multă răbdare; vom interveni acolo unde activitatea noastră va fi cerută, unde va fi dorită. Dar ea trebuie să fie făcută cu răbdare, pentru ca într-o zi, mai târziu, să nu se ceară ceva ce încă nu există. Nu suntem departe de timpul când nevoia imperioasă se va face simţită în multe domenii ale activităţii omeneşti, chiar şi în acelea unde munca noastră este considerată astăzi cu dispreţ ca reveria cea mai amăgitoare şi ca cea mai rea dintre himere. Ea va fi cerută în locuri în care nu te aştepţi deloc, unde în prezent ea este considerată o fantasmagorie.

În aşteptare, noi ne vom desfăşura munca cu răbdare; şi nu ne va lipsi simţul practic într-atât încât să înţelegem în mod greşit lumea contemporană. Activitatea noastră vrea să se facă simţită, acolo unde este vorba într-adevăr de a intra în mod concret în cel mai mic detaliu. Nu este evident că lumea vieţii spirituale şi culturale contemporane ne închide aproape peste tot uşile? Oamenii nu vor să ştie de noi când venim cu soluţii practice, ci spun: Rămâneţi unde sunteţi, visătorilor, voi visaţi la tot felul de lumi suprasensibile, la un spirit care nu există; noi nu avem ce face cu soluţiile voastre practice! Cine ar putea să nu vadă aceasta în mod clar? Nu este natural să încerci mai întâi să fii practic acolo unde domneşte lumea aparenţelor? Dar numai dacă am înţeles bine că în realitate lumea aparenţelor nu este decât o reflectare a lumii reale se poate descoperi, prin această lume a aparenţelor, care este cea a frumuseţii şi a artei, cea prin care zeii ne vorbesc, prima

incitare la muncă. Fiindcă într-adevăr zeii sunt cei care ne vorbesc prin arta autentică, prin artă vom găsi cel mai sigur mijloc de a pătrunde, încetul cu încetul, prin aplicaţiile noastre practice, în domeniile zise practice ale existenţei. Munca este substratul pe care se va putea realiza primul nostru principiu: o convieţuire şi coacţionare frăţească. Dacă se va lucra în sensul indicat aici se va putea vedea – în cel mai frumos sens al termenului – dacă, între oameni, este posibil să cultivăm pacea, armonia şi fraternitatea. Multă muncă precedă tabloul care se prezintă privirii, ca de exemplu în cazul reprezentaţiei de ieri, şi spectatorul nu-şi imaginează exact fazele pregătitoare necesare. În cazul nostru, o putem afirma pe bună dreptate, totul a fost efectuat în sensul concordiei şi fraternităţii, adică al primului principiu al ştiinţei spiritului: o muncă şi o acţionare în comun.

Ceea ce ghida munca noastră de pregătire era libertatea sufletului în unitatea acţionării, în armonia acţionării. Fără îndoială, nu totul se poate realiza deodată, dar noi am căutat să ajungem la o unitate, fără ca nimeni să fi fost obligat să intre într-un mecanism în care cineva dă un ordin şi altcineva execută; ideea noastră – şi aceasta a fost atinsă în numeroase puncte – era ca fiecare dintre participanii să aibă sentimentul că lucreză pentru propria sa cauză. Ajung astfel la un punct care, deoarece lucrul aparţine adevăratei vieţi spirituale, îmi cere să spun câteva cuvinte, nu atât pentru a vorbi despre acest fel de muncă sprituală liberă, ci tocmai pentru a-l prezenta ca exemplu a ceea ce pot fi principiul, regula de conduită şi ideea unei convieţuiri spirituale. Am constatat că este posibil să fie eliberate în interiorul sufletelor omeneşti anumite forţe, când o idee spirituală trece prin inimi şi suflete, şi când aceste suflete sunt destul de coapte pentru ca fiecare să simtă că ocupă locul care este al său. Trebuie spus cu cea mai profundă satisfacţie că membrii mişcării noastre care şi-au unit eforturile pentru a realiza reprezentaţia de ieri au făcut-o nu numai din devoţiune – eu o spun în deplină conştienţă –, ci au lucrat în primul rând cu o foarte mare înţelegere interioară a problemelor. Astfel a fost posibil nu numai să reunim actorii care înfăţişau diferitele personaje, închegând spectacolul unitar pe care l-aţi putut vedea ieri, ci să integrăm în acest întreg şi munca, nu numai devotată, dar şi avizată, a pictorilor noştri. Ar fi imposibil să vă descriu în detaliu munca pe care a trebuit s-o desfăşoare cutare sau cutare membru, dar pentru ca ansamblul costumelor, de la primul până la ultimul, să constituie un tot, să devină ceva care într-un anumit fel să nu exprime numai elementul individual pe care fiecare actor trebuie să-l pună în valoare, ci să producă şi o imagine globală este necesar ca o idee comună să însufleţească şi această parte a muncii; şi eu pot spune, cu satisfacpe, că acela dintre membrii noştri care şi-a asumat lucrul extrem de dificil de a confecţiona costumele în spiritul ansamblului reprezentaţiei a lucrat cu înţelegerea cea mai profundă. O spun cu deplină conştienţă că s-a manifestat o genialitate extraordinară în felul în care individul a fost integrat în totalitate. Dacă-mi este îngăduit şă exprim un sentiment personal, voi spune că am resimţit ieri o imensă gratitudine faţă de toţi cei care, fiecare la locul său, au dat dovadă de atâta înţelegere în munca lor; o gratitudine care aş vrea să se exprime astăzi faţă de fiecare luat individual, o gratitudine care are şi un alt aspect, care face să se îndrepte acest sentiment spre sursa universală primordială a vieţii noastre spirituale, din care într-adevăr ţâşneşte tot ceea ce suntem capabili să facem noi, celelalte fiinţe omeneşti. Numai fiindcă această viaţă spirituală a fost activă am putut face această modestă tentativă de a aduce pe scenă o asemenea operă de artă.

Aceasta ne-a permis însă să acumulăm şi experienţe şi trăiri. Cel care a colaborat cu noi s-a putut bucura să găsească în anumite privinţe în viaţa spirituală o forţă care învinge toate obstacolele. Aceasta conferă încredere şi o credinţă neclintită în viitorul mişcării noastre. Din observaţia individuală am putea obţine credinţa în măreţia, în bogăţia mişcării noastre. De exemplu, să înţelegem forţa spirituală a operei pe care am

reprezentat-o acţionând, în cursul ultimelor zece zile, nu numai asupra acelora care au luat parte direct la ea, dar, de asemenea, şi asupra lucrătorilor care au muncit în teatru cu ciocanele şi cleştele, şi care au colaborat cu plăcere, de la primul până la ultimul. Iată ce face parte, de asemenea, din opera de artă, când privirea depăşeşte un cadru strâmt delimitat pentru a pătrunde în spaţiul în care opera de artă, asemenea unui soare, face să se simtă efectele vieţii sale spirituale şi ale forţei sale spirituale asupra ansamblului vieţii culturale. Acest lucru dă forţă şi curaj. Aceasta ne permite să înţelegem şi misiunea socială a ştiinţei spiritului. Căci ea are o misiune socială, are o misiune în ceea ce priveşte cultura şi prosperitatea omenirii. Există, desigur, multe suflete care cred că prosperitatea şi mântuirea oamenilor nu ar putea reveni în vieţile noastre sfâşiate decât prin mijloace şi măsuri materiale; ele au pierdut credinţa şi încrederea în forţa victorioasă a spiritualităţii. Dar viaţa practică ne învaţă că spiritul are forţa de a elibera în sufletul omenesc bucurii secrete, o plăcere secretă a devotamentului. Ea ne învaţă că atunci când vom fi capabili să dăm epocii noastre pâinea vieţii spirituale vor exista suflete omeneşti care vor aspira să o consume. Spiritualitatea are o forţă victorioasă.

Ceea ce am observat într-un interval de zece zile poate fi foarte instructiv. Aceasta ne poate da încredere în ceea ce urmărim în calitate de adepţi ai ştiinţei spiritului, şi ne dă curajul să lucrăm fără încetare la opera pe care vrem s-o realizăm. Cercetătorul spiritual poate avea această privire deschisă, pentru a învăţa din viaţă; căci numai observând fiecare pas al vieţii, ca om care învaţă, putem face progrese. Aşa cum am ştiut să aşeptăm şapte ani realizarea acestui ideal, la fel vom şti să aşteptăm alte, multe alte lucruri, pe care mişcarea noastră trebuie să le realizeze, până când se vor coace în sânul timpului. Credinţa ne va permite să aşteptăm, căci, dacă înţelegem în mod corect ştiinţa spiritului în sensul epocii actuale, avem punctul central a ceea ce se numeşte credinţa în sensul cel mai înalt; noi avem constant în faţa ochilor unicul punct stabil, care ne-a apărut ieri prin simbolul crucii.

Ştim ce înseamnă crucea pentru sufletul omenesc. În cursul anilor, ne-am străduit să privim ceea ce radiază din aceasta spre noi ca un dar din lumile spirituale. Ne-am străduit să facem din acest conţinut ce ţine de ştiinţa spiritului un instrument de înţelegere a acestui centru al întregii evoluţii omeneşti, pentru a cuprinde mai bine pe Hristos şi crucea. Când recunoaştem realitatea principiului hristic, înţelegem că el este o forţă, o forţă vie legată de viaţa omului pe Pământ, de la începutul calendarului creştin, când acest principiu al lui Hristos s-a unit cu o fiinţă omenească în corpul lui Iisus din Nazareth. De atunci el este printre noi, acţionează printre noi şi noi putem participa la activitatea sa în măsura în care ne străduim să folosim toate mijloacele care ne stau la dispoziţie pentru a înţelege acest principiu hristic, în asa fel încât să facem din el chiar viaţa sufletului nostru. Dacă înţelegem acest principiu hristic astfel încât să ştim că el trăieşte în omenire, că este *aici*, că putem merge spre el şi că putem scoate din această sursă apa vieţii, atunci avem credinţa care ne permite să aşteptăm tot ce trebuie să se maturizeze în sânul timpului, şi care se va maturiza, dacă avem răbdarea necesară. Dacă vom percepe principiul lui Hristos în cadrul a ceea ce este trecător, atunci se va maturiza pentru noi, din sânul efemerului, ceea ce este nepieritor, nemuritor şi veşnic, iar din sânul timpului se va naşte pentru noi supratemporalul. Aici este punctul de sprijin al unei credinţe care nu este oarbă, ci pătrunsă de adevăr şi cunoaştere, şi noi putem spune: *Va fi* ceea ce trebuie să fie. Nimic nu ne împidică să consacrăm cele mai bune forţe ale noastre în beneficiul a ceea ce credem că trebuie să se întâmple. Credinţa este veritabilul fruct al crucii; ea este cea care ne spune fără încetare: Priveşte-ţi neîmplinrile, ele sunt moartea aparentă a acţiunii tale creatoare. Aminteşte-ţi că pe cruce s-a aflat izvorul vieţii eterne, care a învins moartea temporală nu numai pentru sine, ci pentru toţi oamenii. Din aceste

două reprezentări va izvorî cel mai mare curaj pentru viaţă. Trebuie numai să le înţelegem în mod corect. Există persoane bine intenţionate care obiectează ştiinţei spiritului că acei oameni ce se apropie de ea, preluând un anume lucru numai pe bază de autoritate, ar pierde din forţă, ar deveni slabi. Dar cel care afirmă un asemenea lucru confundă aparenţa şi adevărul: ştiinţa spiritului despre care vorbim nu-i slăbeşte pe oameni; ea este o forţă în care există putere; dar ce vină au prospeţimea, forţa de ţâşnire şi lăstărire a naturii, dacă un organism slăbit pătrunde în această forţă vie a aerului şi nu o poate suporta? Este vina aerului proaspăt şi pur, dacă omul iese mai slăbit? Trebuie să se schimbe aerul, sau trebuie mai curând să se fortifice omul, pentru a suporta forţa vie a acestuia? Cunoaşterea spirituală vrea să fie aerul pur al spiritului. Nu trebuie să ne mirăm că un organism slăbit, abia ieşit din atmosfera viciată a vieţii spirituale contemporane, se simte uneori slab şi fără forţă abordând studiul ştiinţei spiritului. Răbdarea şi curajul care ne vin de la o înţelegere adevărată a principiului hristic sunt fructele autentice ale unei părţi a vieţii spirituale de care vorbim.

Dar mai trebuie încă ceva. Curajul, perseverenţa, credinţa nu ajung; trebuie să dobândim posibilitatea, după ce am recunoscut o idee ca fiind corectă, să nu ne lăsăm atraşi de îndoială cu privire la justeţea ei. Noi putem repeta de o sută de ori că în prezent ea nu este viabilă, dar trebuie să aşteptăm cu răbdare şi perseverenţă să se realizeze; dar dacă credem că forţa lui Hristos este cea care, în decursul vieţii omeneşti, este cea care face să se maturizeze esenţa timpului la momentul potrivit, trebuie să avem şi certitudinea privind justeţea indubitabilă a adevărurilor noastre spirituale. Dacă suntem răbdători, vom avea mai puţin de aşteptat pentru a recunoaşte ce este adevărat, ce este just şi ce este înţelept. Numai crucea este cea care dă înţelegerii corecte curajul de viaţă şi credinţa în viaţă; dar steaua este cea care ne poate lumina în orice clipă, atunci când ne dăruim ei, asupra justeţei şi caracterului indubitabil al adevărului spiritual, steaua pe care a deţinut-o altădată Lucifer, Purtătorul de lumină, pe care el a pierdut-o şi care a trecut în principiul lui Hristos. Acesta trebuie să fie celălalt punct de sprijin al nostru. Se impune să fim capabili să asimilăm o cunoaştere care pătrunde în profunzimile vieţii, care depăşeşte fenomenele exterioare, materiale, care străluceşte acolo unde este lumină, chiar atunci când totul se stinge pentru ochi, pentru înţelegere, pentru percepţia exterioară. Pentru evoluţia omului se impunea ca Evenimentul hristic să intervină în istoria omenirii; şi vom arăta în zilele următoare cât era de necesar. Aşa cum ne spune într-un mod atât de semnificativ Evahghelia lui Ioan, era necesar ca întunericul să domnesacă un anumit timp asupra omenirii. Ceea ce noi numim principiul hristic, Hristos, a luminat în întuneric. Lucrurile stau în adevăr aşa cum le descrie Evanghelia lui Ioan. Dar întreaga viaţă progresează, merge înainte. O legendă minunată, admirabilă, a omenirii povesteşte că atunci când Lucifer a căzut din cer pe Pământ o piatră preţioasă s-a desprins din coroana lui. Din această piatră preţioasă scăpată din coroana lui Lucifer, ne spune legenda, a fost fasonat vasul din care Iisus Hristos a luat „cina" cu discipolii săi, acel vas în care a fost adunat sângele lui Hristos care a curs pe cruce; îngeri au adus-o în Occident, unde a fost primită de cei care doresc să aibă acces la o adevărată înţelegere a principiului hristic. Această piatră preţioasă care a căzut din corana lui Lucifer a devenit Sfântul Graal.

Ce este sfântul Graal? Dumneavoastră ştiti cu toţii că omul actual este o fiinţă cvadripartită, că el are un corp fizic, un corp eteric, un corp astral şi un Eu, că în cursul evoluţiei el trebuie să urce tot mai sus, spre perfecţiune. Piatra preţioasă desprinsă din coroana lui Lucifer, maestrul Orientului în momentul căderii, nu este decât *forţa deplină* a Eului omenesc. Acest Eu omenesc trebuia mai întâi să fie pregătit în întuneric, pentru a vedea strălucind într-o zi cu o nouă demnitate steaua lui Lucifer în lumina lui Hristos. Acest Eu trebuia să se înalţe mai întâi, prin educare, spre principiul hristic, să se

maturizeze, prin piatra preţioasă care nu mai aparţine lui Lucifer; Eul trebuia deci să se maturizeze până la stadiul de înţelepciune, pentru a recupera facultatea de a suporta lumina care nu ne mai luminează din afară, dar care străluceşte când putem face noi înşine lucrarea necesară. Aşadar, munca antroposofică este munca asupra Eului omului, vizând să facă din el receptaculul capabil să primească din nou lumina care există acolo unde, pentru ochii exteriori şi raţiunea umană exterioară, stăpânesc astăzi întunericul şi noaptea. O veche legendă spune că la origine noaptea a fost stăpâna primordială a tuturor lucrurilor. Dar noaptea a revenit, ea se află în tot ceea ce este azi întuneric. Cu toate acestea, dacă ne umplem cu acea lumină care se poate aprinde în noi, când înţelegem steaua pe care Purtătorul de lumină, celălalt spirit, Lucifer, a pierdut-o, atunci această noapte devine pentru noi zi. Ochii încetează să mai vadă când lumina exterioară nu luminează obiectele; raţiunea încetează când este vorba să pătrundem dincolo de natura exterioară a lucrurilor; steaua ne apare când vorbeşte cercetarea clară şi pătrunzătoare, care ne luminează ceea ce este numai aparent noapte şi o face zi pentru noi. Dar tot ea este cea care înlătură îndoiala ce paralizează şi omoară. Atunci vine clipa în care avem curajul de a înfrunta viaţa şi forţa credinţei necesară pentru a aştepta răbdători, şi, de asemenea, certitudinea care ne este dată când lumea spiritului nostru este aureolată de acea lumină care ne spune: Nu există justificare a îndoielii faţă de absolut. Dacă, pe de o parte, putem aştepta, dacă avem forţa de a lăsa să se coacă intenţiile noastre, şi dacă, pe de altă parte, avem certitudinea interioară absolută a veşnicului, din această lumină care strălumineează întunericul raţiunii noi posedăm cele două forţe care ne pennit să progresăm, am înţeles că este o misiune a viitorului de a reuni două lumi şi ştim ce înseamnă să spunem: În faţa sufletului nostru şi în faţa spiritului nostru se ridică simbolurile a două lumi care se contopesc în iubire. Atunci înţelegem crucea lui Hristos şi steaua lui Lucifer strălucind în lumina lui Hristos.

Se poate spune că, într-un anumit sens, misiunea vieţii antroposofice pentru viitor este, pe de o parte, să ne dea certitudinea şi forţa că ne aflăm pe un fundament solid al vieţii spirituale, să devenim receptivi la lumina nou-născută a vechiului Purtător de lumină, iar pe de altă parte, să ne ofere celălalt punct de sprijin al credinţei şi al încrederii că se va întâmpla ceea ce trebuie să se împlinească graţie forţelor care există în Univers. Numai prin această dublă certitudine vom reuşi să transpunem cunoaşterea spirituală în viaţă.

Iată de ce trebuie să ne fie clar că nu avem numai sarcina de a înţelege cum a luminat steaua în devenirea omului, până când din coroana lui Lucifer s-a desprins nestemata, ci trebuie să preluăm ceea ce a devenit această nestemată, Sfântul Graal, şi să percepem cruceu în stea; trebuie să înţelegem ce a luminat lumea în timpurile începutului ca înţelepciune a timpurilor precreştine spre care ne ridicăm privirile cu dăruire totală; la aceasta trebuie să adăugăm ceea ce a devenit lumea graţie misiunii crucii. Noi nu trebuie să lăsăm să se piardă nimic din înţelepciunea precreştină; nici din lumina Orientului. Îl privim pe Phosphoros, Purtătorul de lumină, şi recunoaştem în el pe fostul Purtător de lumină, ca entitate care ne poate face să pătrundem semnificaţia interioară profundă a lui Hristos. Dar alături de Phosphoros îl vedem pe Hristophoros, Purtătorul lui Hristos, şi încercăm să concepem misiunea ştiinţei spiritului, care nu se poate realiza decât dacă simbolurile acestor două lumi „se contopesc în iubire". Dacă înţelegem misiunea astfel, steaua ne va conduce spre certitudinea unei vieţi spirituale luminoase, Hristos ne va conduce spre căldura interioară a sufletului nostru, pătruns de credinţa şi încrederea că trebuie să se întâmple ceea ce se poate numi naşterea veşniciei din vremelnicie. Să ne amintim acest principiu: Dacă ceea ce dorim este corect, nimic nu ne poate descuraja să aşteptăm ca roadele să se coacă. Dacă privim pe de o parte steaua pe care Lucifer a pierdut-o, şi pe de altă parte crucea lui Hristos, vom pătrunde în mod interior şi viu

misiunea cunoaşterii spirituale, ne vom întări din ce în ce mai mult convingerea că lumina care radiază din această cunoaştere a spiritului este o adevărată lumină stelară. Vom avea, de asememenea, din ce în ce mai mult credinţa şî încrederea că roadele acestei cunoaşteri vor ajunge la maturitate; nimic nu ne va mai face să ezităm; vom putea suporta toate insuccesele cu răbdare şi perseverenţă. Întorcându-ne asupra micilor succese pe care le-am obţinut vom spune: Prin mişcarea noastră vom crea încetul cu încetul un mic germene în omenire, în aşa fel ca lumina Orientului să-şi poată găsi o reflectare puternică şi plină de înţelegere în principiul hristic apărut în Occident. Vom vedea atunci că există şi o lumină a Occidentului care străluceşte, pentru a face să lumineze ceea ce provine din Orient încă mai tare decât o face prin propriile sale forţe. Un lucru devine luminos numai prin sursa care îl luminează. Din această cauză nimeni să nu spună că înţelepciunea orientală este falsificată în vreun fel când strălucirea Occidentului o luminează. Va străluci ceea ce este frumos, mare şi sublim. Va străluci cel mai frumos, cel mai măret si cel mai sublim, dacă va fi aureolat de lumina cea mai nobilă. Când această idee, pe care o preluăm în suflet cu un presentiment, ne va pătrunde, vom putea învăţa în mod intuitiv din lucrurile mici lucruri mari; astfel vom învăţa să spunem: Noi susţinem ferm adevărurile noastre şi aşteptăm răbdători realizarea lor; avem forţa să nu ne îndoim de ceea ce ne revelează lumina, dar şi forţa de a aştepta, oricât ar dura, până ce germenii pe care vrem să-i depunem în sânul timpului vor aduce roadele lor.

Noi am putut aştepta până ce am dus la împlinire sarcina care ne era atât de dragă, aceea de a prezenta spectatorilor *Copiii lui Lucifer.* Ştiinţa spiritului are sarcini mari în toate direcţiile, în toate domeniile vieţii. Dacă suntem siguri de lumina pe care o conţin aceste sarcini, dacă simţim tăria acestui prim punct de sprijin, vom avea certitudinea credinţei şi încrederii că sarcinile, mici sau mari, vor trebui să se împlinească, dacă ne dăruim lor.

Astfel noi construim, pe baza luminii care vine de la cunoasterea spiritului şi a căldurii care emană din aceasta şi care ne umple de credinţă, încrederea că vom putea împlini misiunea noastră. Şi continuăm să lucrăm în sensul corect, sub cele două semne, al stelei şi al crucii, „simboluri a două lumi contopindu-se în iubire"; ne mişcăm pas cu pas, cu convingerea fermă că dacă concepem corect sarcina pe care o avem de dus la capăt în cursul timpului acţionăm corect pentru ceea ce fiinţa omenească trebuie să lucreze, pentru eternitate. Căci pentru activitatea omenească eternitate înseamnă naşterea a ceea ce se coace în timp.

NOTE

1. Întrebuinţarea termenului „ocult" a atras unele reproşuri antroposofiei. Aici, avem de-a face cu un caz în care acest termen este întrebuinţat într-un mod perfect inteligibil. El se foloseşte şi în alte cazuri, totuşi niciodată în sensul unui gust absurd al misteriosului, cum ar vrea unii adversari să-i facă să creadă pe oameni. S-a ajuns chiar să mi se spună, când mi-am intitulat o carte Ştiinţa ocultă, că aici n-ar putea exista o ştiintă ocultă. Acest lucru este tot atât de evident ca atunci când s-ar spune că nu am putea avea o ştiinţă naturală, ci numai o ştiinţă a naturii. Dacă eu am publicat o Ştiinţă ocultă este clar că nu înseamnă că aş vrea să rămână ocultă.

CONFERINŢA a II-a

München , 23 august 1909

Principalul obiectiv al acestui ciclu de conferinţe va fi abordarea înţelepciunii lumii orientale, adică a vechilor înţelepciuni ale umanităţii, astfel încât să proiectăm asupra lor acea lumină care se poate naşte din cunoaşterea impulsului lui Hristos şi din întreaga înţelepciune pe care acesta a inspirat-o în cursul secolelor în lumea occidentală. Pentru ca ştiinţa spirituIui să fie vie, ea nu trebuie să constea numai din a prelua de la istorie concepţii şi opinii existente deja privind lumile spirituale şi a le preda apoi mai departe; învăţătura sa trebuie să caute ca tot ceea ce putem afla, în epoca noastră, despre natura acestor lumi să devină obiectul investigaţiei [1] . Nu numai în timpurile vechi au fost oameni capabili să contemple realităţile lumilor spirituale şi să le privească aşa cum omul le vede în lumea exterioară cu privirea sensibilă; oameni care înţeleg cu raţiunea lor lumea exterioară au existat în toate epocile de evoluţie şi există şi în zilele noastre, iar sarcina omenirii nu a fost niciodată să studieze si să redea numai adevăruri transmise de istorie; de asemenea, omenirea nu este supusă la receptarea acestor învăţături despre lumile superioare dintr-un anumit loc fizic. Sursele înţelepciunii şi ale cunoaşterii superioare pot exista oriunde pe Pământ. Ar fi iraţional să predăm în şcolile noastre o matematică sau o geografie preluate din documente vechi, concepute în antichitate, ca şi să studiem înţelepciunea superioară a lumilor suprasensibile numai sub aspectele sale istorice sau preistorice. Deci sarcina noastră, în cursul acestor conferinţe, va consta în a ne apropia realităţile lumilor superioare, a intra în contact cu entităţile regnurilor suprasensibile, a ne reprezenta atât ceea ce cunoaştem deja cât şi ceea ce ne este încă total necunoscut şi a ne întreba apoi: Ce au avut de spus în timpurile vechi, oamenii preistorici, despre aceste lucruri? Cu alte cuvinte, vom aborda la început întelepciunea occidentală, şi ne vom pune după aceea întrebarea: Cum se potriveşte ceea ce putem cunoaşte ca înţelepciune vestică cu ceea ce putem cunoaşte ca înţelepciune orientală? Este vorba ca înţelepciunile lumilor superioare să fie înţelese de orice om atunci când îi sunt comunicate prin raţiune. Am insistat adesea asupra acestui punct esenţial: o simplă raţiune lipsită de orice prejudecată este suficientă pentru a înţelege şi asimila faptele lumilor superioare. Chiar dacă această raţiune lipsită de orice prejudecată este un lucru foarte rar astăzi, el există, iar cel care vrea să-l exerseze poate înţelege rezultatele aşa-numitei cunoaşteri clarvăzătoare. În orice caz, aceste fapte ale lumilor superioare nu pot fi percepute şi observate decât cu ajutorul a ceea ce se numeşte investigare clarvăzătoare, de către oameni care s-au pregătit pentru aceasta. Întrucât în aceste lumi superioare locuiese entităţi care se pot numi spirituale în raport cu omul, cercetarea lumilor spirituale însemnă, într-un sens, intrarea iniţiatului în relaţii cu aceste entităţi spirituale. Ceea ce se întâlneşte în lumile superioare nu poate fi deci explorat decât dacă clarvăzătorul [2] urcă treptele care îi permit să intre în contact cu o lumea spirituală.

Dumneavoastră aţi aflat deja multe lucruri în legătură cu aceste adevăruri în diferite cicluri de conferinţe; astăzi vom încerca să prezentăm esenţialul. Prima condiţie pentru a pătrunde în lumile superioare este facultatea de a vedea, a cunoaşte, a face experienţe fără concursul simţurilor exterioare, a instrumentelor pe care le constituie ochii şi urechile noastre fizice, dar şi fără acea unealtă de care se serveşte în particular intelectul nostru, raţiunea. Pe cât de putin putem privi în lumile suprasensibile cu ochii fizici, sau auzi cu urechile fizice, tot atât de puţin poate fi cunoscut ceva din aceste lumi prin raţiune, în măsura în care ea este legată de instrumentul fizic al creierului. Fiinţa omenească trebuie deci să se elibereze de acea activitate pe care o exercită când se serveste de ochii săi sau de creierul său fizic.

Ştiţi deja că există, în viaţa normală, o stare în care te afli în afara corpului fizic; aceasta este starea de somn. Dintre cele patru elemente care constituie natura omenească – corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi Eul –, ultimele două, corpul astral şi Eul, dobândesc o anumită autonomie [3]. În stare de veghe, corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi Eul sunt intim legate între ele; în timpul somnului, aceste elemente se disociază: corpul fizic rămâne în pat, legat de corpul eteric; corpul astral şi Eul trec în altă lume. În cursul normal al vieţii, omul se află deci cufundat, cel puţin o dată la douăzeci şi patru de ore, într-o stare în care nu dispune de instrumentele corpului său fizic. Dar el trebuie, într-un anumit fel, să plătească această eliberare a corpului de anumite părţi ale sale, printr-o întunecare a conştienţei; el nu vede nimic din lumea în care se află pe durata somnului.

Organele de care are nevoie omul când vrea să privească în lumea spirituală, unde se află în timpul nopţii cu Eul şi cu corpul său astral, nu se pot forma decât în corpul astral şi în Eu. Diferenţa care există între ceea ce se numeşte omul normal de azi şi cercetătorul clarvăzător este că la primul corpul astral şi Eul nu posedă încă organe de percepţie când se separă seara de corpul fizic şi de corpul eteric, în timp ce la clarvăzător s-au format în corpul său astral şi în Eul său organe cum sunt ochii şi urechile pentru corpul fizic, deşi formate cu totul altfel. Prima sarcină ce-i revine celui care vrea să devină clarvăzător va fi deci să formeze în corpul său astral şi în Eul său ochi şi urechi de natură spirituală.

Acesta nu este însă singurul lucru necesar: să presupunem că cineva ar fi ajuns, cu ajutorul mijloacelor pe care le vom menţiona pe scurt mai departe, să-şi doteze corpul astral şi Eul cu organe spirituale. El ar poseda un alt corp astral decât omul normal, un corp astral structurat, organizat, dar nu ar putea percepe încă nimic din lumea spirituală; nu ar putea vedea încă nimic în lumea spirituală sau, cel puţin, nu ar putea atinge anumite trepte ale vederii. Pentru aceasta trebuie ceva în plus. Dacă, în condiţiile actuale, un om doreşte cu adevărat să se ridice la clarvederea conştientă trebuie nu numai ca organele spirituale să se fi format în corpul său astral, dar şi ca tot ceea ce s-a format astfel să se imprime în corpul eteric cum se imprimă un sigiliu în ceară. Adevărata clarvedere conştientă nu începe decât în cazul când organele formate în corpul astral (ochii spirituali, urechile spirituale etc.) se imprimă în corpul eteric.

Pentru ca să ia naştcre clarvederea, trebuie deci ca corpul eteric să ajute corpul astral şi Eul, ca toate elementele naturii umane să colaboreze: Eul, corpul astral, corpul eteric; cu excepţia corpului fizic, căruia îi revine sarcina ca, o dată făcută experienţa suprasensibilă, să pună în armonie această cunoaştere cu cea pe care omul o dobândeşte cu ajutorul simţurilor şi a raţiunii.

Dificultatea de a colabora la această operă este mai mare pentru corpul eteric decât pentru corpul astral. Corpul astral şi Eul sunt într-adevăr în situaţia fericită, am putea spune, de a se elibera cel puţin o dată la douăzeci şi patru de ore de corpul fizic. Atâta timp cât ele sunt de dimineaţa până seara în corpul fizic, corpul astral şi Eul rămân legate de forţele corpului fizic şi aceste forţe le împiedică să-şi dezvolte organele lor proprii. Corpul astral şi Eul sunt realităţi sufleteşti-spirituale subtile; ele se adaptează într-un anumit fel, prin plasticitatea lor, forţelor corpului fizic şi iau formele acestuia. Din aceasta cauză, la omul normal, ele deţin şi în timpul nopţii aceste forţe ale corpului fizic ca postacţiuni, şi numai prin măsuri speciale se poate elibera corpul astral şi Eul de postacţiunile corpului fizic, astfel încât corpul astral să-şi poată dezvolta propriile sale forme, adică ochii săi spirituali, urechile sale spirituale etc. Totuşi, suntem în situaţia fericită de a avea la interval de douăzeci şi patru de ore o eliberare a corpului nostru astral; avem, aşadar, posibilitatea de a acţiona asupra lui, încât să nu mai sufere noaptea presiunea elasticităţăţii corpului fizic ci a propriei sale elasticităţi.

Exerciţiile pregătitoare pentru investigaţia ocultă constau în anumite practici spirituale care acţionează asupra corpului astral şi a Eului în timpul stării de veghe, în aşa fel încât, o dată eliberate de corpul fizic şi de corpul eteric, aceste două elemente să rămână sub influenţa a ceea ce omul a făcut pentru a se pregăti pentru clarvedere.

Să examinăm mai întâi cazul omului obişnuit, în viaţa normală, care se lasă pradă de dimineaţa până seara impresiilor lumii exterioare, dăruit simţurilor sale exterioare şi inteligenţei sale. Când adoarme, corpul său astral părăseşte corpul fizic. Acest corp astral este atunci în întregime impresionat de ceea ce a trăit în cursul zilei, el ascultă de elasticitatea corpului fizic şi nu de a sa proprie.

Însă când omul trăieşte în stare de veghe, el acţionează puternic asupra sufletului său, adică a corpului său astral şi a Eului său, prin meditaţie, concentrare şi alte exerciţii pe care le face pentru a se ridica la cunoaşterea superioară; realizând cu totul altceva decât în viaţa curentă, el face astfel abstracţie de tot ceea ce-i pot spune raţiunii sale lumea exterioară şi simţurile, dăruindu-se lucrurilor care sunt o manifestare şi un efect al lumilor spirtuale. Dacă omul consacră chiar şi un timp foarte scurt în starea sa de veghe meditaţiei, concentrării sau altor exerciţii, aceasta acţionează asupra sufletului său în aşa fel, încât corpul astral resimte efectele acestor activităţi când iese noaptea din corpul său fizic şi ascultă de alte elasticităţi decât de cele ale acestui corp. Din această cauză, metodele care conduc la cercetarea clarvăzătoare constau în aceea că învăţătorii acestei cercetări aplică întreaga ştiinţă cucerită de milenii prin exerciţii, meditaţii, concentrări care trebuie să se facă în stare de veghe, astfel încât postacţiunile lor să aibă drept consecinţă restructurarea în timpul somnului a corpului astral.

Aceasta este marea responsabilitate pe care şi-o asumă cel care oferă asemenea exerciţii contemporanilor săi; aceste exerciţii nu sunt inventate la întâmplare, ele sunt rezultatul unei munci spirituale efectuate în condiţii precise. Ceea ce prescriu aceste exerciţii are un asemenea efect asupra sufletului încât atunci când, la adormire, acesta se separă de corpul fizic, el îşi formează în mod corect ochii săi spirituali, urechile sale spirituale, gândirea sa spirituală. Cu condiţia, bineînţeles, ca ele să fie corect executate. Dacă aceste exerciţii sunt greşit sau rău practicate, ele produc de asemenea efecte, şi consecinţele nu întârzie să apară; acestea sunt atunci forme aberante sau – pentru a întrebuinţa o expresie a lumii sensibile – contra naturii, care se elaborează în corpul astral. Aceasta înseamnă că formele care se elaborează în corpul astral sunt contrare ordinii Universului; este ca şi când în corpul nostru fizic s-ar edifica organe care nu pot auzi în mod corect sunetele exterioare şi nici să vadă lumina exterioară, care nu ar corespunde lumii exterioare. Printr-o meditaţie şi concentrare incorecte omul ar ajunge în contradicţie cu Universul, în corpul său astral şi în Eul său, şi în loc să posede organe capabile să primească progresiv lumina lumii spirituale el ar trebui să se dezarticuleze datorită influenţelor lumii spirituale care, departe de a-l stimula sau de a-l îmbogăţi, s-ar manifesta ca ceva care i-ar inhiba gândirea.

Întrucât în zilele următoare vom avea nevoie de această noţiune, vă rog să acordaţi mare atenţie faptului că la punctul la care am ajuns noi putem înţelege că un element situat în lumea exterioară – vorbim aici de lumea exterioară spirituală – poate fi în cel mai înalt grad stimulator pentru om, aşa cum poate fi în cel mai înalt grad paralizant, în funcţie de modul în care fiinţa proprie a omului intră în legătură cu această lume exterioară. Să ne imaginăm că un om cu un corp astral rău organizat ar intra în contact cu lumea spirituală: aceasta acţionează asupra lui. Dacă organele sale spirituale ar fi dezvoltate în mod corespunzător, lumea spirituală s-ar revărsa în el, l-ar îmbogăti cu secretele Universului. Aceeaşi lume exterioară îl va distruge însă sufleteşte, dacă organele sale sunt

necorespunzătoare. Aceeaşi lume exterioară este cea care o dată îl poartă pe om până la cele mai înalte culmi, iar altă dată îl paralizează; este aceeaşi lume pe care omul va califica-o o dată ca divină şi favorabilă, când poartă în sine ceea ce este corect, iar altă dată va spune că este o lume a obstacolelor, atunci când poartă în sine un interior format în mod greşit. Aceste cuvinte cuprind o mare parte din cheia problemei binelui şi răului, a principiului fecundant şi a principiului distructiv în Univers. Puteţi astfel recunoaşte că efectul produs asupra noastră de realităţile şi de fiinţele lumii exterioare nu este un criteriu pentru a judeca esenţa acestei lumi. După maniera în care abordăm lumea exterioară, aceeaşi entitate va putea fi stimulatoare sau inhibitoare pentru organizarea noastră spirituală ca un zeu sau ca un demon. Vă rog ţineţi cont de acest fapt, căci ne vom servi de el de mai multe ori în zilele următoare.

Deci am văzut în ce constă pregătirea pentru investigaţia clarvăzătoare cu privire la corpul astral şi la Eu, şi a trebuit să subliniem că noi oamenii avem într-un anumit sens această şansă că subtilul corp astral şi Eul se separă cel puţin o dată în douăzeci şi patru de ore de corpul fizic şi de corpul eteric. Dar chiar în timpul noptii, corpul eteric nu se separă de corpul fizic; el rămâne unit cu el. Dumneavoastră ştiţi că numai în momentul morţii corpul fizic rămâne singur şi corpul eteric se retrage cu corpul astral şi Eul. Astăzi noi nu avem nevoie să explicăm drumul pe care îl străbat cele trei mădulare ale naturii omeneşti între moarte şi o nouă naştere; trebuie să ne fie clar că în momentul morţii fiinţa omenească este eliberată de corpul său fizic şi de tot ce este constituit în fiinţa sa fizică, adică de organele de simţ şi de creier – instrument al raţiunii care acţionează fizic. Atunci se unesc în sfârşit Eul, corpul astral şi corpul eteric, şi pot colabora. Iată de ce omul – chiar şi pentru scurt timp – este cu adevărat clarvăzător în momentul morţii pentru tot ce se referă la viaţa lui trecută. Acest lucru a fost adesea menţionat în conferinţele noastre. Pentru a obţine clarvederea completă, trebuie deci realizată această unire a Eului, a corpului astral şi a corpului eteric, care nu se face, în mod normal, decât în momentul morţii; corpul eteric trebuie să fie eliberat de dependenţa în care se află în viaţa curentă; el trebuie, de asemenea, să fie în măsură să folosească propria sa elasticitate, în mod independent de cea a corpului fizic, aşa cum o face corpul astral în timpul nopţii. Pentru aceasta este nevoie de exerciţii mai intense, mai energice, care cer un efort crescut. Ne vom referi şi în zilele următoare la toate acestea, în contexte corespunzătoare. Dar astăzi vrem să clarificăm necesitatea lor. Nu este suficient ca omul să fi praticat aceste exerciţii pregătitoare care au apoi o postacţiune în corpul său astral pentru formarea ochilor şi urechilor spirituale, ci mai sunt necesare şi anumite exerciţii pentru a conferi corpului eteric autonomia şi libertatea sa în raport cu corpul fizic. Care este rezultatul ce trebuie să decurgă din aceasta? În fond, dumneavoastră îl puteţi deja deduce după ceea ce am spus mai înainte.

Noi putem spune că în mod normal numai în momentul morţii corpul astral şi corpul eteric pot acţiona în comun, independent de corpul fizic. Investigaţia clarvăzătoare realizează deci o stare care nu poate fi comparată decât cu ceea ce omul nu cunoaşte de obicei decât în momentul morţii; pentru a deveni un clarvăzător conştient, omul trebuie deci să atingă în cursul vieţii sale un nivel de evoluţie în care el este de asemenea independent de corpul fizic şi de folosirea organelor acestuia, aşa cum va fi în momentul morţii.

Să ne punem întrebarea (vom răspunde astăzi la ea în mod abstract, dar vom face-o în mod concret în zilele următoare): Prin ce mijloace se poate ajunge la o asemenea independenţă faţă de corpul fizic, acea stare care ne permite o cunoaştere analoagă cu cea pe care o dobândim în momentul morţii fizice? Omul nu se poate antrena pentru aceasta

decât cultivând anumite sentimente, anumite nuanţe de sentiment, care impresionează sufletul în aşa fel încât numai prin forţa lor ele cuprind corpul eteric şi-l ridică în afara corpului fizic. Trebuie deci să acţioneze în suflet anumite impulsuri atât de puternice ale simţirii, gândirii şi voinţei încât să elibereze pentru câteva momente corpul eteric de corpul fizic. Nu am putea atinge acest rezultat în epoca noastră prin măsuri exterioare, fizice. Cel care ar crede că poate provoca asemenea lucruri prin mijloace fizice s-ar înşela în mod profund. Aceasta ar însemna să vrei să pătrunzi în lumile spirituale rămânând ataşat condiţiilor şi realităţilor lumii fizice, cu alte cuvinte, să nu crezi cu adevărat în puterea lumii spirituale. Numai procese interioare ale vieţii sufleteşti puternice, intense, pot provoca această stare [4]. Rămânând încă în domeniul abstract, putem spune astăzi în mod provizoriu că esenţialul, pentru a ajunge la o asemenea stare, constă într-o transformare a omului, o inversare a sferei intereselor lui. Pentru viaţa sa obişnuită, omul ascultă de anumite interese care sunt active de dimineaţa până seara. El se interesează de lucrurile care acţionează asupra simţurilor sale, asupra raţiunii sale, asupra sensibilităţii sale fizice; şi are în această privinţă perfectă dreptate, căci el trebuie să trăiască în această lume – ceva îl interesează mai mult sau altceva mai puţin, acordă mai multă atenţie unui anumit lucru: este firesc. În această fluctuaţie continuă a intereselor care îl înlănţuie prin anumite forţe de atractie de spectacolul lumii exterioare trăieşte omul; în realitate, marea majoritate a oamenilor timpului nostru trăieşte în singurătate.

Fără a diminua prospeţimea şi intensitatea acestor impresii ale lumii exterioare, este totuşi posibil ca omul să-şi rezerve unele momente în care aceste interese exterioare să nu mai acţioneze asupra lui, când întreaga lume sensibilă exterioară îi devine total indiferentă, şi in care el distruge în sine toate forţele interesului care îl leagă de diferite aspecte ale lumii sensibile. Ar fi o greşeală dacă omul nu şi-ar rezerva această inhibare a interesului pentru lumea exterioară în unele clipe privilegiate ale vieţii şi ar extinde această stare la întreaga viaţă. Un astfel de om ar deveni incapabil de a participa activ la viaţa lumii exterioare; dar noi suntem chemaţi să colaborăm în viaţa noastră la lumea exterioară şi la lucrurile ei. Trebuie să ne păstrăm pentru clipe sărbătoreşti momentele când lăsăm să moară în noi orice interes exterior şi trebuie să dobândim într-un anumit sens facultatea de a participa activ şi cu prospeţime la tot ceea ce conţine lumea exterioară ca bucurii, suferinţe, plăceri sau amărăciune, ca înflorire, lăstărire şi ofilire a vieţii, adăugând acestora celelalte interese. Noi trebuie să păstrăm un interes spontan pentru lumea exterioară şi să nu devenim nişte străini pe Pământ, căci aceasta ar însemna să acţionăm din egoism şi să privăm forţele noastre, domeniul de muncă căruia ele trebuie să le fie consacrate în stadiul actual al evolutiei noastre; dar trebuie, de asemenea, cultivată şi cealată latură a fiintei noastre, pentru a ajunge la lumile superioare. Aceasta înseamnă a putea stinge în noi, în anumite momente alese ale vieţii, toate interesele pentru lumea exterioară; dacă avem răbdarea şi perseverenţa, energia şi forţa să ne exersăm pentru această stingere a intereselor exterioare atâta timp cât karma noastră o va cere, dacă ne exersăm pentru aceasta suficient, prin această stingere a oricărui interes pentru lumea exterioară se va elibera în noi o mare forţă interioară. Ceea ce omorâm astfel în lumea exterioară retrăieşte încă mai activ în interiorul nostru. Noi facem experienţa unei vieţi cu totul noi, trăim acel moment în care putem spune: Ceea ce vedem şi auzim prin simţurile noastre fizice nu este decât o mică parte din ansamblul vieţii în lumea spirituală. Este o înviere în lumea spirituală, un pas făcut dincolo de viaţa obişnuită, astfel încât din aceasta nu rezultă moartea, ci o viaţă superioară.

Când această forţă pur spirituală a devenit destul de puternică în sufletul nostru, cunoaştem încetul cu încetul momente în care devenim stăpânii corpului nostru eteric,

când acesta nu mai ia forma pe care i-o impun structurile organelor noastre fizice, ci cea pe care noi i-o putem oferi prin intermediul corpului astral. Noi îi dăm forma pe care am putut să o impregnăm mai înainte corpului astral prin meditaţie, concentrare etc.; imprimăm atunci corpului eteric forma plastică a corpului astral şi trecem de la Pregătire la Iluminare, care este a doua treaptă a investigării clarvăzătoare. Prima treaptă, prin care transformăm corpul nostru astral în aşa fel încât în el să apară organe, este denumit Purificare, fiindcă acest corp astral este purificat de forţele lumii exterioare şi ascultă pe viitor de forţele interioare; dar nivelul la care ajunge corpul astral să imprime forma sa corpului eteric este legat de momentul când în jurul nostru totul devine clar din punct de vedere spiritual, când privirii noastre i se revelează lumea spirituală, când se produce Iluminarea.

Ceea ce tocmai v-am descris corespunde anumitor experienţe tipice prin care trece omul, care sunt aceleaşi pentru toti, şi pe care fiecare om care parcurge acest drum le află din momentul când s-a maturizat şi când acordă atenţia cerută anumitor lucruri şi anumitor procese suprasensibile.

Prima dintre aceste experienţe, care rezultă din organizarea corpului astral, este fructul meditaţiei şi al concentrării; s-ar putea spune că este o trăire de ordinul sentimentului, al sensibilităţii; şi pentru a o descrie, expresia care ar numi-o cel mai bine ar fi: o sciziune a întregii personalităţi care se desfăşoară în deplină conştienţă [5]. În momentul în care se observă acest fapt se poate spune: Iată-te acum devenit o fiinţă compusă, într-un anunut fel, din două personalităţi; tu te asemeni cu o sabie aflată în teaca ei. Mai înainte, te puteai compara cu o sabie care, în loc să se afle în teaca sa, nu făcea decât una cu ea; te simţeai ca într-o unitate cu corpul tău fizic; dar acum este ca şi când te afli în corpul tău fizic ca o sabie în teaca sa, dar cu toate acestea eşti ca o fiinţă care se simte independentă de teaca corpului fizic în care se află. Simţim că locuim în corpul fizic, fără să facem una cu el. Acestă eliberare interioară, acest sentiment interior de a fi devenit o a doua personalitate născută din cea veche este marea experienţă pe drumul cunoaşterii clarvăzătoare a Universului. Trebuie subliniat că această primă experienţă este de natura sentimentului, a senzaţiei. Trebuie să ne simţim locuind interior ca vechea personalitate, în schimb simţindu-ne acolo cu totul liberi în mişcările noastre. Termenii sabie şi teacă nu sunt, bineînţeles, decât nişte comparaţii, căci sabia se simte limitată din toate părţile de teacă, în timp ce omul care are această senzaţie păstrează un sentiment foarte puternic de mobilitate interioară, ca şi când el ar putea depăşi într-un anumit fel limitele corpului său fizic, ar putea să treacă prin propria piele, să întindă antene spirituale într-o lume care lui îi este încă obscură, dar pe care o poate percepe şi aproape atinge în întuneric. Aceasta este prima mare trăire pe care o are omul.

A doua experienţă constă în aceea că cea de a doua personalitate conţinută în prima dobândeşte încetul cu încetul facultatea de a ieşi spiritual din prima. Această experienţă se manifestă prin faptul că omul (deşi uneori pentru scurt timp) are percepţia de a se vedea pe sine însuşi, de a se găsi în faţa propriului său dublu. Bineînţeles, această a doua experienţă este de o mult mai mare importanţă decât prima, căci ea se leagă de ceva foarte greu de suportat. Nu trebuie uitat că în viaţa normală omul se află în corpul său fizic; corpul astral şi Eul care locuiesc în el se adaptează forţelor corpului fizic şi preiau forma sa; ele iau forma ficatului, a inimii, a creierului fizic etc. La fel se întâmplă şi cu corpul eteric, atâta vreme cât acesta rămâne în corpul fizic: el ia forma creierului fizic, a inimii etc. Să ne gândim ce se înţelege prin expresiile creier, inimă etc., ce creaţii minunate, ce unelte şi organe perfecte în sine sunt. Să ne întrebăm ce înseamnă arta şi munca omenească faţă de asemenea creaţii, faţă de arta şi tehnica necesare pentru crearea

unor organe atât de minunate ca inima, creierul etc. La nivelul actual de evoluţie, ce poate deci face omul în materie de artă şi tehnică, faţă de această artă a zeilor care au elaborat corpul nostru fizic şi pe care îl protejează atâta timp cât noi rămânem în el? În stare de veghe, noi trăim, aşadar, în uniune cu creaţia divină, care este corpul nostru fizic; corpul nostru eteric şi corpul nostru astral îmbracă forme pe care zeii înşişi le-au creat. Dacă ne eliberăm şi suntem stăpâni pe autonomia noastră lucrurile se schimbă: nu mai depindem de unealta minunată a Creaţiei zeilor. Astfel noi nu părăsim corpul fizic ca pe un lucru pe care l-am putea privi cu superioritate, ca pe ceva imperfect, ci ca pe templul pe care zeii l-au construit pentru noi, şi unde trăim în starea de veghe. Ce devenim noi atunci?

Să presupunem că am putea părăsi în orice moment acest corp fizic, fără o pregătire specială. Un magician oarecare ne-ar ajuta să părăsim corpul fizic în aşa fel încât el să rămână singur, în timp ce corpul eteric pleacă cu corpul astral; am trece atunci printr-o experienţă comparabilă cu cea a morţii. Să presupunem că acest lucru ar fi posibil fără pregătirea de care am vorbit. În ce stare ne-am afla noi, o dată ieşiţi din acest corp şi confruntaţi cu noi înşine? Ne găsim asa cum am devenit din încarnare în încarnare în cursul evoluţiei cosmice. Atâta timp cât rămânem în corpul nostru fizic, de dimineaţa până seara, acest templu fizic creat de zei corijează ceea ce noi am făcut din noi înşine în cursul şederilor pe Pământ. Dar când ieşim din el, corpul nostru astral şi corpul nostru eteric se regăsesc cu cuceririle vieţilor lor anterioare şi apar aşa cum s-au constituit ele însele, fără corecturi. Dacă ne părăsim corpul fizic fără o pregătire suficientă, forma fiinţei noastre spirituale nu este nici superioară, nici mai nobilă, nici mai pură ca cea a corpului fizic. Acesta se manifestă contrar tuturor imperfecţiunilor cu care el şi-a încărcat karma sa. Atâta timp cât templul corpului fizic serveşte drept suport corpului eteric, corpului astral şi Eului, toate acestea rămân invizibile; noi le percepem numai în momentul când elementele superioare ale fiinţei noastre ies din corpul fizic. Dacă devenim în acelaşi timp clarvăzători, toate înclinaţiile şi pasiunile care ne rămân din vieţile noastre anterioare ne devin vizibile. Să presupunem că trebuie să trecem încă în cursul evoluţiei viitoare a Pământului printr-un mare număr de încarnări; în acest caz, noi vom realiza anumite lucruri. Pentru unele lucruri pe care le vom face sunt prezente deja tendinţele, instinctele şi pasiunile corespunzătoare; ele s-au format ca rezultat al încarnărilor noastre anterioare. Tot ce este capabil omul să realizeze într-un domeniu oarecare, orice lucru de care s-a făcut vinovat faţă de unii semeni ai săi, tot ceea ce el va avea de reparat în viitor, toate acestea sunt deja încorporate în corpurile astral şi eteric când el iese din corpul său fizic. Dacă în acest moment suntem şi clarvăzători, ne percepem din punct de vedere spiritual-sufletesc ca şi cum am fi goi; aceasta înseamnă că în faţa ochiului spiritual noi ştim acum în ce măsură am fi putut fi mai răi dacă am fi atins perfecţiunea pe care au avut-o zeii pentru a putea realiza construcţia minunată a corpului nostru fizic. Observăm cât suntem de departe de această perfecţiuue, care trebuie să fie scopul evoluţiei noastre viitoare. Ştim atunci cât de adânc am căzut sub lumea perfecţiunii.

Aceasta este trăirea legată de Iluminare, este ceea ce se numeste întâlnirea cu Păzitorul pragului. Ceea ce este adevărat nu devine mai mult sau mai puţin adevărat prin faptul că-l vedem sau nu-l vedem. Figura care ne apare în acest moment există tot timpul, ea este mereu în noi, dar noi nu o observăm pentru că nu am ieşit încă niciodată din noi înşine, pentru că nu ne vedem niciodată şi pentru că rămânem închişi în noi. În viaţa obişnuită, ceea ce vedem când ieşim din noi înşine prin clarvedere este Păzitorul pragului; el ne apără de acestă experienţă, pe care trebuie mai întâi să învăţăm s-o suportăm. Trebuie mai întâi să dobândim forţa care ne va permite să spunem: Vedem întinzându-se în faţa

noastră o lume a viitorului, şi contemplăm fără spaimă sau oroare ceea ce am devenit, căci ştim că suntem capabili să reechilibrăm totul. Pregătindu-ne pentru investigarea clarvăzătoare, trebuie să dobândim facultatea de care avem nevoie pentru a vieţui acest moment fără ca el să ne strivească. Această pregătire constă – noi dăm astăzi, repet, o formulare abstractă, dar mai rămâne să intrăm în aspectele sale concrete – în fortificarea calităţilelor active, pozitive ale sufletului nostru, în intensificarea cât mai mult posibil a curajului nostru, a sentimentului nostru de libertate, a iubirii noastre, a energiei gândirii noastre şi a lucidităţii intelectului nostru, părăsim corpul nostru fizic ca o fiinţă puternică, nu ca o fiinţă slabă; dacă rămâne în noi prea multă frică şi teamă, nu putem suporta acestă experienţă fără descurajare.

Vedem, aşadar, că pentru a privi în lumile spirituale există anumite condiţii, care într-un anumit sens este scopul cel mai înalt care poate fi gândit pentru viaţa umană, în evoluţia actuală şi care face necesar în acelaşi timp ca omul să realizeze, pentru momentele de excepţie ale vieţii sale, o transformare şi o răsturnare a fiinţei sale. Cea mai mare binefacere o va simţi cel care, în epoca noastră, va cere ca, înainte de a avea el însuşi această trăire, să i se descrie ce au văzut cei care au trăit, care au privit în lumile superioare, ce poate fi înţeles, atunci când este povestit, fără a privi tu însuţi în aceste lumi. Adevărata investigare nu se poate face decât când priveşti tu însuţi în aceste lumi. Dar prin strădania crescândă de a înţelege pe cale raţională ceea ce spune cercetătorul clavăzător ajungi din ce în ce mai mult să spui: Când contemplu tot ce-mi aduce viaţa, sunt obligat să recunosc că rezultatul cercetărilor suprasensibile este raţional. Dacă te străduieşti să dobândeşti în felul acesta o vedere de ansamblu, căutând mai întâi înţelegerea şi după aceea clarvederea, acţionezi cum trebuie, ţinând seama de nivelul actual al omenirii. Trebuie mai întâi să cunoaştem temeinic ştiinţa spiritului; marile idei, stimulatoare şi reconfortante ale acestei ştiinţe nu vor aduce sufletului numai teorii, ci îi vor conferi calităţi ale sentimentului, voinţei şi gândirii, astfel încât el se va căli. O dată ce sufletul a trecut prin această pregătire, întâlnirea cu Păzitorul pragului devine mai uşoară: frica şi spaima sunt depăşite când ai înţeles ce se povesteşte despre lumile superioare, decât dacă acest lucru nu s-ar fi întâmplat.

După ce a avut această trăire a întâlnirii cu Păzitorul pragului, pentru om lumea începe să fie cu totul alta; toate lucrurile capătă o înfăţişare nouă; şi este justificată constatarea: Până în prezent eu ştiam ce este focul, dar aceasta nu era decât o iluzie, căci ceea ce am numit până în prezent foc este, faţă de adevărul pe care îl cunosc acum, ca şi cum am considera urma roţilor unui vehicul pe stradă ca singura realitate existentă, în loc să spunem că trebuie să fi trecut un vehicul în care se găsea un om. Despre aceste urme spun că ele sunt semnul, expresia exterioară pentru vehiculul care a trecut şi în care se afla un om. După trecerea sa, eu nu-l mai pot vedea, dar, datorită acestor urme, ştiu că cineva a trecut, şi acesta este esenţialul. Cel care ar crede că urmele lăsate de roţi ar fi ceva închis în sine, ceva esenţial, ar confunda efectul exterior cu lucrul în sine. Astfel, focul luminos pe care noi îl vedem în viaţa exterioară este, în raport cu realitatea, cu entitatea spirituală care se ascunde în spatele acestui fenomen, ca urmele roţilor vehiculului care a trecut pe stradă. Focul nu este decât o manifestare exterioară; abia dincolo de ceea ce ochii nostri percep ca foc, pe care-l simţim drept căldură, se află adevărata esenţă spirituală, căreia focul exterior nu-i este decât expresia sensibilă. Dincolo de ceea ce inspirăm ca aer, dincolo de ceea ce pătrunde ca lumină în ochii noştri, ca sunet în urechile noastre se află entităţile divin-spirituale a căror înfăţişare exterioară apare sub formă de foc, apă, sub forma a tot ceea ce ne înconjoară.

În doctrina secretă sau învăţământul Misteriilor, această experienţă se numeşte trecerea prin lumile elementare. În timp ce înainte credeam că vedem în foc o realitate, aflăm acum că dincolo de foc se află entităţi vii; se face, ca să spunem aşa, cunoştinţă, mai mult sau mai puţin intimă, cu un foc cu totul diferit decât se prezintă el în lumea sensibilă; se face cunoştinţă cu fiinţele focului, cu ceea ce se află ca suflet dincolo de el. La fel cum sufletul nostru se află dincolo de corpul nostru, dincolo de focul sensibil se află sufletul si spiritul focului. Când vieţuim sufletul şi spiritul focului pătrundem într-un regn spiritual, şi această trăire ne spune că focul exterior nu este un adevăr, ci o simplă iluzie, un simplu veşmânt; eu sunt acum printre zeii focului tot aşa cum mai înainte eram printre oameni în lumea fizică; aceasta se numeşte în limbajul ştiinţei spiritului trăirea în elementul focului. La fel stau lucrurile şi cu ceea ce inspirăm: din momentul în care ceea ce inspirăm ca aer exterior devine pentru noi veşmântul anumitor entităţi vii, noi trăim în elementul aer.

Astfel, după ce l-a întâlnit pe Păzitorul pragului, omul poate avea acces la vieţuirea spiritelor elementelor: al focului, al aerului, al apei, al pământului. Aceste patru spirite care trăiesc în elemente există, şi cel care atinge treapta descrisă mai sus este în contact direct cu ele; el trăieşte în elemente şi participă la viaţa pământului, apei, aerului şi focului. Ceea ce se înţelege în mod obişnuit prin acest nume nu este decât un veşmânt, semnul exterior al entităţilor spirituale aflate dincolo de aspectul exterior. Anumite fiinţe divin-spirituale trăiesc deci în ceea ce ne apare ca materie solidă sau pământ (în sensul în care îl înţelege ştiinţa spiritului), ca materie lichidă sau apă, ca materie expandabilă sau aer, ca materie caldă care arde, sau foc. Dar aceste entităţii spirituale nu sunt cele mai înalte. Când am trecut printr-o asemenea experienţă a lumii elementare, ajungem la entităţile creatoare ale spiritelor care trăiesc în elemente. Să observăm mediul fizic înconjurător; el este alcătuit din patru componente sensibile ale lumii elementare propriu-zise. Dacă vedem fie plante, fie animale sau pietre în planul fizic, se poate spune că ele sunt constituite fie din substanţe solide, adică pământoase, în sensul ştiinţei spiritului, fie din apă, din ,componente gazoase, aer, căldură sau foc. Din acestea se compun toate realităţile fizice întâlnite în lumea pietrelor, a mineralelor, în cea a plantelor, a animalelor şi a omului. Iar dincolo de tot ce este fizic se află forţele creatoare, fecundante, care vin în cea mai mare parte de la Soare. Soarele este cel care face să tâşnească din pământ viaţa proliferantă, deci el este cel care trimite spre Pământ, în primul rând în sens fizic, forţele care fac posibil să se perceapă acolo cu simţurile fizice ceea ce trăieşte în foc, aer, apă şi pământ. Noi vedem Soarele în plan fizic pentru că răspândeşte lumină fizică; această lumină fizică este captată de materia fizică. Omul vede Soarele de la răsărit până la apus, şi nu-l mai vede când materia terestră îl acoperă, adică de la apusul său până la răsarit. Un întuneric ca cel care domneşte în lumea fizică de la apusul Soarelui la răsăritul lui nu există în lumea spirituală. În clipa în care clarvăzătorul a dobândit ceea ce tocmai a fost descris, în clipa în care percepe dincolo de foc spiritele focului, dincolo de aer spiritele aerului, dincolo de apă spiritele apei şi dincolo de pământ spiritele pământului, el vede dincolo de aceste entiţăti spirituale pe cele care le domină şi le dirijează ceva comparabil cu ceea ce se întâmplă când Soarele încălzeşte, luminează şi este o binefacere pentru viaţa fizică pe care el o face să apară şi să prolifereze pe Pământ. Clarvăzătorul ajunge astfel să treacă de la contemplarea entităţilor elementelor la cea a entităţilor spirituale superioare, ceea ce în lumea spirituală este comparabil în mod simbolic cu ceea ce în plan fizic este relaţia dintre Soare şi Pământ.

Dincolo de spiritele elementelor, omul vede atunci atunci o lume spirituală elevată, şi anume. Soarele spiritual. Când pentru clarvăzător ceea ce în mod obişnuit este întuneric devine lumină, când atinge Iluminarea, aşa cum ochiul fizic are acces la Soare, el

pătrunde până la Soarele spiritual, adică la entităţile superioare. Dar când pătrunde el până la ele? Când pentru ceilalţi oameni întunericul spiritual este cel mai intens. În timp ce este liber în ceea ce priveşte corpul său astral şi Eul său, el trăieşte în obscuritate în timpul somnului, aceasta pentru că atunci nu vede lumea spirituală care-l înconjoară. Acest întuneric creşte în mod treptat, până la un punct culminant, şi descreşte din nou până dimineaţa, în momentul trezirii. El trece printr-un maximum. Acest maximum de întuneric spiritual poate fi comparat cu ceea ce în viaţa exterioară numim miezul nopţii; la fel cum în mod normal întunericul fizic exterior este atunci cel mai intens, tot aşa avem pentru întunericul spiritual un moment de maximum, o oră a miezului nopţii. Pe o anumiă treaptă de clarvedere, lucrurile stau astfel: în timpul în care pentru omul lipsit de cunoştinţe spirituale întunericul spiritual creşte, el vede spiritele elementare; la fel se întâmplă când întunericul descreşte din nou. Dacă nu am atins decât o treaptă de clarvedere inferioară, la început se percep anumite spirite elementare, dar după aceea, când vrem să trăim momentul spiritual cel mai intens, miezul nopţii, apare o nouă întunecare şi apoi din nou o iluminare. Când însă am atins un nivel mai ridicat de clarvedere, ceea ce se cheamă ora miezului nopţii devine cu atât mai luminoasă; în acest moment [6] se pot contempla entităţile spirituale care sunt pentru spiritele elementelor ceea este Soarele pentru pământul fizic; sunt vieţuite entităţile creatoare superioare, entităţile solare, intervine acel moment numit vederea Soarelui de la miezul nopţii.

Acestea sunt treptele pe care trebuie să le vieţuiască succesiv astăzi, ca şi întotdeauna, cel care vrea să urce la cercetarea clarvăzătoare şi să vadă dincolo de vălul pe care îl îmbracă în elementele terestre lumea adevărată. Aceste trepte care au fost descrise astăzi sunt sentimentul de libertate în raport cu cea de a doua personalitate a sa – ca sabia în teacă –, sentimentul de a fi în afara corpului său fizic, ca şi cum sabia ar fi scoasă din teaca sa; întâlnirea cu Păzitorul pragului vieţuirea spiritelor elementelor, adică vieţuirea acelui mare moment când spiritele focului, ale aerului, ale apei şi ale pământului devin nişte fiinţe printre care ne mişcăm, cu care avem de-a face, aşa cum în viaţa obişnuită avem de-a face cu oamenii şi apoi trăirea momentului in care vieţuim principiul originar al acestor fiinţe-entităţi. Acestea sunt treptele care au fost străbătute până acum şi care se pot parcurge şi astăzi: ele conduc la lumea spirituală. Ele pot fi descrise în diferite feluri, dar orice descriere va rămâne totdeauna imperfectă! Trebuia să le evocăm pentru a şti ce trebuie să facă omul pentru a cunoaşte entităţile spirituale; şi va trebui să mai aducem în faţa sufletului ceea ce vieţuieşte omul în aceste lumi spirituale, dar şi ceea ce trebuie să întreprindă concret pentru a întâlni entităţile spirituale. După ce vom prezenta modul în care se obţine iniţierea occidentală, vom compara ce am obţinut în modul acesta din lucrul însuşi cu ceea ce a obţinut tradiţia orientală şi înţelepciunea străveche umană. Este ceea ce poate fi înţeles prin proiectarea Luminii lui Hristos asupra înţelepciunii timpurilor precreştine.

NOTE

1. Eu nu am prezentat *niciodată* ştiinţa spiritului ca o derivată a concepţiilor transmise de istorie, ci ca o cunoaştere actuală de cucerit *în prezent*. Dacă întrebuintez uneori terminologia unor epoci trecute, este pentru că epoca noastră, care nu se preocupă deloc de ştiinţa spiritului, nu are o astfel de terminologie, iar vechea terminologie este mai uşor înţeleasă decât una inventată liber acum.

2. Cum se vede, cuvântul „clarvăzător" indică aici nu acea stare onirică şi patologică căreia i se dă de obicei acest nume, ci, cu totul dimpotrivă, o cunoaştere care se obţine în deplină conştienţă, în care sufletul se află într-o stare care corespunde repezentării matematice; ea este opusul unei stări de visare patologică.

3. Aceste expresii sunt întrebuinţate aici *numai* în sensul care le este dat în cărţile mele. Nu se poate deci face asupra lor o judecată – cum se întâmplă atât de des – dintr-un punct de vedere care le asociază reprezentări cu totul diferite, ca de exemplu cele ale unei mistici curente.

4. Trebuie avut în vedere faptul că aceste descrieri se referă numai la procese sufletești; ele nu au o mai mare legătură cu domeniul patologic-organic decât o au formulările matematice, care nu sunt totuşi de natură pur formală ca acestea din urmă, ci corespund unei realităţi *spirituale*. Ele sunt, faţă de clarvederea obişnuită a ghicitorului, ceea ce este pozitivul faţă de negativ.

5. Ceea ce se numeşte aici „sciziunea personalităţii" trebuie să fie riguros diferenţiată de ceea ce anumiţi autori, descriind fapte patologice sau onirice, disting sub acest nume sau sub cel al Eului „dublu". Situaţia la care ne referim se realizează numai în deplină conştienţă şi numai în suflet, şi este percepută de subiect în mod atât de clar încât Eul obişnuit rămâne întotdeuna in mod integral el însuşi, nu pierde nimic din fermitatea sa interioară, nici din coerenţa sa.

6. Prin „ceasul miezului nopţii" nu se înţelege un moment care ar coincide cu desfăşurarea timpului exterior, ci o stare interioară.

CONFERINŢA a III-a

München , 25 august 1909

Am văzut unde ajunge cel care aplică el însuşi metodele care permit omului să se dezvolte şi să exploreze lumile suprasensibile. Am atras atenţia, de asemenea, asupra faptului că există o anumită treaptă de dezvoltare spirituală pe care elementele pe care omul le percepe în lumea exterioară sub formă de căldură, de aer, de apă etc. încep să trăiască şi să-şi manifeste natura lor spirituală. Aceasta este ceea ce se poate numi „a trăi în lumea spiritelor elementelor". Îi rog pe cei care se interesează de ceva timp de ştiinţa spiritului să cântărească bine sensul fiecărui cuvânt rostit şi să considere că fiecare din ele nu are nimic aproximativ, ci are un sens foarte precis. Eu nu am spus „spirite elementare" ci „spirite ale elementelor", şi este vorba doar de ceea ce corespunde pasajului în discuţie.

Sarcina noastră, astăzi, va consta în a ne familiariza cu câteva particularităţi care se prezintă celui ce abordează lumile superioare. Înainte de orice, trebuie să remarcăm că de îndată ce urcăm în suprasensibil, lumii noastre obişnuite, pe care o percepem cu organele de simţ i se adaugă alte lumi. Dintre acestea noi vom numi mai întâi două, aflate dincolo de cele pe care le percepem cu simţurile şi le înţelegem cu mintea; vom indica unele particularităţi caracteristice care ne pot arata diferenţa dintre lumea noastră obişnuită şi cele două lumi imediat superioare. Prima lume care se ascunde dincolo de lumea noastră se cheamă – aşa cum dumneavoastră ştiţi cu toţii – lumea astrală, iar pe cea care se ascunde încă mai profund în spatele acesteia o numim lumea spirituală. Am putea, de asemenea, numi lumea astrală lumea sau ţara sufletelor, şi pe cealaltă lumea sau ţara spiritelor. Una din principalele diferenţe care ne interesează este următoarea: una din legile cele mai generale care stăpânesc universul nostru fizic este cea a apariţiei şi dispariţiei; peste tot în universul nostru fizic apare alternanţa între naştere şi moarte, creştere şi declin, orice fenomen observăm, caracteristica oricărei fiinţe, până la unităţile cele mai evoluate ale lumii fizice, este faptul că ele se nasc şi mor în lumea fizică. Cel mult regnul mineral, care aparţine regnurilor inferioare ale naturii, oferă o aparenţă de durată. Dar aceasta nu este decât o iluzie. Dacă s-ar putea observa lumea mineralelor pe perioade lungi de timp, am vedea afirmându-se şi aici legea apariţiei şi a dispariţiei.

Cercetătorului lumii astrale i se impune înainte de orice faptul că tot atât de importantă ca apariţia şi dispariţia în lumea fizică este, în astral, facultatea de transformare, metamorfoza. Ceea ce voi spune acum se leagă de o indicaţie dată ieri şi care ne va preocupa în multe sensuri, devenind din ce în ce mai concretă. În lumea astrală, avem de-

a face cu formaţiuni mobile, formaţiuni care se transformă continuu una în alta, încât pot fi la intervale scurte când una când alta. Chiar şi corpul nostru astral, care este partea lumii astrale cea mai apropiată de noi, şi care inconjoară corpul nostru fizic ca un fel de nor, ca un fel de aură unduitoare, perceptibilă pentru clarvăzător, are particularitatea de a se putea modifica continuu; această aură astrală, care învăluie şi impregnează fiinţa omenească ca un nor auric-astral, este aproape în orice clipă alta, este străbătută de pasiuni furtunoase, mai sălbatice sau mai liniştite, nutreşte anumite gânduri. După calitatea impulsurilor sale de voinţă, în această aură se manifestă formele şi incluziunile cele mai diverse, şi cum în viaţa sa sufletească omul face să apară şi să dispară continuu diverse gânduri, aceasta îmbracă în fiecare moment culori şi aspecte diferite, chiar dacă pentru fiecare fiinţă în aură se menţine o anumită calitate, o anumită coloraţie fundamentală, care corespunde unor trăsături mai mult sau mai puţin permanente ale caracterului său. Este vorba, aşadar, chiar de corpul astral al omului, care se metatnorfozează continuu. Ieri am arătat că aceleaşi entităţi pe care le percepe omul atunci când începe să vieţuiească domeniul astral ca pe ceva ce poate fi văzut, iar apoi după ce înaintează, prin Iluminare, recunoaşte şi astralitatea îi pot apărea ca bune sau rele, în funcţie de propria lui pregătire. Atât este de mare capacitatea de transformare a ceea ce nu coboară pentru vedere până în planul fizic, ci rămâne în regiunile lumilor superioare fără a coborî mai jos de planul astral, au o asemenea putere de metamorfoză încât se pot transforma din bine în rău şi din lumină în întuneric. Ceea ce caracterizează deci această lume este metamorfoza, adică facultatea de a se transforma continuu.

În lumea spirituală propriu-zisă întâlnim durata – chiar dacă această durată nu este decât relativă. Această entitate intimă a omului, pentru a se putea menţine şi a putea dura de la o încarnare la alta, trebuie să pătrundă în lumea spirituală, căci numai această lume prezintă un caracter dacă nu etern, cel puţin relativ durabil.

Naşterea şi moartea constituie astfel caracterul major al lumii fizice; trecerea dintr-o formă în altă formă constituie caracterul lumii astrale; durata constituie caracterul lumii spirituale. Noi trebuie să înţelegem că materialele constitutive ale fiinţei umane sunt luate din aceste trei lumi, că fiinţa omenească este construită din elementele acestor trei lumi. Prima care i se oferă omului este lumea fizică; el pătrunde în celelalte prin iniţiere, adică prin dobândirea şi dezvoltarea necesare obţinerii vederii suprasensibile. Numai atunci cunoaşte omul ceea ce în general îi scapă în lumea obişnuită, dar care există la fel ca şi aceasta.

Acum trebuie să ne familiarizăm cu alt aspect. Am spus, de exemplu, că la un anumit grad de dezvoltare, în elementul foc sau căldură ne întâmpină ceva viu, ceva care se manifestă ca viaţă. Acelaşi lucru se poate spune şi despre aer. Atunci când, în viaţa obişnuită, o entitate oarecare îmbracă un înveliş exterioar, capătă o exprimare fizică, ea însăşi se retrage, pentru om, într-o lume superioară; în lumea fizică, omul descoperă focul fizic, dar pentru că îl cunoaşte în lumea fizică, aceasta este expresia anumitor entităţi spirituale care acţionează aici, iar el trebuie să se ridice din lumea fizică în lumi superioare pentru a cunoaste aceste entităţi. Niciodată nu se află într-o anumită lume acele entităţi care sunt obârşia şi izvorul unui fenomen dat. Cauza şi izvorul primordial al focului, de exemplu, pot fi găsite numai dacă urcăm din lumea fizică în lumea imediat superioară, fiindcă entităţile respective se manifestă în planul inferior, în timp ce esenţa lor rămâne în planul superior. Acest lucru nu este valabil numai pentru fenomenele pe care le întâlnim în planul exterior al lumii fizice. Spiritele focului, ale aerului, ale apei şi ale pământului se ascund de ochii lumii fizice şi rămân în lumile superioare, de unde ele se exprimă în această lume. Acest lucru nu este valabil numai pentru ceea ce percepem în

afară de noi, ci, de asemenea, pentru tot ce trăieşte în noi înşine, în planul fizic. Ceea ce trăieşte pentru noi în plan fizic nu sunt numai fenomenele lumii exterioare, numai culorile şi sunetele, mirosurile şi gusturile, ci mai ales sentimentele, senzaţiile şi gândurile noastre. Tot ceea ce constituie omul, de orice natură ar fi, trăieşte, în cursul încarnării sale, în lumea fizică. Trebuie să înţelegem acest lucru în mod clar. În consecinţă, orice sentiment trăit între naştere şi moarte, fiecare gând pe care îl avem, orice idee etc. sunt fenomene ale lumii fizice. Şi aşa cum dincolo de fenomenele exterioare, de culori, de sunete, de mirosuri etc. – sau dincolo de ceea ce ştiinţa spiritului numeşte foc, aer, apă etc. – se află entităţi divin-spirituale, la fel există fiinţe divin-spirituale care trăiesc dincolo de senzaţiile noastre, de sentimentele noastre, în spatele întregii noastre vieţi sufleteşti. Întreaga viaţă a sufletului nostru este manifestarea entităţilor divin-spirituale; iar ceea ce noi trăim în mod obişnuit ca fiind Eul nostru în lumea fizică nu este încă adevăratul nostru Eu, nu este încă ceea ce putem numi Eul nostru superior. Acesta din urmă se află dincolo de sentimentele noastre şi de senzaţiile noastre, într-o lume suprasensibilă. Din această cauză noi nu putem face experienţa Eului superior decât când pătrundem în lumile superioare; el se arată atunci într-o formă cu totul diferită de cea din lumea fizică.

Aş vrea să vă fac să înţelegeţi, printr-un exemplu mai special, cum se raportează cel care trăieşte în lumea fizică la Eul său superior, şi aceasta în condiţiile actuale, căci cine percepe realităţile spirituale ştie că aceste raporturi se schimbă în cursul timpului. Cineva care a făcut cuiva o nedreptate poate trăi în el însuşi ceea ce se cheamă remuşcări. Avem de-a face cu acele trăiri sufleteşti speciale reunite, în general, sub termenul de conştiinţă morală. Dumneavoastră ştiţi cu toţii ce se înţelege în mod obişnuit prin aceasta: un fel de voce interioară care-l mână pe om să repare nedreptatea pe care a comis-o. Se întâmplă foarte rar ca oamenii, în cursul vieţii lor, să reflecteze asupra naturii acestei conştiinţe; cei mai mulţi se vor mulţumi să-şi spună că conştiinţa este ceva ce se simte. Ai un sentiment interior că trebuie reparată nedreptatea pe care ai făcut-o, şi acest sentiment chinuie sufletul atâta timp cât nu a fost întreprins ceva în acest sens. Conştiinţa este pentru om o trăirea sufletească interioară. Dar dacă îl întrebaţi pe cercetătorul spiritului ce este ea, acesta va trebui să observe o persoană care are ceva pe conştiinţă la nivelul vieţii sale în lumea astrală; cel care vieţuieşte interior remuşcări îi apare clarvăzătorului înconjurat de forme astrale stranii, care sunt absente când nici o remuşcare nu-i tulbură sufletul. Tot ce frământă conştiinţa, sentiment pe care sufletul însuşi, care trăieşte în plan fizic, nu face decât să-l simtă, apare observaţiei spirituale ca forme care roiesc în jurul omului, populează spaţiul din jurul său. Dacă ne întrebăm acum cum percepe clarvăzătorul naşterea acestor forme, iată ce constatăm: să presupunem că un om ar fi făcut rău cuiva; gândurile care au dat naştere acestei injustiţii fac să se nască alte forme-gânduri, care sunt metamorfozele primelor. Tot ceea ce gândeşte sau simte omul trăieşte într-adevăr în aura sa astrală ca forme (forme-gânduri, forme-senzaţii sau forme-sentimente). Un gând „clar" creează în jurul omului o formă bine conturată; un gând sălbatic, o pasiune vor apărea în forme încâlcite. Toate aceste forme înconjoară fiinţa omenească. Or, dacă cineva face o nedreptate altuia, el gândeşte şi simte anumite lucruri; aceste forme şi forme-sentimente ies atunci din el şi se fixează în ambianţa lui. Dar important este că ele nu rămân simple forme-gânduri, că ele nu rămân separate de omul care le-a zămislit, ci se alimentează din anumite lumi. Aşa cum vântul se prăvăleşte într-o cavitate care se află la îndemâna sa, tot astfel anumite fiinţe, venite din sfere despre care vom mai vorbi, ocupă formele-gânduri pe care aceste mustrări de cuget (remuşcări) le-au secretat, şi formele-gânduri proprii fiinţei omeneşti se umplu de substanţa-esenţă a acestor lumi. Prin formele-gânduri ale sale, omul a oferit prilejul ca în ambianţa sa să trăiască şi alte entităţi. În realitate, aceste entităţi dau caracterul chinuitor al remuşcărilor.

Remuşcările nu ne-ar tortura, dacă ele n-ar fi prezente. Numai în momentul în care simţim în mod inconştient aceste entităţi începem să fim hărţuiţi de remuşcările unei conştiinţe haine.

Dumneavoastră puteţi vedea din acest exemplu că realitatea care se oferă observaţiei spirituale este cu totul diferită de cea care se prezintă viziunii obişnuite. Pentru cea din urmă, conştiinţa nu este decât o trăire interioară; pentru clarvăzător conştiinţa este o sumă de entităţi care înconjoară fiinţa omenească, ca o realitate spiritual-astrală. De ce omul nu vede de obicei fiinţele care se învelesc astfel cu gândurile sale ca şi cu nişte piei sau păstăi? Din acelaşi motiv pentru care el nu vede, de exemplu, spiritele focului. Omul vede focul fizic în lumea fizică, dar în spatele focului fizic se ascunde elementul spiritual al focului: el trebuie să vadă dincolo de foc pentru a găsi în lumile superioare spiritul focului. De asemenea, el trebuie să vadă în mod spiritual dincolo de conştiinţă, pentru a face cunoştinţă cu entităţile care trăiesc în plan astral şi a căror origine am descris-o.

Din faptele menţionate în diverse cicluri de conferinţe se poate trage o concluzie, pe care o voi formula în continuare. Ştiţi că viaţa interioară a omului s-a schimbat în cursul unor perioade lungi de evoluţie. Ştiţi că atunci când noi descriem ceea ce se numeşte astăzi conştienţa omenească nu este vorba de aceeaşi conştienţă pe care au avut-o, de exemplu, oamenii din India antică, în prima etapă a erei postatlanteene. Dumneavoastră ştiţi cu toţii că conştienţa omenească a cunoscut o evoluţie, de la o clarvedere primordială, confuză, până la o conştienţa clară pe care o avem acum despre lumea fizică în stare de veghe.

Cu cât ne întoarcem în urmă mai mult în evoluţie, aflăm că omenirea dispunea de o anumită clarvedere originară, primitivă. Nu este necesar să ne întoarcem foarte departe în timp (cel mult câteva milenii) pentru a constata existenţa a numeroase populaţii care nu numai că percepeau focul fizic, dar erau capabile să discearnă dincolo de acesta spiritele elementului foc. În conştienţa omenească s-a dezvoltat încetul cu încetul sentimentul că lumea superioară s-a restras din faţa oamenilor şi că aceştia au devenit fiinţe limitate la planul fizic. Aceasta este un adevăr nu numai pentru aparenţele exterioare ale lumii sensibile care ne înconjoară, ci şi pentru exprimarea în plan fizic a vieţii sufleteşti. De aici puteţi trage concluzia că atunci când vorbesc despre un fenomen cum este cel al conştiinţei, şi pretind că investigatorul ocult vieţuieşte astăzi ceea ce se numeşte conştiinţă ca pe nişte forme spiritual-astrale care înconjoară fiinţa omenască vreau să spun că strămoşii omului actual ar fi trebuit să vadă aceste forme. Ei erau într-adevăr clarvăzători; ei ar fi putut să vadă imaginile pe care le percepe în zilele noastre investigatorul spiritual.

Or, aşa cum focul acoperă spiritele focului, la fel conştiinţa – această voce interioară, cum o numim noi – acoperă mai întâi lumea spiritelor care conduce şi frământă sufletul omului. Fenomenul pe care l-am prezentat ar fi trebuit să fie perceput de oamenii trecutului, ceea ce eu am descris ca un fenomen astral. Dar aceasta presupune, ca o condiţie, ca oamenii acelei epoci să nu fi avut încă conştiinţa morală interioară dezvoltată, şi ca ceea ce noi numim astăzi vocea conştiinţei să nu fi existat încă în sufletul strămoşilor noştri; în schimb, aceştia ar fi observat ceea ce clarvăzătorul de azi vede în învelişul astral, în timp ce pentru omul actual, întrucât percepe vocea conştiinţei, aceasta acoperă spiritele exterioare ale conştiinţei.

Am introdus acest exemplu în mod intenţionat, căci el aduce confirmarea cea mai evidentă a celor spuse. Se poate fixa exact, în mod istoric, momentul în care s-a produs trecerea de la viziunea exterioară a spiritelor conştiinţei la trezirea vocii interioare a

conştiinţei. Este suficient să vă gândiţi la *Orestia* lui Eschil şi s-o comparati cu aceeaşi temă tratată de alt autor tragic grec, Euripide, care a trăit puţin mai târziu; în câteva decenii a avut loc o tranziţie care confirmă ceea ce v-am spus. Revedeţi tragedia lui Eschil şi reprezentaţi-vă în esenţă ce se întâmplă acolo: Agamemnon revine pe meleagurile natale după războiul Troiei; el este asasinat de soţia sa infidelă. Oreste se întoarce acasă şi răzbună moartea tatălui său. El face aceasta fiindcă însăşi vocea unui zeu venerat îl împinge la o asemenea acţiune, iar actul său de răzbunare este în acord cu sentimentul popular: poporul spune că a procedat corect, nu a făcut decât să îndeplinească un act justiţar. Dar el, ca urmare a uciderii mamei sale, se vede hărţuit de Erinii, zeiţele răzbunării. Aceste Erinii din mitologie nu sunt altceva decât reprezentarea a ceea ce v-am descris ca fapt al observării spirituale.

Încercaţi să vedeţi dacă în această dramă antică apare ceva ce aţi putea numi vocea conştiinţei. În antichitate nu există nici o expresie pentru ceea ce noi denumim astfel, şi nici o limbă a antichităţii – cercetarea a dovedit-o – nu are un cuvânt care s-o desemneze. Câteva decenii mai târziu, la Euripide, nu găsiţi nici o menţiune despre Furii, despre Erinii. Aici veţi întâlni deja omul care percepe vocea interioară a conştiinţei. Este evident că în acest interval are loc dezvoltarea conştiinţei. În epocile precedente ale evoluţiei, observaţia clarvăzătoare era atât de puternică încât ceea ce resimţeau oamenii după ce au comis o faptă rea era foarte diferit de ceea ce acest sentiment a devenit cu timpul. Ce simţea un om al timpului de demult, după ce săvârşea o faptă rea? Privirea sa clarvăzătoare era încă trează; el vedea în jurul lui ceea ce am descris – în Grecia acestea se numeau Erinii. Ce sentiment năştea în el vederea continuă a feţei Eriniilor? Un sentiment care corespundea caracterului lumii astrale; el simţea că trebuie să transforme, să metamorfozeze aceste forme. În lumea astrală domneşte facultatea de metamorfoză. Când omul a reparat fapta rea pe care a săvârşit-o, transformând-o într-una bună, Eriniile din mitologie se transformă în binevoitoarele Eumenide. Aveţi de-a face aici cu facultatea de metamorfoză! În acest context omul spunea: Eu am comis o faptă rea; în lumea astrală devin vizibile lucruri îngrozitoare; ele trebuie să fie transformate; trebuie să fac ceea ce este necesar pentru a realiza metamorfoza. Exista o corespondenţă între acţiunea omului şi ceea ce-l înconjura. El nu avea încă nimic din ce reprezintă „vocea interioară a conştiinţei".

În Univers totul evoluează, chiar şi viaţa sufletească a omului. Ceea ce noi numim conştiinţă a trecut de asemenea printr-o evoluţie. S-ar înşela amarnic cel care s-ar întoarce în urmă cu milenii, vrând să găsească în antichitate ceea ce trăieşte azi în suflete. Chiar în acest domeniu lucrurile se transformă relativ repede. Evoluţia spirituală este comparabilă cu cea a unei plante, care dezvoltă frunză după frunză, apoi printr-un salt produce o floare. Afirmaţia stupidă conform căreia natura nu face salturi este un neadevăr. Natura face continuu salturi; în momentele decisive transformările bruşte se produc fără întrerupere. Aşa cum trecerea de la frunzele verzi la floare reprezintă un salt, la fel putem observa salturi şi în viaţa spirituală: timp de sute, de mii de ani lucrurile se dezvoltă lent şi treptat; apoi mişcarea se accelerează brusc, cum s-a întâmplat în acea epocă din secolul V înainte de Hristos, când un poet tragic a ignorat noţiunea de conştiinţă morală. După câţiva zeci de ani un alt poet vorbeşte de conştiinţă morală pentru prima dată şi dispune de un termen pentru ceea ce noi numim astfel în zilele noastre. Observarea clarvăzătoare a spiritelor conştiinţei, a Eriniilor, dispare pentru om. Trăirea noastră interioară, vocea conştiinţei, ne ascunde aceste entităţi spirituale, la fel cum manifestările exterioare ale focului ne ascund spiritele focului.

Aşadar, se ajunge, pe două directii diferite, la o limită a trăirii în lumea fizică. Una din aceste direcţii este următoarea: când observăm aparenţele lumii sensibile din jurul nostru şi fenomenele lumii formelor, a culorilor, din afara noastră, ajungem la limita la care putem spune că fiinţează spiritele exterioare. Dar şi când pătrundem în viaţa noastră interioară şi privim manifestările conştiinţei, ale memoriei, ale sentimenteului, ale voinţei şi ale gândirii, noi percepem, de asemenea, un fenomen cu totul asemănător cu ceea ce se întâmplă când contemplăm focul, aerul, apa şi pământul: aceste realităţi se interpun şi maschează elementul spiritual care este dincolo de ele. Când conştiinţa a devenit un fel de voce în sufletul uman, ca o trăire interioară în lumea fizică, ea s-a aşezat în faţa lumii Eriniilor, a Furiilor, ascunzându-le observării umane. Acest lucru devine explicabil abia când observăm viaţa omenirii din acest punct de vedere. Oamenii nu vor înţelege nimic din evenimente dacă nu sunt în măsură să studieze devenirea lor, evoluţia lor, în lumina faptelor spirituale. Există, aşadar, entităţi spirituale care trăiesc dincolo de culoare (roşu sau albastru), dincolo de sunete, mirosuri etc., care populează lumea din jurul nostru: tot ce vedem, auzim înţelegem cu ajutorul ratiunii le ascund pentru observarea umană. Există însă şi entităţi care se află dincolo de ceea ce numim viaţa sufletului şi a firii.

Este deci îndreptăţită întrebarea: În ce relaţii se găsesc cele două regnuri ale lumii spirituale?

Pentru a înţelege acest lucru, trebuie să readucem în memorie câteva fapte pe care dumneavoastră le cunoaşteţi deja. Ştiţi că natura omenească este constituită din patru mădulare: corpul fizic, corpul eteric, corpul astral si Eul şi că această cvadruplă natură se explică prin originea sa şi prin evoluţia sa. Ştim că omul privit ca întreg nu îşi are începutul pe Pământ, că acesta a avut el însuşi încarnări anterioare. Privim la o încarnare anterioară a Pământului, pe care o numim Vechea Lună. Ne întoarcem la o încarnare anterioară acesteia pe care o numim Vechiul Soare, apoi, dincolo de aceasta, la Vechiul Saturn. Astfel, înainte ca Pământul nostru să fi luat naştere, a existat în Univers o formaţie planetară străveche pe care o numim Vechiul Saturn. În acel stadiu s-a schiţat prima formă a corpului nostru fizic actual; pe Vechiul Soare i s-a adăugat corpul eteric, pe Vechea Lună corpul astral. Abia pe Pământ această natură umană tripartită şi-a integrat Eul, astfel încât Vechiului Saturn îi datorăm germenele corpului nostru fizic, Vechiului Soare germenele corpului nostru eteric, Vechii Luni corpul nostru astral, iar Pământului Eul nostru. Ştim din alte conferinţe că această evoluţie nu s-a desfăşurat simplu: nu se poate spune pur şi simplu că mai întâi a existat Saturn, că Saturn s-ar fi transformat după aceea în Soare şi acesta în Lună, şi că din aceasta din urmă a luat naştere Pământul, ci ştim că o asemenea evoluţie a fost mult mai complexă. Dacă spunem că la început era Saturn, că Saturn a devenit Vechiul Soare şi acesta Vechea Lună, dacă rămânem la această descriere care este aproximativ exactă pentru condiţiile noastre, nu putem spune acelaşi lucru în ceea ce priveşte evoluţia Lumii, care a precedat nemijlocit Pământul nostru. Vi s-a atras atenţia că în timpul evoluţiei lunare s-a produs o separare a Pământului de Soare (Pământul era atunci la stadiul de Lună), adică între vechea Lună şi Soare. În timp ce vorbim de Saturn şi de vechiul Soare ca despre corpuri nedivizate, despre evoluţia lunară trebuie să spunem că acest corp ceresc unic s-a separat în două, în aşa fel încât un timp au existat simultan Vechea Lună şi Vechiul Soare. Apoi aceste două corpuri s-au reunit, au trecut printr-o stare intermediară şi au reapărut din nou, ca evoluţie a Pământului.

Apoi, în vremea celei mai timpurii evolurii terestre, substanţele şi entităţile care în prezent sunt pe Soare şi pe Lună au fost ele însele unite cu Pământul; abia mai târziu ceea ce trăieşte în Soarele actual s-a separat de Pământ. Acesta a rămas la început unit cu

Luna actuală. Ulterior, Luna s-a desprins de Pământ şi Pământul a fost separat de cele două astre. Aceste trei corpuri au fost, aşadar, altădată unul singur; Soarele şi Luna nu s-au separat de Pământ decât în decursul timpului.

Să ne întrebăm acum care este sensul acestei separări în viaţa spirituală. Să facem abstracţie de prima separare, cea din timpul vechii Luni, şi să luăm în considerare numai pe cea care s-a produs în cursul evoluţiei pământeşti propriu-zise.

Anumite entităţi îşi realizează evoluţia pe Pământul nostru, altele pe Soare sau prin intermediul Lunii. Aceste entităţi nu ar fi putut progresa pe Pământ, pentru că se aflau pe altă treaptă de dezvoltare decât omul; ele s-au desprins de Pământ, cu Soarele, pentru că aveau nevoie de o altă scenă, în afara Pământului, în aşa fel încât în momentul separării Soarelui de Pământ constatăm că omul este o fiinţă care are nevoie de condiţiile pământeşti pentru propria sa dezvoltare. Însă alte entităţi, care nu puteau progresa pe Pământ, şi-au luat substanţele de care aveau nevoie şi şi-au creat astfel locuinţa lor solară, de unde au acţionat apoi asupra Pământului. Căci aşa cum razele solare fizice cad pe Pământ, îl luminează şi îl încălzesc, tot aşa radiază şi faptele, acţiunile spiritelor Soarelui spre Pământul nostru. Razele solare fizice nu sunt decât manifestarea exterioară, corporală, a entităţilor solare. Acesta a fost sensul acestei desprinderi a Soarelui.

Ce sens a avut deci separarea Lunii? Dacă Soarele ar fi rămas unit cu Pământul, fiinţele care au locuit pe Soare ar fi putut găsi mijlocul de a progresa, dar omul nu. El ar fi fost incapabil să progreseze în acelaşi ritm ca entităţile solare; dacă acestea n-ar fi părăsit Părnântul şi n-ar fi exercitat din afară o influenţă atenuată, omul ar fi fost obligat să evolueze mult mai rapid. Plecarea Soarelui a permis deci încetinirea ritmului evoluţiei Pământului. După această separare, totuşi, omul nu a găsit ritmul de evoluţie adecvat. El devenise prea lent şi s-ar fi solidificat, mumificat, dacă Luna, care era atunci unită cu Pământul, ar fi rămas legată de el. Omul n-ar fi putut niciodată deveni ceea ce este astăzi: compus dintr-un corp fizic exterior şi dintr-o viaţă spirituală interioară; el s-ar fi solidificat, mumificat. Datorită faptului că Luna era unită cu Pământul, exista tendinţa ca omul şi Pământul să se solidifice, să se usuce, să se lignifice. Încetul cu încetul, ea ar fi făcut din Pământ un corp ceresc populat de fiinţe omeneşti comparabile cu mumiile fără viaţă. Trebuia ca Luna să fie separată de Pământ. S-a creat astfel posibilitatea de a păstra ritmul normal al evoluţiei. Ce era prea lent putea fi accelerat, şi omul a devenit ceea ce corespunde naturii sale. Prezenţa Soarelui ar fi stimulat pe Pământ o viaţă şi o activitate exterioară pe care el nu le-ar fi putut suporta; unirea dintre Lună şi Pământ nu l-ar fi stimulat deloc, el s-ar fi uscat şi ar fi pierdut facultatea de a primi viaţă; impulsul pe care omul l-a primit prin viaţa solară era unul exterior; Soarele ar fi avut un efect stimulator asupra întregii vieţi omeneşti, dar într-un tempo prea rapid. Soarele acţionează ca stimulator asupra vieţii florilor; dacă el ar fi rămas unit cu Pământul ar fi provocat o stimulare exterioară atât de rapidă a gândirii, a sentimentelor şi a voinţei umane, încât omul s-ar fi consumat în focul spiritual şi fizic al Soarelui. Dar Soarele, care stimula din exterior, s-a îndepărtat şi acţiunea sa a fost slăbită în efectele sale. Însă ea a fost la început prea slabă, datorită tendinţelor de durificare purtate în sine de Pământ. Astfel, o parte a acestor tendinţe a trebuit să fie eliminate sub forma Lunii.

Prin aceasta în evoluţia Pământului şi a omului a pătruns un principiu nou, principiu vitalizator care acţiona în sens stimulator, opus acţiunii Soarelui; în timp ce stimularea produsă de acesta venea din exterior, ceea ce apare acum îşi exercită acţiunea sa vitalizatoare din interior. Tot ce este viaţă sufletească în lumea fizică, aşa cum este trăită pe Pământ, nu s-a putut dezvolta decât datorită faptului că omul a fost salvat de la pietrificare, de la mumificare, prin expulzarea Lunii. Tot ce este viaţă interioară , tot ce

este mobilitate sufletească, tot ce poate fi descris ca sentimente, senzaţii, manifestări ale conştiinţei şi gândirii, toate aceste surse ale vieţii interioare s-au putut dezvoltâ din interior datorită plecării Lunii. Altfel, ele s-ar fi sleit în natura umană, ar fi rămas paralizate în om.

Dacă-l întrebaţi pe cel care străbate cu privirea spirituală Cosmosul nostru de unde provine facultatea de a percepe lucrurile *exterioare*, de a privi sau de a contempla un obiect, de a se simţi incitat la observaţie, răspunsul va fi: ea provine de la ceea ce este prezent fizic sau spiritual în Soare. Dar dacă vă întrebaţi de unde provine trăirea *interioară*, bazele gândirii, bazele simţirii sau cele ale conştiinţei morale etc., trebuie să priviţi cu recunoştinţă spre Lună şi spre fiinţele care şi-au retras din substanţa Pământului substanţa lor. Substanţele lunare aflate pe Pământ au împiedicat mobilitatea interioară a vieţii sufleteşti.

Totuşi, noi nu trebuie să căutăm numai în om motivele evoluţiei lumii, ci şi în entităţile spirituale care aparţin lumilor superioare. Separarea Soarelui şi a Lunii nu a avut efecte pozitive numai pentru om, ci şi pentru entităţile legate prin evoluţia lor de fiinţa omenească. Anumite entităţi spirituale s-au separat de Pământ împreună cu Soarele şi au făcut din acesta sălaşul lor; aşa cum omul nu s-ar fi putut dezvolta dacă Soarele ar fi rămas unit cu Pământul, nici aceste entităţi nu s-ar fi putut dezvolta dacă nu s-ar fi produs o asemenea separaţie. Aceste entităti au putut evolua numai pentru că au luat cu ele în Soare substanţele care mai înainte făceau parte din Pământ. Ele au putut astfel găsi condiţii de evoluţie favorabile departe de substanţele durificatoare ale Pământului.

Să ne ridicăm deci privirea spre entităţile care se dezvoltă pe Soare şi să spunem: Acolo, sus, locuiesc entităţile care pentru a se dezvolta au avut nevoie de Soare, aşa cum noi avem nevoie de Pământ. Ele ar fi pierit dacă ar fi rămas pe Pământ. Aşa însă, după ce au avut loc evenimentele descrise, aceste entităţi spirituale au găsit posibilitatea de a trimite jos, pe Pământ, influenţele lor binefăcătoare, încât să ajute din exterior fiinţele terestre. Spiritele solare nu ar fi fost de nici un ajutor pentru Pământ, dacă ar fi rămas pe el. Abia după separarea Soarelui de Pământ entităţile solare au atins treptele de pe care au putut să ajute Pământul. Când investigatorul spiritual priveşte lumina şi lucrurile lumiii exterioare, el îşi poate spune, la un anumit nivel al evoluţiei sale: Dincolo de culorile sau sunetele care îmi apar în mod fizic se află elementele pe care le putem considera entităţi solare. Aşa cum ne întâmpină însă în prezent, ele au devenit treptat ceea ce sunt astăzi pentru clarvăzător. După această devenire ele ne apar ca fiinţele spirituale pe care le întâlnim când privirea noastră depăşeşte lumea sensibilă.

Iar acum să ne întrebăm cine a determinat apariţia celeilalte posibilităţi de evoluţie, care a dat impulsul interior, antrenând concomitent şi expulzarea forţelor de solidificare. A fost necesar să intervină nişte entităţi pentru ca substanţa Lunii să fie extrasă la momentul potrivit din substanţa Pământului.

Pentru a întrebuinţa o formulare mai nepretenţioasă, a trebuit să existe anumite entităţi spirituale care au spus la un anumit moment: Noi am asistat până în prezent la evoluţia Pământului ca o fiinţă existentă în spaţiu, compusă iniţial din Pământ, din Soare şi din Lună, reunite într-un singur corp. Apoi ele au văzut că există fiinţe care nu mai puteau progresa rămânând unite cu Pământul, au văzut cum spiritele solare au separat Soarele, ieşind din Pământ şi continuându-şi evoluţia pe o sferă distinctă. Apoi ele au constatat că omul se va solidifica, se va pietrifica, că el nu ar putea deveni ceea ce trebuia să fie. Iată motivul pentru care şi-au spus: Noi nu ne putem mulţumi cu ceea ce au realizat spiritele solare, trebuie să facem ceva ca să protejăm Pământul de învârtoșare. Atunci au

intervenit şi au scos Luna din sfera Pământului. A fost fapta unor entităţi care erau mai evoluate decât spiritele solare, deoarece acestea din urmă, atunci când Soarele mai era unit cu Pământul, au trebuit să recunoască faptul că ele nu vor mai avea condiţii de evoluţie pe Pământ şi că ar fi bine să dispună de o nouă sferă de acţiune. Entităţile lunare puteau afirma, dimpotrivă, că în ce le priveşte ele ar progresa şi pe Pământ. Ele au lăsat spiritele solare să plece cu Soarele şi au rămas unite cu Pământul. Acest lucru le-a permis, la un moment dat, atunci când au scos Luna din corpul Pâmăntului, să salveze evoluţia omenirii.

Acestea erau deci, într-un anumit fel, entităţi superioare spiritelor solare. Ele îşi puteau spune: Să lăsăm să treacă peste noi învârtoşarea Pământului, să nu plecăm cu spiritele solare, să ne rezervăm pentru acţiunea pe care spiritele solare nu sunt în măsură s-o efectueze, şi anume scoaterea Lunii din Pământ. Au existat, aşadar, entităţi care au putut desprinde de Pământ o substanţă relativ inferioară, pe când spiritele solare au luat substanţa mai nobilă. Stăpânind însă un element mai grosier, primele au făcut dovada unei mari puteri, căci cel mai puternic nu este cel ce guvernează ceea ce este bun, ci, dimpotrivă, cel care reuşeşte să transforme răul în bine.

După separarea Soarelui, în evoluţia Pământului intervin entităţi spirituale cărora le-a fost rezervată o acţiune importantă. Aceste entităţi le regăsim dincolo de fenomenele vieţii noastre sufleteşti, aşa cum dincolo de fenomenele pe care le observăm în mod exterior găsim spiritele Soarelui. Dacă priviţi cu ochii dumneavoastră, ascultaţi cu urechile dumneavoastră, înţelegeti cu mintea dumneavoastră obiectele exterioare puteţi spune: Dincolo de tot ce văd, aud, înţeleg cu mintea se află acele fiinţe care îşi au lăcaşul în Soare, care trăiesc în Soare, care au părăsit Pământul când Soarele s-a separat de acesta. Dacă însă privim înapoi în propria noastră viaţă interioară, dacă ne îndreptăm atenţia asupra a ceea ce numim gândire, sentiment, voinţă, senzaţii, conştiinţă morală, vedem viaţa interioară pe care anumite entităţi spirituale au făcut-o posibilă prin aceea că şi-au păstrat posibilitatea de a îndepărta Luna din masa Pământului. Sfera lor de acţiune înglobează tot ce se află dincolo de fenomenele vieţii sufleteşti. Aşa cum atunci când investigatorul spiritual priveşte dincolo de focul fizic vede în acesta un spirit care îşi are pe Soare sfera sa proprie, tot astfel, când priveşte dincolo de conştiinţă, el vede spiritele conştiinţei morale, care au scos substanţa lunară din Pământ. De aici provin entităţile spirituale ce pătrund în formele-gânduri care sunt legate de acţiuni nocive. Oricare ar fi valoarea lor, entităţile conştiinţei care înconjoară fiinţa omenească vin din domeniul lunar şi aparţin unei sfere spirituale mai puternică şi mai înaltă, într-un anumit sens, decât cea a Soarelui.

Din descrierea pe care v-am făcut-o astăzi puteţi aprecia că aceste fiinţe, care sunt dincolo de manifestările noastre sufleteşti, aparţin efectiv unui domeniu supradotat spiritual, domeniului care se află dincolo de *maya* exterioară; noi avem de-a face cu o dublă *maya*; cea a lumii sensibile şi cea a vieţii sufletului. Dincolo de prima se află entităţile care îşi au centrul lor în Soare, dincolo de cea de a doua se află celelalte, care aparţin unei sfere mai puternice şi mai vaste. Cel care supervizează în mod spiritual aceste realităţi ştie că entităţile spirituale care se află dincolo de lumea sensibilă exterioară au o cu totul altă origine decât cele care sunt dincolo de sentimente, senzaţii şi conştiinţă. Aceste entităţi care corespund, de exemplu, conştiinţei, mitologia greacă le numeşte Erinii. Constataţi cât de adevărată este această mitologie când Oreste spune că aude de la zeii care-l dirijează că acţiunea sa este justă, dar că alte entităţi, Eriniile, îl urmăresc. Mitologia conferă sentimentul că acestea sunt mai vechi decât zeii din împărăţia lui Zeus; ele cer răzbunare, chiar acolo unde zeii exteriori ai lumii solare – ai

împărăţiei lui Zeus – autorizează şi aprobă acţiunea sa. Omul întâlneşte, aşadar, o generaţie de spirite mai vechi, a căror acţiune intervine ca un corectiv, în ceea ce el întreprinde, condus şi dirijat de entităţile care s-au separat o dată cu Soarele. Avem aici un exemplu minunat privind modul în care mitologia şi înţelepciunile popoarelor vechi redau ceea ce observaţia spirituală poate cunoaşte astăzi în alt mod.

Ţineţi seama de tot ce v-am spus astăzi – vom continua să vorbim despre acestea în conferinţele viitoare – şi veţi afla tot felul de întrebări care se leagă de acest subiect, ca adevărate probleme de conştiinţă. Unele aspecte vă vor fi rămas azi nelămurite deoarece v-am spus că fiinţele care au intervenit la separarea Lunii sunt mai puternice decât entităţile solare. Vă veţi lămuri încetul cu încetul, căci veţi vedea cât sunt de relative lucrurile în lumile superioare; dar un aspect vă rog să-l mai acceptaţi încă azi, ca o întrebare. Am văzut că dacă Luna nu s-ar fi separat de Pământ acesta s-ar fi solidificat, lignificat şi că sufletul nostru şi-a păstrat vitalitatea sa interioară datorită faptului că entităţi puternice au expulzat din Pământ forţele lunare.

Asemenea evenimente ale evoluţiei nu se petrec bruse; ele se realizează încetul cu încetul. Înfluenţele binefăcătoare care emană din Soare nu s-au făcut simţite nici ele brusc; ele nu şi-au atins imediat plenitudinea şi nu şi-au manifestat efectele decât progresiv. Deci luaţi vă rog în considerare faptul că la un anumit moment al evoluţiei Pământului o fiinţă spirituală care era mai înainte unită cu Soarele şi pe care noi o desemnăm că fiinţa Hristos a coborât din Soare în epoca în care trăia Iisus din Nazareth şi s-a unit cu Pământul. Entitatea Hristos a pătruns în corpul lui Iisus din Nazareth. Este vorba de un fenomen cu totul deosebit, pe care noi nu-l putem trata în acelaşi context – conferinţa următoare ne va arăta clar acest lucru – cu tot ce am vorbit astăzi. Noi am spus că fără expulzarea Lunii Pământul s-ar fi durificat după separarea Soarelui, că oamenii s-ar fi mumificat; acest lucru este adevărat pentru o mare parte a vieţii de pe Pământ, dar nu pentru întreaga viaţă a Pământului: în ciuda separării de forţe lunare sau solare, pe Pământ ceva ar fi rămas supus morţii, dacă nu ar fi survenit evenimentul Hristos. Dacă separarea Lunii a făcut posibilă viaţa sufletească interioară, noul impuls dat vieţii interioare a venit de această dată din Soare prin coborârea lui Hristos. Ceea ce a adus Hristos pe Pământ ar fi fost un produs sufletesc mort, ar fi rămas ca o mumie spirituală, dacă el n-ar fi venit.

Ce constată deci investigatorul spiritual când priveşte spre epoca ce a precedat venirii lui Hristos? Ceva extrem de important. Când ochiul spiritual priveşte spre timpuri de demult, atunci forma exterioară a Pământului, aşa cum se oferă ea simţurilor fizice, dispare, şi apare în locul ei ceva ce s-ar putea compara cu forma omului, dar numai cu o formă. Pentru privirea spirituală, Pământul – spun bine Pământul – se metamorfozează şi trece de la forma sa sensibilă exterioară la cea a unei fiinţe omeneşti cu braţele întinse în formă de cruce, şi care apare în mod clar ca masculin şi feminin. Cercetătorul spiritual vede Pământul din timpul care a precedat coborârea lui Hristos sub înfăţişarea de om cu braţele în formă de cruce. Aceasta aminteste de uimitoarea vorbă reţinută de Platon din Misterii şi care spune că sufletul lumii este răstignit pe crucea corpului lumii. Aceste cuvinte nu sunt altceva decât redarea acelei imagini care se oferă privirii spirituale. Când Hristos moare pe cruce, Pământul a trecut din simplă formă în realitate.

Pentru timpul dinainte de Hristos, Pământul apare vederii spirituale ca simplă formă. Pentru timpul de după Hristos, el apare ca fiind revitalizat de principiul Hristos. Când acest principiu s-a unit cu Pământul s-a întâmplat ceva asemănător cu plecarea Lunii: viaţa a pătruns în ceea ce altfel ar fi rămas o simplă formă. Toate timpurile vechi, dacă sunt cercetate în mod corect, au făcut referire la Hristos, anunţând Evenimentul hristic.

Aşa cum omul modern se referă la Hristos ca la o fiinţă care a intervenit la un anumit moment în evoluţia umană, iniţiaţii timpurilor precreştine au anunţat mereu că Hristos va veni; ei indicau semnele care-L anunţau şi le permiteau să prezică venirea Sa. Dar nimic nu a putut anunţa mai bine venirea lui Hristos decât viziunea măreaţă, care se oferea în anumite condiţii privirii spirituale potrivit căreia Pământul dispărea sub forma sa fizică şi care contempla sufletul lumii crucificat pe corpul lumii. Înţelepţii din India primitivă povesteau că în momentul când se deschidea privirea clarvăzătoare ei descopereau, sub munţii Pământului, aproape de centrul Pământului, o cruce pe care era întinsă o fiinţă masculină şi feminină, purtând gravată pe partea sa dreaptă simbolul Soarelui, pe partea sa stângă simbolul Lunii, şi pe restul corpului continentele şi oceanele care formază Pământul. Este viziunea clarvăzătoare pe care vechii înţelepţi ai Indiei au avut-o privind această formă care aştepta ca Pământul să fie vitalizat de principiul Hristos. Vechii înţelepti ai Indiei dovedeau prin acest anunţ profetic al Evenimentului hristic că dacă pătrundeau mai adânc prin clarvedere puteau spune că Hristos va veni, deoarece lucrurile la care se refereau erau aici. Din această cauză, acolo unde atinge regiunile superioare, înţelepciunea cea mai veche devine profeţie; ea contemplă evenimentele din viitor. Tot ce există în viitor este efectul prezentului; şi realităţile spirituale ale viitorului certifică deja pentru vederea spirituală existenţa lor în prezent. Evenimentul hristic nu a fost prevăzut în mod abstract, exterior, el s-a revelat spiritului clarvăzător prin aceea că pentru viaţa lui Hristos, care s-a unit la un anumit moment al istoriei cu viaţa Pământului, se prezenta forma sufletului lumii pe crucea corpului lumii.

Înţelepciunea tuturor timpurilor se află în consonanţă intimă când se privesc lucrurile până în fundamentul lor. Plecând de la cele discutate azi, va trebui să abordăm înţelepciunile diferitelor epoci şi ne vom strădui să le luminăm, astfel ca ele să poată apărea în adevărata lor formă.

CONFERINŢA a IV-a

München , 26 august 1909

În cele două conferinţe precedente am subliniat că privirea suprasensibilă poate vedea entităţile spirituale care se află dincolo de detaliile lumii exterioare percepute de simţuri şi că, în consecinţă, începând cu un anumit grad de dezvoltare spirituală de iniţiere, ceea ce se numeşte în mod obişnuit foc, aer, apă etc. se metamorfozează într-o substanţă vie, însufleţită, spirituală. Am menţionat în mod special că dincolo de manifestările şi evenimentele vieţii noastre, în măsura în care se desfăşoară în lumea fizică, sunt de asemenea ascunse entităţi spirituale. Atunci ne putem întreba: Dacă conştienţa suprasensibilă percepe aceste fiinţe spirituale peste tot unde simţurile noastre obişnuite intră în contact cu fenomene de căldură, de culoare etc., astfel încât am avea în faţa noastră lumea sub două forme: pe de o parte lumea sensibilă exterioară şi pe de altă parte lumea spirituală? Iar în privinţa vieţii sufletului: Percepem noi pe de o parte senzaţii, sentimente, fapte de conştiinţă, idei, şi pe de altă parte dincolo de acestea fiinţe spirituale? Sau este adevărul un altul, adică: Nu cumva lumea spirituală nu se acoperă în întregime în manifestările sale exterioare cu lumea sensibilă? Am putea formula întrebarea şi altfel: Când plecăm de la ceea ce este manifestare exterioară în lumea fizică, găsim noi oare toate entităţile spirituale posibile sau mai există alte entităţi care nu-şi găsesc exprimarea în lumea fizică? Noi punem această întrebare şi iată cum răspunde la

ea conştienţa suprasensibilă: Este adevărat că dincolo de fiecare percepţie exterioară se află o fiinţă sau un fapt spiritual, dar pentru conştienţa spirituală există fiinţe şi fapte ale lumii spirituale care i se revelează pe măsură ce ea se ridică în lumile superioare şi care nu au expresie în planul fizic. Există, aşadar, pentru iniţiat şi alte experienţe decât cele care îşi aruncă umbra, care o proiectează în lumea fizică. De asemenea, există fiinţe şi fapte spirituale care nu-şi proiectează imaginea în viaţa noastră interioară şi deci nu se exprimă în faptele cunştiinţei şi ale gândirii, în sentimente şi senzaţii etc. Am putea rezuma ceea ce am spus până aici, afirmând că lumea spirituală se revelează conştienţei superioare ca fiind mult mai bogată decât ar presupune-o înfăţişarea sa exterioară în lumea fizică. Acesta nu este, probabil, un lucru extraordinar pentru cea mai mare parte dintre dumneavoastră, dar el trebuie adus o dată clar în conştienţa noastră. Trebuie să ne înţelegem că nu există numai fenomene şi entităţi spirituale mascate, aşa cum, de exemplu, focul ascunde spiritele elementelor ale focului, ci şi realităţi spirituale care ne sunt total ascunse. Este necesar să facem deosebire între cele două categorii, pentru a continua studiul nostru şi pentru a ne reprezenta cu mai multă precizie unele aspecte abordate ieri.

Am menţionat ieri că există entităţi spirituale care corespund cu ceea ce numim conştiinţă. Aşadar, pentru toate realităţile interioare există entităţi spirituale. Mai observam, la sfârşitul expunerii mele, că mitul grecesc avea o înţelegere clară a faptului că acele fiinţe spirituale care se revelează astfel sunt prezentate ca animatori şi stimulatori ai vieţii noastre sufleteşti în forma Eriniilor şi că ele aparţin unei generaţii de zei şi de spirite mai vechi decât cele care ne apar dincolo de fenomenele exterioare. Din această cauză, cei care vorbeau despre Erinii spuneau că ele aparţineau unei rase divine mai vechi decât zeii populari ai grecilor, care consideraseră justă răzbunarea lui Oreste. Trimiterea Eriniilor părea să fie fapta unei inteligenţe superioare menită a corecta ceea ce zeii populari, care nu erau altceva decât expresia mitică a entităţilor aflate dincolo de lumea sensibilă, hotărâseră a fi drept. Este vorba aici de una din faptele cele mai importante ale întregii evoluţii şi noi o vom analiza astăzi mai îndeaproape.

Reamintiţi-vă ce a precedat apariţia Pământului nostru. Ştiţi că Pământul a trecut mai întâi prin stadiile Vechiul Saturn, Vechiul Soare şi Vechea Lună. Acei dintre dumneavoastră care au urmărit expunerile noastre asupra acestor subiecte cunosc că tot ceea ce se întâmplă în cursul evoluţiei Pământului în cele patru regnuri: mineral, vegetal, animal şi uman se datorează unei veritabile legiuni de entităţi spirituale care se află pe cele mai diferite trepte de evoluţie. Cele care ne trimit din Soare efectele lor binefăcătoare se află la un anumit nivel de evoluţie, în timp ce în spatele evoluţiei Pământului se ascund alte entităţi care au separat la momentul potrivit Luna. Toate aceste fiinţe intervin în structurarea evoluţiei noastre, în structurarea diferitelor regnuri care fac parte din această evoluţie, astfel încât fenomenele care ne înconjoară sunt de fapt expresia unei spiritualităţi bogat articulate. Puteţi uşor să vă reprezentaţi că au existat regnuri spirituale tot atât de complexe în cursul evoluţiei Vechiului Saturn, a Vechiului Soare şi a Vechii Luni. Nu trebuie să încercăm să le înţelegem inventând denumiri care ar fi permanent valabile pentru diferitele entităţi. Numele de care ne putem servi nu desemnează în general individualităţi, ci desemnează, totodată, şi demnităţi sau funcţiuni. Astfel, când întrebuinţăm un nume pentru a desemna o fiinţă care a acţionat pe Vechiul Soare, nu-l mai putem folosi şi pentru a caracteriza acţiunea pe care o exercită acea fiinţă mai târziu pe Pământ, căci între timp ea a avansat. Vedeţi deci că trebuie să ne exprimăm foarte exact, dacă urmărim atingerea realităţii în domeniile spiritualului.

Pământul nostru actual nu a fost precedat numai de trei încarnări planetare, ci şi de trei universuri spirituale, de trei mari regnuri cosmice, puternice, care se desoebesc între ele în mod esenţial. Când se cercetează fazele Vechiului Saturn, ale Vechiului Soare şi ale Vechii Luni, se constată un element pe care nu l-am putea compara cu nimic din ceea ce are un nume pe Pământ. Nu putem vorbi în acest caz decât în mod comparativ.

Vă amintiţi, desigur, când v-am spus că evoluţia Vechiului Saturn a fost, în esenţă, o evoluţie a căldurii, a focului. Pe Soare, această căldură s-a densificat în aer, pe Vechea Lună aerul s-a condensat în apă şi numai pe Pământul actual a apărut elementul solid numit pământ. Dar dacă aţi vrea să legaţi evoluţia căldurii şi focului Vechiului Saturn de noţiunea actuală de căldură nu v-aţi putea face despre Saturn o idee cu totul justă, căci acel foc era fundamental diferit de focul nostru pământesc. Nu puteţi compara focul lui Saturn cu focul pe care-l obţineţi din arderea lemnului sau cu cel folosit la topirea metalelor; singurul lucru pe care-l putem compara în zilele noastre cu focul Vechiului Saturn este focul care străbate sub formă de căldură propriul dumneavoastră sânge. În acest foc viu, am putea spune, în această căldură care este în acelaşi timp ceea ce vă dă viaţă, există o substanţă comparabilă cu substanţa unică din care era constituit Vechiul Saturn, pe când focul fizic actual este un derivat, un produs tardiv al focului Vechiului Saturn; această formă pe care o percepeţi cu ochii fizici în lumea exterioară, în fapt, a apărut abia pe Pământ. Numai căldura sângelui nostru ne reaminteşte fizic ceea ce exista în timpul evoluţiei fizice pe Vechiul Saturn. Vedeţi deci că noi nu avem decât puţine elemente de comparaţie pentru a înţelege, plecând de la experienţa actuală, stadiile anterioare de evoluţie.

Trebuie să vă fie clar că tot ceea ce exista pe vremea Vechiului Saturn, a Vechiului Soare şi a Vechii Luni reapare într-un anumit mod în cursul evoluţiei Pământului, însă transformat. Ceea ce exista pe Vechiul Saturn în stare de germene şi s-a dezvoltat în cursul fazelor solară şi lunară se află şi în evoluţia noastră pământească; vedem tot ce s-a dezvoltat în cursul celor trei etape succesive, în transformările pe care le-au suferit în cursul evoluţiei Pământului, dar putem spune din ce perioade evolutive anterioare provin. Vechile încarnări planetare sunt într-un anumit fel încifrate în Pământul nostru.

Să examinăm mai îndeaproape modul în care s-au infiltrat aceste lucruri în evoluţia Pământului, lumea acestei misterioase comprimări. Încercând să vă reprezentaţi ce a fost pus în discuţie în conferinţele precedente, puteţi spune că Pământul, Soarele şi Luna formau odinioară un singur corp. Toate fiinţele spirituale, toate substanţele fizice care au fost prezente în timpul Vechiului Saturn, al Vechiului Soare şi al Vechii Luni, dar şi toate entităţile spitiruale care au acţionat în aceste etape se aflau şi în acest corp. Toate aceste realităţi coexistau la începutul epocii pământeşti, astfel că noi putem caracteriza acest început astfel: mai întâi Pământul a preluat în sine rezultatul celor trei perioade precedente, împreună cu toate fiinţele spirituale aflate pe diferite trepte de dezvoltare. Toate acestea trăiau atunci pe Pământ. Dar dacă vă reprezentaţi că aceste entităţi au diferite trepte de evoluţie puteţi să spuneţi: Cel care contemplă acest Pământ trebuie să poată face deosebirea între cele trei categorii de fiinţe şi substanţe. El trebuie să-şi poată spune, referitor la începutul evoluţiei Pământului: Aici este ceva care nu putea lua naştere decât datorită faptului că a existat cândva stadiul Saturn sau stadiul Soare sau stadiul Luna, care au precedat condiţiile Pământului nostru. Aşadar, evoluiiei Pământului i-au premers trei stări anterioare, care se regăsesc în corpul Pământului la începutul evoluţiei terestre.

Acest fapt pe care eu îl evoc aici în faţa privirii dumneavoastră spirituale a fost cunoscut de oamenii pe care o veche conştienţă instinctivă îi punea în contact direct cu secretele

lumii spirituale, şi dacă cifra 3 este considerată ca o cifră caracteristică lumilor superioare, în ochii celor care aveau în vedere realităţile concrete şi nu nişte abstracţiuni, lucrurile înseşi şi nu concepte, era evident că Pământul nostru conţinuse în sine moştenirea Vechiului Saturn, a Vechiului Soare şi a Vechii Luni. Aceasta este ceea ce se numeşte Trinitatea superioară, Trinitatea premergătoare Pământului. Vechii iniţiaţi priveau spre timpurile vechi în care tot ce este pământesc mai era încă spiritual, şi spuneau: Tot ce a devenit solid pe Pământ a fost precedat de alte stări elementare. Înainte de a se adăuga ca al patrulea element la cele trei stări anterioare, Pământul a fost precedat de aceste trei stări; este elementul originar căruia îşi datorează existenţa tot ceea ce este pământesc. O Trinitate pe care o desemnăm prin expresiile noastre obişnuite – Saturn, Soare şi Lună – a precedat Pământul nostru. Dar ce se întâmplă cu evoluţia pământească? Ei bine, această Trinitate a continuat să evolueze până la stadiul nostru pământesc. Când se vorbeşte de aşa-numita Trinitate superioară, această expresie desemnează, în mod concret, acele trei stări anterioare ale Pământului; când se evocă cifra 4, vrem să vorbim de aceste trei stări aşa cum ele s-au transformat treptat pentru a putea prelua şi Pământul însuşi. Iată de ce toţi cei care erau în legătură, printr-o conştienţă instinctivă, cu evenimentele lumii spirituale resimţeau secretul devenirii Pământului în raportul trei la patru; ei ştiau că Pământul nostru, fiind a patra încarnare planetară, a preluat în el cele trei încarnări precedente, care au evoluat până la starea lor finală; dar trebuia ca trei din aceste stări anterioare să se dezvolte până la niveluri din ce în ce mai înalte încă înaintea Pământului. Deci se privea cu sfială sacră la ceea ce devenise patru spre trei, şi se spunea: Cele trei – Saturn, Soare, Lună – sunt temelia celor patru, care exprimă faza noastră de evoluţie; este evident că expresiile Saturn, Soare, Lună, pe care le întrebuinţez eu astăzi, nu sunt cele de care s-a servit conştienţa instinctivă.

Dacă urmărim cursul evoluţiei noastre pământeşti, ne putem întreba cum participă diferitele entităţi spirituale la ea. Această evoluţie constă în aceea că mai întâi s-a separat Soarele de Pământ, iar apoi Luna. Anumite entităţi separă Soarele de Pământ, altele separă Luna de Pământ. În ambele procese sunt implicate entităţi spirituale care le dirijează. Unele scot Soarele din Pământ, iar altele scot Luna din Pământ. Cum se implică diferitele entităţi spirituale, cele ale Vechiului Saturn, ale Vechilui Soare şi ale Vechii Luni în aceste evenimente? Ele se află pe trepte diferite de evoluţie; participă deci la evoluţie în mod diferit. Noi întâlnim mai întâi fiinţele spirituale care au realizat o evoluţie mai ales pe vechiul Soare, evoluţie care a fost tot atât de importantă pentru ele cum este pentru om etapa pământească; evoluţia lor s-a realizat astfel încât vechiul Soare a fost ales pentru a le servi drept cadru, fiindcă ele erau adaptate vechiului Soare şi făceau parte integrantă din el. Acestea sunt acele entităţi care au extras Soarele din Pământ şi în cursul epocii pământeşti, pentru că ele erau încă din timpul Vechiului Soare atât de strâns unite cu Soarele cum este unită fiinţa omenească actuală cu Pământul. Ele ajunseseră atât de departe, încât aveau nevoie de Soare pentru a continua să progreseze. O dată cu separarea Soarelui şi spiritele Soarelui au părăsit Pământul, pentru a exercita din afară influenţa lor asupra lui. După plecarea lor, au mai rămas pe Pământ spiritele saturniene şi cele lunare. Printre acestea erau acum spiritele lui Saturn, care ajunseseră atât de departe în evoluţia lor, încât puteau să ghideze şi să dirijeze plecarea Lunii din corpul Pământului. Maturitatea acestor spirite se explică prin faptul că, într-o anumită privinţă, ele precedaseră spiritele solare şi înfăptuiseră încă pe Vechiul Saturn evoluţia spiritelor solare pe Soare. Iată de ce ele au fost capabile să extragă Luna din Pământ şi să stimuleze prin aceasta dezvoltarea omului, să vitalizare din interior fiinţa omenească, care altfel s-ar fi solidificat, mumificat.

Se poate deci spune că plecarea Soarelui a fost opera spiritelor solare, iar plecarea Lunii a fost fapta spiritelor saturniene. Soarele este simbolul cosmic al acţiunii spiritelor solare; Luna al acţiunii spiritelor saturniene. Cu Pământul rămân spiritele Vechii Luni.

În zilele următoare, va fi util să focalizăm un moment bine definit al evoluţiei Pământului. Mă refer la cel în care Luna s-a desprins de Pământ. Pământul a rămas atunci singur, deoarece Soarele se separase de el anterior. Pământul se afla într-o anumită stare, diferită de cea în care este el astăzi. Dacă în timpul separării de Lună Pământul ar fi fost ceea ce este astăzi, acest episod nu ar fi fost necesar; în comparaţie cu starea prezentă, când este acoperit cu regnurile mineral, vegetal, animal şi fizic-uman, el ar fi imperfect: nimic din toate acestea nu exista; continentele nu erau încă separate unele de altele şi totul era haotic. Trebuia ca evoluţia să-şi urmeze cursul. Dacă aţi cerceta evoluţia cu privirea clarvăzătoare, aţi căuta în zadar în acel moment minerale sau un covor vegetal ca cel de astăzi, forme animale şi umane aşa cum le cunoaştem noi, căci apariţia acestora se datorează faptului că Soarele şi Luna îşi exercită acţiunea din afară. Dacă aceste corpuri cereşti au părăsit Pământul, este pentru a putea acţiona asupra lui din afară. Pământul s-a acoperit ca prin minune de forme care puteau apărea datorită acţiunii Soarelui şi Lunii, şi anume tot ceea ce noi vedem astăzi în jurul nostru. Când vorbim de momentul în care Luna a părăsit Pământul, trebuie să ne reprezentăm un Pământ imperfect şi haotic. Progresiv, Pământul s-a acoperit de formaţiuni pe care le percepem astăzi în jurul nostru cu simţurile fizice: plantele, speciile animale şi neamul omenesc. Toate acestea prosperă şi se dezvoltă gratie influenţei entităţilor care acţionează de pe Soare şi Lună. Cele de pe Soare îşi exercită influenţa asupra formelor exterioare: minerale, plante, animale şi oameni fizici; cele de pe Lună stimulează în mod deosebit viaţa psihică a animalelor şi a omului. Evoluţia Pământului este deci stimulată din exterior de aceste entităţi. Acest tablou schiţat în puţine cuvinte caracterizează evoluţia Pământului în timpul a ceea ce se numeşte epoca lemuriană şi o parte din epoca atlanteană. Doar în cursul epocii atlanteene Pământul a început progresiv să ia aspectul pe care îl are astăzi. Noi trebuie deci să distingem, în evoluţia pământească, un Pământ haotic anterior plecării Lunii şi un Pământ organizat care a primit influenţa fiinţelor spirituale din ambianţa sa.

Nu este nevoie să recurgem la informaţiile transmise de istorie pentru a expune aceste fapte. Presupuneţi că datorită unui eveniment oarecare s-ar fi pierdut tot ce au creat iniţiaţii venerabilei Indii vechi, cunoştinţele magilor Persiei, cunoştinţele caldeenilor, ale Misteriilor Greciei; admiteţi că s-ar fi pierdut toate documentele egiptene, până în epoca noastră; că nu ne-ar fi parvenit nici o scriere care să ne comunice ce se spunea odinioară în legătură cu bazele spirituale ale evuluţiei noastre pământeşti! Ei bine, cu toate acestea, nu ar fi pierdută posibilitatea de a dezvolta în zilele noastre cunoaşterea suprasensibilă. Astfel, tot ce s-a spus până acum ar putea fi regăsit prin investigare spirituală, fără nici un document istoric. Ne găsim în faţa unei cunoaşteri care poate fi obţinută în epoca noastră plecând de la elementele originare, în acelaşi fel cum pot fi învăţate matematicile din sursele originare.

Acum, după ce am făcut un scurt rezumat al cuprinzătoarei ştiinţe a spiritului, ne vom referi la un exemplu particular, pentru a vedea cum ceea ce putem afla azi prin investigaţia suprasensibilă a existat în timpurile trecute. Desigur, s-ar putea folosi şi o altă metodă, dar cea pe care noi am adoptat-o în acest ciclu de conferinţe constă în compararea a ceea ce putem afla fără ajutorul documentelor istorice cu ceea ce ne transmite un document sau altul.

Ne vom întoarce la o personalitate istorică care a trăit într-o epocă relativ îndepărtată a evoluţiei spirutuale greceşti, o personalitate despre care istoria nu ne transmite decât puţine lucruri (nici nu se ştie cu certitudine la ce dată a trăit) şi care, într-un anumit sens, i-a precedat pe toţi ceilalţi înţelepţi greci: Pherekydes din Syros. El a trăit în perioada de dezvoltare spirituală greacă, numită epoca celor şapte Înţelepţi, care a precedat tot ceea ce istoria menţionează în general despre filosofia greacă. Istoria nu indică decât puţine lucruri despre Pherekydes din Syros. Este însă interesant să luăm în considerare ceea ce se spune despre el. El este numit, printre altele, şi învăţător al lui Pythagoras. Lui i se pot atribui o bună parte din doctrinele pe care le găsim mai târziu la Heraclit, Platon şi la alţi filosofi de mai târziu. El a aparţinut perioadei arhaice a istoriei greceşti, de care se spune că a avut şapte Înţelepţi, aşa cum se precizează despre indienii din vechime că au avut şapte Rishi. Pherekydes a trăit în epoca celor şapte Înţelepţi. Se povesteşte că acest filosof spunea că la baza întregii noastre evoluţii se află trei principii, pe care el le numea Zeus, Cronos şi Chthon. Ce corespunde acestor trei denumiri? Dacă ne străduim să clarificăm ce înseamnă ele, aflăm că, evident, Cronos nu este decât un alt nume pentru Vechiul Saturn; este unul şi acelaşi lucru. Pentru Pherekydes, Cronos reprezintă suma totală a entităţilor spirituale şi divine pe care noi le situăm în sfera lui Saturn. Tot ceea ce face parte din sfera Vechiului Saturn, toate fiinţele care au contribuit la evoluţia Pământului, care au fost capabile să separe Luna le aflăm în Cronos-Saturn.

Zeus este un termen, un nume a cărui utilizare este fluctuantă în timpurile străvechi. Prin el se desemnează individualităţi spirituale aflate pe cele mai diverse trepte de evoluţie. Dar cei care au cunoscut iniţierea în Grecia antică au văzut întotdeauna în Zeus ghidul spiritelor solare. Zeus este ceea ce trăieşte în acţiunile pe care Soarele le exercită asupra Pământului. Pheriekydes din Syros desemnează ca sferă a lui Zeus pe cea a spiritelor solare, treapta a doua. Chthon desemnează starea în care se afla Pământul când Luna s-a separat de el, starea haotică în care nici o plantă, nici o specie animală, nici o rasă umană nu popula încă Pământul. Pherekydes din Syros spunea ceva uimitor: Aceste trei principii – Zeus, Cronos şi Chthon – se află la temelia evoluţiei noastre pământeşti. Ceea ce a devenit Pământul s-a realizat prin acţiunea conjugată a acestor trei principii, a acestei Trinităţi originare, sacre, care provine din stările anterioare ale Pământului. Vechiul înţelept grec cunoştea deci această Trinitate şi pe ea o descria prin cele trei nume care-i erau familiare. Înţeleptul ne zugrăveşte apoi continuarea evoluţiei. În acele timpuri îndepărtate, nu exista obiceiul de a descrie aceste realităţi în termenii seci şi prozaici pe care îi cunoaştem în prezent; se întrebuinţau mai curând reprezentări colorate pentru ceea ce se contemplase şi percepuse în spirit. Pherekydes din Syros ne spune deci: Chthon a devenit Geea, Pământul (ceea ce se numeşte astăzi Pământul), datorită ofrandei lui Zeus, pe care l-a acoperit cu veşmântul său. O expresie admirabilă pentru acea evoluţie pe care v-am rezumat-o acum în puţine cuvinte. Pământul era singur; în afara lui erau Soarele şi Luna, împărăţiile spirituale ale lui Zeus şi Cronos. Atunci Soarele, care se separase primul, a început să acţioneze asupra Pământului. Era un fel de fecundare a Pământului în starea sa haotică, sau, pentru a vorbi ca vechii înţelepţi greci, o fecundare a lui Chthon prin Zeus. Căldura şi lumina solară au fost trimise în lumea fizică şi prin ele s-au putut exercita efectele benefice ale împărăţiei lui Zeus, care fecundează totul. Pământul a primit atunci ofranda regească. El s-a acoperit cu veşmântul său, şi acest veşmânt nu este nimic altceva decât învelişul său de forme vegetale, animale şi omeneşti fizice care a acoperit atunci Pământul. Chthon s-a transformat în Geea, datorită darului pe care i l-a făcut Zeus şi cu care Pământul s-a înveşmântat.

În aceste remarcabile exprimări în imagini, în această frumoasă limbă, vedem ce poate găsi conştienţa suprasensibilă actuală în vremea în care trăiau cei şapte Înţelepţi ai

Greciei, când actiona Pherekydes din Syros, despre care abia dacă s-a păstrat ceva mai mult decât datele exterioare pe care vi le-am prezentat. Însă cel care luminează ceea ce a spus acest înţelept cu ce ne poate oferi în prezent investigaţia suprasensibilă va vedea că el n-ar fi putut descrie faptele în mod atât de pertinent încât cercetatrea suprasensibilă actuală să le confirme, dacă n-ar fi avut el însuşi cunoştinţă despre toate acestea. Ştiinţa lui Pherekydes din Syros se datorează faptului că el beneficiase de ceea ce se numeşte o iniţiere feniciană.

El a fost iniţiat în templele anticei Fenicii, de unde a adus în Grecia ceea ce-i era permis să facă cunoscut. În felul acesta au venit din Orient unele învăţături care acolo erau în concordanţă cu restul înţelepciunii orientale.

Prin aceasta eu nu am vrut decât să vă dau un exemplu, şi am mai putea da multe altele despre modul în care se poate regăsi la vechii înţelepţi – dacă ştim să-i citim corect – ceea ce cercetătorii suprasensibilului pot descoperi astăzi fără a recurge la tradiţiile istorice. Prin acest exemplu, noi nu ne-am întors foarte departe în istoria omenirii. Multe exemple arată că învăţăturile care pot fi descoperite astăzi ca fiind primordiale pot fi regăsite sub forme echivalente în epoci îndepărtate, cu condiţia să ştim cum să descifrăm expresiile. Totuşi ar fi un lucru cu totul greşit dacă, luminând înţelepciunea orientală cu ceea ce poate fi obţinut azi în lumea occidentală, am epuiza-o pe prima şi am spune pur şi simplu: Găsim în Orient cutare părere despre evoluţia cosmică – la fel vorbim şi noi astăzi; în felul acesta aflăm că în vremea lui şi Pherekydes din Syros şi în epoca egipteană, pe timpul magilor caldeeni şi în vremea Indiei antice, situaţia era aceeaşi. Dacă am considera că aceasta este singura posibilitate, s-ar putea afirma: Înţelepciunea pe care o cultivăm noi astăzi o regăsim sub formele cele mai diverse peste tot unde au trăit oameni care au năzuit spre înţelepciune; este una şi aceeaşi înţelepciune pretutindeni! Acestui mod de afirmare, într-o formă abstractă nu i se poate obiecta nimic, căci totul este exact. Dar trebuie spus că aceasta nu este decât o parte a adevărului. Aşa cum creşterea plantei nu constă în a produce mereu aceleaşi organe, de la cea mai adâncă din rădăcinile sale până la fructe, ci apar mai întâi frunzele verzi, apoi petalele colorate, staminele, pistilul şi aşa mai departe, aşa cum planta metamorfozează forma produselor sale şi le conduce spre stadii din ce în cea mai înalte, la fel stau lucrurile şi cu progresul vieţii omeneşti pe Pământ. Oricât ar fi de adevărat că aceleaşi comori de înţelepciune apar sub formele cele mai variate, există totuşi o evoluţie a acestor înţelepciuni; şi ar fi cu totul fals să spunem că în epoca indiană veche ar fi fost prezente lucrurile pe care le cunoaştem astăzi. Tot atât de puţin corect ar fi dacă am afirma că într-o plantă se întâmplă acelaşi lucru în floare ca şi în rădăcină. Putem spune că în ele acţionează aceeaşi forţă, dar aceasta nu poate fi recunoscută în realitatea sa decât dacă i se urmăreşte dezvoltarea, astfel încât recunoaştem un progres al tainelor care se află la baza evoluţiei omenirii. Categoric, învăţământul care a fost dat odinioară, în timpurile care au urmat după marea catastrofă atlanteană, poate fi dat şi astăzi; cel pe care l-a dat Pherekydes din Syros mai poate fi, de asemenea, dat şi astăzi, dar evoluţia Pământului şi a omului s-au îmbogăţit de atunci şi a căpătat nuanţe noi.

Evocam ieri momentul esential care-l reprezintă pentru omenire impulsul lui Hristos, introducând în procesul evoluţiei pământeşti un element care nu poate fi comparat cu nimic asemănător, care este absolut unic. În legătură cu aceasta mi s-a făcut următoarea obiectie: Nu ar fi totuşi nedrept ca atâtea milenii să se fi scurs înainte de apariţia lui Hristos şi atâţia oameni să nu fi putut cunoaşte înţelepciunea deplină? Cum a putut să-i fie refuzată omenirii precreştine această înţelepciune? Noi putem, desigur, recunoaşte ca fiind echitabil, în comparaţie cu justiţia universală, faptul că formele adevărului se

schimbă – spun unii – dar nu se adaugă noi adevăruri, deoarece atunci ar trebui să credem că o înţelepciune mai înaltă a fost rezervată oamenilor care erau destinaţi să trăiască după Hristos. Eu nu aş menţiona aici această obiecţiune, dacă ea n-ar fi fost realmente exprimată, deoarece se poate înţelege că acest lucru se spune în multe locuri, dar nu de cei care se ocupă de ştiinţa spiritului; este evident că oamenii care s-au încarnat după Hristos sunt aceiaşi cu cei care au trăit înaintea Lui; ei parcurg încarnări succesive, şi ceea ce n-au putut învăţa înainte de venirea lui Hristos pe Pământ, sunt chemaţi să înveţe după ce a avut loc acest Eveniment. Cel care consideră că omul se încarnează în epoci diferite pentru a relua mereu aceleaşi lucruri nu crede în mod serios, cu sentimentul şi cu toată viaţa sufletului, în reîncarnare; a crede în reîncarnare înseamnă a-i înţelege scopul şi sensul şi faptul că nu este în zadar să revenim în vieţi succesive; acest lucru este necesar pentru a putea învăţa, pe Pământ, mereu ceva nou. Dacă aşa stau lucrurile, trebuie ca pe Pământ să se reverse mereu o viaţă nouă; trebuie să descoperim realităţi noi de fiecare dată când revenim pe Pământ. A spune că aceleaşi adevăruri reapar în diferitele concepţii despre lume este o abstracţie. Ceea ce este concret, adevărat, este că aceste comori de înţelepciune evoluează şi iau forme din ce în ce mai înalte, până ce apare pe Pământ ceea ce este matur pentru a trece la o altă stare de evoluţie, la fel cum Saturn, Soarele şi Luna au trecut în stadiul Pământ. Nu este o simplă repetiţie, ci un adevărat progres, acesta este aspectul cel mai important.

În aceasta constă deosebirea dintre modul de gândire oriental şi cel occidental. Potrivit sarcinii şi misiunii occidentului, cel din urmă este inseparabil de o concepţie într-adevăr istorică, concretă, a evoluţiei terestre. Iar concepţie istorică este numai cea care vede progresul şi nu repetarea aceluiaşi lucru. Noţiunea de istorie a intrat în evoluţia omenirii prin Occident. Aici a învăţat omenirea mai întâi să conceapă lucrurile în mod istoric şi nu ca o simplă revenire veşnică. Dacă printre noi ar apărea cineva care să nu fie pătruns de ideea progresului istoric şi ar adopta în mare măsură un mod de gândire oriental, al cărui adevăr nu este deloc pus sub semnul îndoielii prin aceasta, deşi spunem că trebuie să i se adauge concepţia istorică, s-ar putea ca el să piardă sensul istoriei şi ar apărea o întrebarea uimitoare: În fond, la ce bun această eternă repetiţie a aceloraşi lucruri? Aceasta este chestiunea pe care şi-a pus-o Schopenhauer, căruia îi lipsea sensul profund şi real al istoriei. În cadrul vieţii spirituale moderne, el a fost unul dintre cei care, pentru gândirea exoterică, au împrumutat multe din învăţăturile orientale. Dar este stabilit că un adevăr superior nu infirmă cu nimic un adevăr de ordin inferior; şi noi acceptăm în totalitate ceea ce se afirmă de pe poziţia anistorică. Ceea ce facem noi este să ridicăm acest adevăr mai puţin important spre un nivel mai înalt, iar în acest caz luminăm gândirea orientală cu ajutorul luminii Occidentului [1].

Aş vrea să ilustrez printr-un exemplu ceea ce tocmai v-am redat *in abstracto*. Din cele spuse aţi înţeles că putem regăsi sub o altă formă, în timpurile vechi, datele investigaţiei suprasensibile moderne. Noi putem proiecta o lumină asupra trecutului numai dacă o luăm din prezent. Ne vom referi, aşadar, din nou la o personalitate, o individualitate spirituală. Mai târziu vom mai discuta diferite amănunte ale acestui domeniu, dar astăzi vom scoate în evidenţă un singur aspect. Dacă ne întoarcem în timp, când în învăţăturile care circulau era prezentă ca ecou înalta şi sublima întelepciunie a Rishilor, întâlnim printre numele de zei şi pe cel al lui Indra. Care este fiinţa numită Indra în timpurile vedice? Cel mai bun mod de a răspunde la această chestiune din perspectiva ştiinţei spiritului modernă este de a caracteriza din nou, acum, modul în care în zilele noastre ne putem face, prin cercetarea suprasensibilă, o idee despre această fiinţă care există într-adevăr.

Noi am subliniat că dincolo de tot ceea ce ne înconjoară în universul exterior, dincolo de foc, de aer, de apă şi de pământ, se află entităţi spirituale. Când lăsăm să acţioneze asupra noastră, în primul rând asupra simţurilor noastre, focul sau aerul, noi percepem manifestarea exterioară a acestor entităţi. Putem căuta, ridicându-ne din lumea fizică în lumea astrală, prin vederea suprasensibilă, ceea ce se află dincolo de percepţiile noastre fizice din viaţa curentă. Întâlnim atunci numeroase entităţi pentru care aerul este manifestarea exterioară, şi care lucrează împreună în mediul nostru spiritual pentru a produce în mod exterior fenomeneie atmosferice fizice. Dacă ne întrebăm cum se prezintă regnul spiritual de dincolo de aer, când îl privim în lumea sufletească, întâlnim pe acest plan un mare număr de entităţi spirituale care nu coboară până în planul fizic, care se manifestă acolo sub formă de aer, care ne apar pe planul astral ea individualităţi. O anumită entitate este cea mai puternică. Ea mai există încă în zilele noastre; este cea care în India antică a fost numită Indra. În acelaşi timp ea este implicată în întreaga organizare a proceselor noastre respiratorii. Dacă noi putem respira astăzi, o datorăm activităţii sale. Putem privi spre ea şi să-i spunem: Ţie, o Indra, îţi datorez eu că posed instrumentul respiraţiei aşa cum îl avem, ca oameni. Dar activităţile unei asemenea fiinţe nu se limitează la acest singur aspect; ele sunt ramificate, astfel că fiinţa omenească îi mai datorează încă multe alte lucruri şi ea poate de asemenea să-i spună: O, zeule Indra, tu care mi-ai dat posibilitatea să respir, ţie îţi datorez şi forţa care străbate muşchii mei când, în război, îl înfrunt pe inamicul meu. El poate cere acestui Indra să-i dea forţa de a învinge inamicul, deoarece are loc un transfer al funcţiei aceleiaşi zeităţi, pe care noi nu avem nevoie s-o numim din moment ce ştim că ea este aici; tot prin ea fulgerul brăzdează norii, tunetul bubuie şi apar fenomenele binefăcătoare care însoţesc furtuna. Şi când în aceste împrejurări ne gândim să rugăm zeii, rugăciunea noastră urcă spre această fiinţă.

Vedem, astfel, că în lumea sufletelor exista în epoca vedică o anumită entitate care era denumită simplu Indra. Indra are tot atâta realitate pentru noi ca şi pentru oamenii de atunci.

Şi acum, un alt aspect. Aveţi în vedere această entitate aşa cum o considera realmente iniţiatul din India anticâ atunci când se întorcea spre lumea sufletelor, şi puneţi-vă următoarea întrebare: Iniţiatul timpului nostru vede oare această fiinţă exact în acelaşi fel? Trebuie să răspundem: El percepe tot ceea ce se putea vedea în acel timp din acest Indra, dar mai înţelege încă şi altceva. Dacă priviţi un om de patruzeci de ani puteţi spune că acesta este acelaşi pe care l-aţi cunoseut acum treizeci de ani, când avea zece ani; el nu şi-a schimbat numele, dar intr-o anumită privinţă a devenit altceva. Şi veţi oferi o imagine a acestui om de patruzeci de ani dacă-l descrieţi cum apărea la zece ani. Ceea ce spuneţi despre el este întru totul exact, dar în treizeci de ani el a suferit o evoluţie şi trebuie să ţineţi cont de acest lucru pentru a-l descrie aşa cum este în prezent. Credeţi că omul evoluează în cursul diferitelor lui vieţi şi de la o încarnare la alta dar că fiinţele spirituale au rămas astăzi la nivelul la care erau când, în vremea Indiei antice, conştienţa clarvăzătoare se îndrepta spre ele? Să nu fie zeii decât ceea ce au fost timp de milenii, mereu aceiaşi? În mod sigur nu. Putem cu drept cuvânt spune că Indra *a evoluat* din epoca când clarvăzătorii din India priveau spre el. De ce natură este această evoluţie şi cum ni se prezintă ea nouă?

Dacă ne îndreptăm conştienţa clarvăzătoare asupra figurii lui Indra, remarcăm că la un anumit moment al evoluţiei sale se întâmplă ceva extraordinar. Repet: îndreptăm conştienţa clarvăzătore în lumea sufletelor spre vechiul zeu hindus Indra şi urmărim evoluţia sa prin milenii. El primeşte la un anumit moment raze de lumină de la o altă fiinţă spirituală; prin aceasta, Indra este iluminat şi ridicat la o treaptă superioară a

evoluţiei sale. Este ca şi când într-un moment din viaţa dumneavoastră învăţaţi ceva important, datorită căruia deveniţi un alt om. Aceasta este ceea ce s-a întâmplat într-o zi cu Indra: el a primit lumina spirituală emanând de la o altă entitate divină. De atunci de la Indra radiază spre noi ceea ce exista şi în vechiul Indra, dar este îmbogăţit cu lumina spirituală care emană de la altă entitate. Noi putem da o indicaţie precisă asupra momentului istoriei omenirii când s-a produs ceea ce tocmai am descris. Zeul Indra exista în lumea sufletelor pe vremea când Hristos nu putea încă fi perceput în evoluţia Pământului, dar când lumina care emana de la El începea deja să lumineze pe Indra. Această lumină spirituală nu-i parvine în mod plenar decât mai târziu, dar îi apare încă de atunci celui care este capabil să-l perceapă, dar altfel decât când nu reflecta încă lumina lui Hristos. Omul chemat să anunţe omenirii acest lucru va spune: Vechiul Indra prezenta pentru noi un mare interes; dar acum ne interesează ceea ce reflectă, ceea ce radiază de la Indra spre noi. Lumina pe care Indra o proiectează din acel moment în evoluţia spirituală a Pământului nu este lumina sa proprie, ci ea reflectă lumina lui Hristos, aşa cum Luna reflectă razele Soarelui. Lumina lui Hristos nu cade direct pe Pământ, ci este reflectată de Indra şi nu permite încă să fie recunoscut în mod direct Hristos; aşa cum lumina reflectată de Lună ne permite să recunoaştem că este lumina Soarelui a fost şi lumina pe care Moise a vestit-o poporului său; el a numit lumina lui Hristos care este ca lumina solară reflectată de Lună, Iahve sau Iehova. Găsiţi aici, deşi sub o altă formă, ceea ce am subliniat în conferinţele mele asupra Evangheliei Sfântului Ioan: Hristos se anunţă cu anticipaţie, iar Iahve sau Iehova este numele acestei lumini a lui Hristos reflectată mai întâi de o veche divinitate, este Hristosul vestit în mod profetic.

Este ca şi cum, în cursul evoluţiei Pământului, vechiul zeu Indra ar fi primit lumina lui Hristos şi ar fi reflectat-o apoi spre Pământ. Prin faptul că Indra a fost atins de lumina lui Hristos, el parcurge o evoluţie. Desigur, Indra nu a devenit Iehova. Nu trebuie să spuneţi: Indra este Iehova. Dar veţi putea înţelege că, aşa cum Indra se manifestă în fulger şi tunet, la fel se manifestă şi Iahve sau Iehova în tunet şi fulger, căci reflectarea se poate face numai în legătură cu entitatea care reflectă. Aveţi aici un exemplu de felul în care evoluţia spirituală se realizează în propria sa lume, aşa cum se realizează evoluţia oamenilor în lumea lor, şi cum fiinţele spirituale nu prezintă acelaşi aspect când le contemplăm după milenii. Lumea spirituală nu este inactivă; ea are o istorie şi istoria pământească este expresia exterioară a acestuia. În adevăr, toate evenimentele terestre îşi au cauza în evenimentele lumii spirituale şi noi trebuie să înţelegem în detaliu ce evenimente se află la baza a ceea ce se întâmplă pe Pământ.

Am vrut să vă lămuresc printr-un exemplu ce înseamnă istoria vieţii spirituale. Dacă reţineţi că există înţelepciuni pe care le aflăm în prezent şi pe care le regăsim când privim înapoi, dar cu nume, cu forme şi cu expresii schimbate, că există o evoluţie istorică, un progres în viaţa spirituală care se află la baza lumii fizice, atunci veţi fi în posesia celor două principii juste care trebuie să stea la baza oricărei ştiinţe a spiritului, care vrea să influenţeze asupra viitorului omenirii, care vrea să evolueze.

Vom vorbi din nou, mâine, despre revelaţia vieţii divine unice sub diferitele sale forme, despre cunoaşterea evoluţiei vieţii divine spre forme din ce în ce mai înalte, şi despre maturizarea progresivă a roadelor propriu-zise ale existenţei cosmice.

NOTE

1. Această expunere, care pare a fi o digresiune, se datorează faptului că răspunde la afirmaţia, atât de frecventă în concepţiile mistice despre lume, după care diferitele religii care s-au succedat istoriceşte nu sunt în fond decât diferite transformări ale unei singure înţelepciuni primordiale.

CONFERINŢA a V-a

München , 27 august 1909

Am văzut în conferinţele precedente în ce măsură lumea exterioară acţionează ca o iluzie care ascunde lumea spirituală aflată în spatele ei. Când conştienţa clarvăzătoare trece dincolo de vălul iluziei, ea pătrunde în lumea spirituală. Cel care face această experienţă poate spune atunci că vălul exterior al simţurilor a devenit transparent. Acesta este, am putea spune, unul din drumurile de acces în lumea spiritului. Dar noi am văzut, de asemenea, cum, din propria noastră viaţă sufletească interioară, tot ce numim gânduri, sentimente, senzaţii, precum şi fenomenele şi mai complexe care se desfăşoară aici, vocea conştiinţei etc., formează un fel de văl care acoperă o lume spirituală. Iar când conştienţa clarvăzătoare trece şi prin acest văl, ajunge din nou într-o lume spirituală. Aceste două căi diferite de a pătrunde în lumea spirituală au fost cunsocute dintotdeauna. Cei care căutau initierea ştiau că puteau ajunge la lumea spirituală dacă înlăturau, pe de o parte, vălul exterior şi, pe de altă parte, vălul interior. De aceea întâlnim la toate popoarele Pământului o diferenţiere între zeii de sus şi zeii de jos; şi în Misteriile din toate timpurile se spunea că se poate ajunge la aceşti zei dacă te afli pe o anumită treaptă de iniţiere, dar lumea zeilor inferiori şi lumea zeilor superiori erau tratate întotdeauna în mod cu totul diferit. Consideraţiile care urmează ne vor permite să înţelegem prin ce se justifică această idee: la început omul nu poate acţiona asupra modului în care îi apare lumea exterioară, asupra aspectelor multiple ale impresiilor de culoare, de căldură etc., adică asupra covorului pestriţ al elementelor foc, aer, apă şi pământ. Soarele răsare dimineaţa, el trimite razele sale luminoase asupra tuturor lucrurilor şi lumea exterioară apare simţurilor noastre în funcţie de diferitele raporturi care se stabilesc aici; iar când suntem capabili să trecem dincolo de aceste raporturi el pătrunde în lumea spirituală. Neavând nici o influenţă asupra lumii exterioare sensibile care-l înconjoară, omul este incapabil să o altereze prin propria sa fiinţă. Ea îi este dată de entităţile spirituale care se manifestă prin fenomenele sensibile, iar el nu o poate altera prin propria sa forţă. Astfel, se poate pune problema ca atunci când omul devine iniţiat să treacă dincolo de vălul ţesut de simţuri, dar el trebuie să lase acest văl în starea în care a fost elaborat de entităţile spirituale.

Poziţia omului este cu totul alta cu privire la viaţa sa interioară. Modul său de a gândi, de a simţi, de a voi, de a asculta vocea conştiinţei sale depinde de gradul său de perfecţiune, de felul în care a lucrat asupra vieţii sale sufleteşti. Omul nu poate face ca Aurora sau vegetaţia să aibă un roşu sau un verde mai frumos sau mai urât; dar este în puterea sa de a se corupe interior, facând să se nască în el emoţii nesănătoase, judecăţi morale eronate; el poate răspunde mai mult sau mai puţin vocii conştiinţei sale, să cultive în ceea ce priveşte reprezentările sale frumuseţea sau urâţenia şi să producă forme-gânduri adevărate sau mincinoase. Astfel, vălul pe care sufletul nostru îl întinde în viaţa sa interioară asupra lumii spirituale se schimbă conform cu comportamentul nostru. Ceea ce contemplăm în spatele vălului propriei noastre vieţi spirituale depinde de însăşi natura, bună sau coruptă, a acestui văl; astfel, este uşor de înţeles că un suflet corupt, imperfect sau puţin dezvoltat poate da naştere la adevărate caricaturi şi să trezească forţe şi

reprezentări false, absurde sau contra naturii, când se ridică spre lumile superioare sau când coboară spre entităţile inferioare.

Deoarece în toate epocile s-a stabilit o diferenţiere între cunoaşterea divinităţilor de sus şi cea a divinităţilor de jos şi întrucât coborârea era considerată în mod esenţial ca mai periculoasă decât urcarea se impuneau discipolilor Misteriilor care se angajau pe această cale exigenţe deosebit de mari.

Trebuia să menţionez acest lucru, căci aceste două căi spre lumea spirituală joacă un mare rol în evoluţia omenirii şi pentru că o comparaţie între Orient şi Occident nu poate fi bine înţeleasă şi relaţia dintre „copiii lui Lucifer" şi „fraţii lui Hristos" nu poate fi concepută corect decât având în vedere aceste două căi. În lumea exterioară, care apare atât de des ochilor noştri ca o dezordine pestriţă de fapte dintre cele mai diverse, nu există nimic care să nu fie condus cu înţelepciune şi unde să nu fie în joc fiinţe, forţe şi fapte spirituale; evenimentele lumii fizice sunt înţelese numai când ne dăm seama de modul în care s-au grupat evenimentele în plan spiritual, sub conducerea Puterilor pe care le-am descris deja sub unghiurile cele mai diverse. Pentru a sesiza de ce o anumită formă de înţelepciune s-a dezvoltat în Orient şi de ce viitorul creştinismului depinde pe de altă parte de dezvoltarea forţelor occidentale, trebuie să ne îndreptăm atenţia asupra originii şi mersului istoric al acestor două lumi.

Aţi aflat în cursul diferitelor conferinţe pe care le-aţi urmărit că viaţa spirituală actuală a luat naştere pe continentul pe care îl numim vechea Atlantidă, că o foarte veche civilizaţie s-a dezvoltat pe acest pământ situat la vest, între Europa şi America actuală, şi că ceea ce întâlnim drept culturi asiatice, africane şi americane sunt descendentele vechii culturi atlanteene. Acolo trebuie să căutăm fundamentul a tot ce este viaţă culturală actuală. Înaintea marii catastrofe care a răvăşit faţa Pământului şi i-a dat configuraţia actuală, în vechea Atlantidă trăiau oameni total diferiţi de noi, care erau conduşi de înalţi iniţiati. Acolo s-a dezvoltat o cultură aflată sub influenta unui vechi mod de clarvedere, astfel încât oamenii acestei epoci aveau facultatea instinctivă de a vedea nu numai dincolo de vălul exterior al lumii simţurilor, în lumea spirituală, superioară, ci şi dincolo de viaţa sufletească proprie, spre zeii inferiori. În acele vremuri, acest lucru era natural. Aşa cum pentru oamenii actuali este normal să vadă cu ochii, să audă cu urechile etc., pentru oamenii acelui timp era normal nu numai să vadă culorile şi să audă sunetele dar, de asemenea, să întrevadă, dincolo de culori şi sunete, entităţi spirituale. Tot aşa, era natural să perceapă nu numai vocea conştiinţei, ci şi, de exemplu, ceea ce grecii numeau Erinii. Ei le percepeau ca entităţi spirituale; vechii atlanţi cunoşteau astfel instinctiv o lume spirituală.

Este sensul evoluţiei omenesti ca oamenii să se fi ridicat încetul cu încetul de la această conştienţă veche instinctivă, dar clarvăzătoare, până la starea de conştienţă care caracterizează epoca noastră. Era necesar ca omenirea să treacă prin această etapă a unei existenţe în planul fizic. Nu ar fi fost posibil ca lumea spirituală să dirijeze întreaga evoluţie a omenirii ca un curent pornit din Atlantida până în India, trecând peste ţinuturile Europei şi Africii până în Asia, şi ca totul să se desfăşoare în linie dreaptă. Lucrurile nu sunt niciodată atât de simple; peste tot unde se conturează germenele unei evoluţii, ea nu se produce după o linie dreaptă; totdeauna intervine ceva în evoluţie, iar un exemplu al vieţii curente vă va face să înţelegeţi acest lucru. Observaţi o plantă. Puneţi o sământă în pământ şi vedeţi cum vor germina organele plantei; mai întâi frunzele, apoi caliciul, staminele, pistilul şi aşa mai departe. Dar pentru a asigura viaţa normală a unei plante şi evoluţia sa, intervine un alt element, care nu emană de la progresul în linie dreaptă al continuităţii. Este necesară fecundarea fructului; trebuie ca

substanţa fecundatoare să treacă de la o floare la alta, pentru ca floarea să dea naştere fructului; fructul însuşi nu iese direct din floare, ci un întreg curent de influenţe se exercită din afară pentru a permite evoluţia. Această imagine a plantei ilustrează viaţa Universului şi ne lămureşte asupra modului cum se petrec lucrurile în lumile spirituale. Este cu totul fals să crezi că în viaţa spirituală poate apărea un curent cultural şi că din el s-ar naşte mereu ceva nou. Lucrul poate dura un timp, dar nu este suficient pentru ceea ce urmează să se producă, după cum floarea nu este suficientă ca să apară fructul, dacă nu este fecundată. La un moment determinat al evoluţiei, trebuie ca o influenţă venind dintr-o altă direcţie să producă o aşa-zisă fecundare spirituală. Dacă un curent de civilizaţie a progresat un anumit timp în linie dreaptă, trebuie ca o influenţă de origine diferită să apară şi să-l fecundeze. După cum în viaţa plantei elementele masculin şi feminin se dezvoltă separat, tot astfel, în continuarea evoluţiei oamenilor după Atlantida, nu putea să existe un singur curent de evoluţie care să se îndrepte din Occident spre Orient, ci trebuia să apară două curente, care să meargă spre est. Ele urmau să se dezvolte separat un timp şi să se regăsească mai târziu, în scopul de a se fecunda reciproc. Putem urmări aceste două curente evolutive ale omenirii, dacă examinăm în mod corespunzător cele stabilite datorită clarvederii. Unul din curente se formează în urma faptului că anumite popoare au emigrat din vechiul continent atlantean până în nordul Europei, pentru a atinge regiunile care înglobează Anglia, nordul Franţei, şi apoi Scandinavia actuală, Rusia, Asia, coborând până în India. Popoare foarte diverse compun acest curent, care prezintă şi o anumită viaţă spirituală. Un al doilea curent îşi urmează cursul mai la sud, în aşa fel încât ar trebui să-l căutăm începând cu actualul Ocean Atlantic, prin sudul Spaniei, traversând Africa până în Egipt, apoi în Arabia. Acestea sunt cele două curente, cele două mari migraţii de popoare care se îndreaptă din Atlantida spre Orient; aceste curente îşi urmează mai întâi drumul propriu, până când se fecundează reciproc.

Ce deosebeşte cele două curente? Curentul care urcă spre nord includea oameni mai înclinaţi să se servească de simţurile şi de percepiiile lor exterioare şi să-şi îndrepte privirea asupra lumii înconjurătoare. Aceşti oameni erau conduşi de iniţiaţi, care le arătau calea spre acele lumi spirituale care se numesc zei superiori, zei care se află dincolo de vălul exterior al percepţiilor sensibile. Dintre aceste divinităţi fac parte zeii mitologiei germano-nordice: Odin, Thor etc.

Oamenii celuilalt curent posedau alte calităţi; ei erau predispuşi a se adânci în viaţa lor sufletească, în viaţa interioară. S-ar putea spune – dar fără nici o nuanţă de dispreţ – că popoarele nordice erau mai apte să contemple Universul, pe când popoarele din sud erau mai înclinate să se adâncească în ele însele şi să caute lumea spirituală dincolo de vălul sufletului lor. Nu este deci de mirare că descendenţii acestor popoare aveau zei care aparţineau mai mult categoriei de zei subpământeni, care guvernează în special viaţa sufletului. Este suficient să evocaţi, de exemplu, pe zeul egiptean Osiris. Omul îl întâlneşte după ce străbate poarta morţii. Este zeul care nu poate trăi în lumea simţurilor exterioare. El n-a trăit aici decât în timpurile vechi, dar pe măsură ce se apropiau timpurile noi el a fost învins de puterile lumii sensibile, de răufăcătorul Seth; de atunci el vieţuieşte în lumea unde omul pătrunde după moarte, o lume pe care o afli numai când te afunzi în ceea ce este nemuritor, durabil în om, în ceea ce trece din încarnare în încarnare, în ceea ce este viaţa interioară a omului. Din această cauză, oamenii simţeau această viaţă interioară ca fiind legată de Osiris.

Aceasta este deosebirea dintre predispoziţiile popoarelor din sud şi cele din nord. În primele timpuri ale epocii care a urmat după marea catastrofă a Atlantidei, doar un popor dispunea într-un anumit sens de ambele facultăţi. El era predestinat să urmeze dubla cale

care conduce lumea spirituală şi să găsească pe aceste două căi ceea ce era corespunzător şi fecund pentru acele timpuri. În timp ce popoarele din nord priveau spre aparenţele sensibile exterioare, iar cele din sud se adânceau în profunzimile vieţii lor interioare, exista un popor care avea atât facultatea de a se ridica spre realităţile spirituale care se găseau dincolo de lumea exterioară cât şi pe aceea de a se adânci în el însuşi, în abisurile contemplării mistice, pentru a descoperi în spatele vălului sufletului său lumile spirituale. Această facultate era prezentă la toţi atlanteenii, cel puţin în primele timpuri. O asemenea capacitate este însă legată de o altă trăire, cu totul particulară. Cine are facultatea de a străbate dincolo de vălul simţurilor, întâlneşte aici zeii superiori, dar dacă aude că în altă parte a Pământului există alte zeitãii, el nu le percepe corect. Dacă s-ar putea însă lega cele două faculţăţi, dacă s-ar putea ridica atât vălul fizic cât şi cel care acoperă trăirile sufletului, s-ar face o descoperire de o mare importanţă, şi anume că ceea ce se află în spatele sufletului este identic în esenţa sa cu ceea ce întâlnim dincolo de lumea exterioară a simţurilor. Se revelează o lume spirituală unitară, o dată din afară şi o dată dinăuntru. Dacă se ajunge la această lume, pe cele două căi, i se recunoaşte unitatea; cine ajunge la lumile spirituale pe calea contemplării interioare o descoperă, în spatele vălului sufletului, şi dacă are şi capacitatea de a străbate vălul lumii sensibile graţie dezvoltării forţelor suprasensibile ştie că ceea ce a descoperit în el însuşi nu este diferit de ceea ce a văzut în afară. Aceasta este marea trăire a unităţii vieţii spirituale pe care vechiul popor al Indiei avea capacitatea s-o realizeze. Când privirea sa suprasensibilă se îndrepta în afară, vechiul indian întâlnea entităţile spirituale exterioare care guvernează şi stăpânesc fenomenologia Universului, iar când el cobora în fiinţa sa intimă, pe cale mistică, găsea acolo *Brahmanul* său; el ştia că fiinţele pe care le percepea în spatele vălului sufletului erau asemănătoare cu cele care, cu un puternic avânt care străbătea Cosmosul, au creat şi organizat şi lumea exterioară.

Măreţia şi forţa care acţionează asupra noastră din acele timpuri trecute vine de la faptul că ele au păstrat un element care a existat în epoca vechii civilizaţii atlanteene şi care a lăsat urme în epoca următoare. Totuşi, evoluţia nu avansează prin transformarea sau conservarea vechiului, ci prin naşterea de noi curente care se fecundează după aceea reciproc. Dacă urmărim curentul septentrional care pleacă de la vechea Atlantidă spre Asia, trecând prin Europa, vedem în vechiul popor indian bastionul cel mai avansat al civiliaţiei care, după ce s-a unit cu alte elemente, a dat naştere culturii Indiei antice. Iar dacă mergem puţin mai la nord, în Persia, întâlnim cultura protopersană, care ulterior ne apare ca fiind cea a lui Zoroastru. Dacă o examinăm prin mijloacele clarvederii, vedem că îi este specific faptul că oamenii priveau mai mult spre lumea exterioară şi căutau să străbată vălul lumii sensibile, pentru a ajunge astfel la lumea spirituală superioară. Această particularitate a caracterului persan ne permite să înţelegem că Zoroastru, ghidul acestei culturi protopersane, acorda mai puţină valoare afundării mistice în viaţa interioară, că manifesta chiar o anumită opoziţie faţă de aceasta, dar şi că dirija privirea oamenilor spre lumea exterioară, şi în primul rând spre Soarele sensibil, pentru a atrage atenţia oamenilor asupra faptului că dincolo de acesta se află o entitatea spirituală a Soarelui, Ahura Mazda. Aveţi exprimată astfel calea urmată de iniţiaţii popoarelor din nord. Tocmai în sânul civilizaţiei Persiei antice, sub conducerea primului Zoroastru, a fost elaborată cea mai înaltă formă de percepţie a lumii spirituale prin intermediul lumii exterioare. Această formă de viziune exterioară era cu atât mai puţin desăvârşită cu cât, în procesul de migraţie, popoarele rămăseseră în urma vechilor perşi [1], înaintând numai până în regiunile Orientului apropiat. Toate aceste popoare se caracterizau însă prin faptul că privirea lor era orientată spre exterior. Toţi iniţiaţii acestor popoare au ales calea de a atrage atenţia celor care-i conduceau asupra lumii spirituale aflate dincolo de vălul lumii sensibile.

În cadrul Europei mai întâlnim, când urmărim lucrurile cu ajutorul investigaţiei suprasensibile, minunata cultură care formează baza pe care s-au dezvoltat celelalte culturi europene – în cultura celtă –, unde se regăsesc urmele a tot ce este născut din colaborarea sufletului poporului şi din cunoaşterea initiaţilor. Vestigiile îi sunt aproape total pierdute astăzi şi numai cunoaşterea metodelor de investigare spirituală ne poate permite să le descifrăm în lumea sensibilă. Vechiul element celt, care ne apare ca solul hrănitor al tuturor celorlalte culturi europene, nu este decât un ecou al unor culturi încă mai vechi care, într-un anumit sens, erau mai puţin avansate în acesată evoluţie decât înalta, marea civilizaţie a lui Zoroastru, dar care au urmat acelaşi drum ca ea, potrivit caracterului popoarelor lor. Aceste popoare fuseseră repartizate în aşa fel încât, conform întinderii lor exterioare, fiecare din ele putea urma drumul lumii spirituale într-un mod diferit. În funcţie de tărâmul pe care locuiau, aceste popoare urmau această cale într-un mod mai mult sau mai puţin perfect.

Trebuie să fie clar că relaţiile pe care le întreţine omul cu lumea exterioară, fie că este spirituală sau fizică, exercită asupra lui o anumită influenţă; trăirile sale nu sunt doar un fel de oglindă a lumii, care există pentru ca omul să afle ceva, ci au ca scop să stimuleze evoluţia sa într-un sens bine determinat. Ce reprezintă, de fapt, omul unei anumite epoci? El este scopul pentru care a fost organizat de forţele cosmice care trăiesc în ambianţa sa. Suntem rezultatul a ceea ce forţele cosmice au făcut din noi, ne dezvoltăm după cum pătrund în noi aceste forţe cosmice. Nu numai cel care inspiră aer sănătos îşi modelează organele în mod corespunzător, ci şi cel care, adoptând un anumit fel de viaţă spirituală, îşi construieşte organismul spiritual, şi întrucât organismul corporal nu este decât efectul celui spiritual, şi-l formează şi pe acesta. Omul este o fiinţă în evoluţie continuă. Înţelegeţi deci că la toate popoarele acestui curent septentrional, care primeau mai ales forţele lumii exterioare, s-au dezvoltat îndeosebi calităţile corpului, tot ceea ce poate modela omul din exterior. Aceste forţe exterioare au dezvoltat în om ceea ce se putea vedea în mod exterior şi simţi ca acţionând în el; din această cauză nu găsiţi dezvoltate la aceste popoare numai virtuţi războinice, ci şi un instrument din ce în ce mai perfect pentru a pătrunde în lumea exterioară; chiar creierul se perfecţionează sub efectul acestor forţe. Iată de ce la oamenii acestor popoare sunt prezenţi germenii înţelegerii lumii exterioare. Numai acest curent putea produce în viaţa spirituală calităţile care au condus omul, în final, la dominarea forţelor naturii. S-ar putea spune că aceste populaţii au avut grijă să perfecţioneze ceea ce se poate vedea din om din exterior, nu numai în domeniul fizic, ci şi intelectual, estetic, moral. Corpul fizic era din ce în ce mai mult pătruns de spirit, iar sufletul individual, care se reîncarna, găsea în general la fiecare reîncarnare condiţii corporale mai favorabile nu numai din punct de vedere fizic ci şi moral. Tot ce spiritualiza aparenţa exterioară a fiinţei umane şi cozpul său fizic se putea deci dezvolta în asemenea condiţii.

Dacă ne întrebăm ce trebuia să se dezvolte la popoarele care au urmat cealaltă cale, putem spune că este vorba de desăvârşirea vieţii interioare. La ele, de exemplu, se întâlneşte, noţiunea de conştiinţă, pe care am căuta-o în zadar la popoarele al căror rol era să spiritualizeze aspectul exterior al corpului. Ea apare la popoarele din sud, care cunoşteau experienţele subtile ale sufletului şi a căror viaţă interioară s-a îmbogăţit cu astfel de noţ iuni, încât s-au putut dezvolta până la acea comoară, uimitoare şi în prezent, care este misterioasa ştiinţă ermetică a vechilor egipteni. Această înţelepciune atât de mult respectată de toţi cei care o cunoşteau nu s-a putut dezvolta decât fiindcă viaţa interioară a omului a apărut la acest popor. Toate artele şi toată înţelepciunea sunt născute din acest curent al omenirii. În cadrul acestui curent se acorda mai puţină importanţă

spiritualizării corpului fizic decât spiritualizării forţelor interioare ale sufletului şi rafinării lor continue.

Priviţi sculptura greacă! Pentru a reprezenta corpul fizic înnobilat, spiritualizat, artistul îşi alegea modelele dintre oamenii popoarelor din nord. Toate statuile lui Zeus, ale Afroditei, ale Palas Atenei aparţin, în configuraţia lor exterioară, tipului rasial septentrional. Iar pentru a reprezenta evoluţia interioară a sufletului se simţea nevoia să se arate că în suflet se dezvoltă forţe modelatoare, în mod invizibil, şi pentru aceasta se prezenta o figură ca cea a lui Hermes sau a lui Mercur. Hermes este altfel alcătuit decât ceilalţi zei; el reprezintă tipul african; cu totul altfel de urechi, altfel de păr, ochi. Se ştia că acest tip de om este purtător al spiritului ştiinţific, al înţelepciunii şi a tot ce acţionează asupra sufletului omului, de unde legătura cu rolul de mesager pentru zeii inferiori pe care îl aveau Hermes sau Mercur.

Se poate spune deci: curentul septentrional de populaţii realizează un om care în corporalitatea sa exterioară reprezintă spiritul ca într-o imagine; celuilalt curent de populaţii i-a revenit sarcina de a modela sufletul invizibil, care nu este perceptibil decât atunci când privirea se întoarce spre interior. Popoarele din nord au modelat un corp care reproduce în mod exterior imaginea divinităţii în om. Popoarele din sud au creat un suflet care reproduce imaginea interioară a divinităţii în om, care acţionează în interior, invizibilă, activă şi eficace. Aceste două curente s-au dezvoltat mai întâi în mod separat, ca substanţa fecundată, masculină şi feminină, în plantă; apoi, după ce au atins un punct culminant, unul pe calea interiorizării, celălalt în căutarea unei expresii fizice a spiritualului, când a venit timpul potrivit cele două curente au trebuit să se fecundeze reciproc. Dacă am urmări cele două curente şi în ce priveşte aspectul exterior, istoric, vom găsi confirmate cele spuse mai înainte.

Astfel, zeii popoarelor din sud au rămas nişte divinităţi mai mult sau mai puţin invizibile, cu care omul se unea în forul său interior, în faţa cărora se resimţea o anumită frică, dar spre care se putea privi cu încredere. Am arătat deja că aceste divinităţi ale lumii interioare sunt percepute după cun suntem noi înşine construiţi. Dacă omul poartă în sine calităţi morale, aceşti zei apar sub forma lor adevărată şi revarsă în el esenţa lor; fiinţa omenească se simte iluminată şi transfigurată interior de ei. Dacă omului îi lipseşte simţul moral, dacă are numai reprezentări neadevărate, urâte, imaginea acestor zei este cu totul deformată şi apare sub forme înspăimântătoare, demonice, după cum şi cea mai frumoasă figură poate apărea deformată şi caricaturală când o contemplăm reflectată într-un glob de grădină. Întâlnind zeii care apar în viaţa lor interioară, oamenii puteau avea senzaţia că se află în prezenţa unor buni amici, tovarăşi spirituali intimi, şi să-i recunoască ca sursă interioară a vieţii lor sufleteşti, a faptelor lor; este ceva care aparţine zonei celei mai interioare a fiinţei lor. Fiinţa omenească se putea simţi iluminată, întărită şi transformată de aceste entităţi divine. Dar când se vedea deformat, el putea să se înspăimânte în faţa spectacolului la care privea cu groază; aceste imagini îl puteau chinui, urmări, împinge la cele mai mari excese, căci omul se afla în faţa celor mai josnice instincte ale sale. Puteţi aprecia deci de ce se avea grijă ca nici un om să nu contemple aceşti zei fără o pregătire şi de ce centrele care-i deschideau omului accesul la lumea spirituală cereau de la el o severă purificare morală, o perfecţionare de sine riguroasă, o pregătire deosebit de bună; el era permanent avertizat asupra pericolelor care existau, în cazul înfruntării acestor zei, dacă avea un suflet prea slab.

Ce este deci această lume spirituală a cărei mărturie o găsim mai întâi la popoarele meridionale? Dacă am vrea să-i caracterizăm natura după stăpânitorii săi, am numi-o lumea lui Lucifer, lumea Purtătorului de lumină, deoarece este vorba de acea lume divină

a cărei strălucire iluminează interior oamenii, fără să poată deveni vizibilă exterior şi pe care sufletul trebuie să şi-o cucerească prin propria sa perfecţionare. Este într-adevăr lumea lui Lucifer, pe care curentul meridional a găsit-o pe această cale.

Cât priveşte celelalte popoare, am văzut că ele căutau să facă din fiinţa exterioară a omului, încarnată sub o formă sensibilă între naşterea şi moartea sa, o imagine care să fie cât mai fidelă posibil divinităţii. Idealul lor nu putea fi decât de a atinge, în această privinţă, cea mai mare perfecţiune şi de a-şi consacra toate eforturile pentru a crea cel puţin o dată pe Pământ un corp fizic atât de spiritualizat, atât de perfect încât să fie capabil nu numai să încarneze o imagine a divinităţii, dar să şi primească în sine această divinitate. Cu alte cuvinte, idealul lor era cel al unei individualităţi omeneşti suficient de perfecte, spiritualizate, înnobilate, care să facă în aşa fel încât corpul său fizic, în cursul existenţei pământeşti, să poată primi în el însuşi această divinitate. Iar celui care a arătat în modul cel mai clar realitatea lumii spirituale care se află dincolo de iluziile simţurilor, lui Zarathustra [2], i-a venit pentru prima oară şi ideea: trebuie creată o corporalitate exterioară printr-o forţă morală, intelectuală şi spirituală de aşa natură încât corporalitatea rezultată să fie spiritualizată la maximum posibil. Din această cauză el şi-a dat toată silinţa să se perfecţioneze din încarnare în încarnare, încât de fiecare dată să se afle într-un corp mai înnobilat, înzestrat cu cele mai înalte calităţi morale, estetice şi intelectuale. Vedem cum individualitatea care a apărut pentru prima dată în vechea Persie sub numele de Zarathustra a lucrat asupra sa pentru a renaşte într-un corp fizic din ce în ce mai perfecţionat, încât să atingă un grad suprem de spiritualizare; acest corp nu mai este, în acest caz, numai imaginea lumii divine, ci nobilul receptacul în care coboară divinitatea, perceput până atunci numai dincolo de vălul lumii sensibile. Ceea ce Zarathustra numea lumea spiritelor solare, plasate în spatele Soarelui fizic, ceea ce el numea Ahura Mazda, spiritul ascuns al binelui, se apropia din ce în ce mai mult de Pământ, pentru a se încarna acolo într-un corp desăvârşit, spiritualizat. Zarathustra a apărut, cu ocazia uneia din încarnările sale, în corpul 1ui Iisus din Nazareth, iar acest corp era atât de spiritualizat şi înnobilat încât el a putut primi în sine spiritul care până atunci rămânea ascuns dincolo de vălul lumii sensibile. În acest corp s-a putut revărsa această înaltă spiritualitate [3]. Corpul uman, care la popoarele aparţinând curentului din nord era pregătit prin aceea că direcţia privirii era îndreptată mereu spre lumea spirituală, era apt să devină purtătorul acelui spirit care se ascunde dincolo de lumea simţurilor. Astfel fusese pregătit marele, grandiosul eveniment, prin care lumea spirituală pe care o ascunde vălul lumii sensibile şi pe care nu o poate contempla ochiul fizic, ci numai privirea spirituală, s-a întrupat timp de trei ani în corpul lui Iisus din Nazareth. Astfel, principiul spiritual, principiul hristic, s-a dezvoltat timp de trei ani în corpul pregătit al lui Iisus din Nazareth.

Popoarele din nord nu aveau deci numai viziunea celor ce se ascund dincolo de lumea exterioară, ci s-a pregătit şi posibilitatea ca această spiritualitate să poată să se reverse pe Pământ, pentru ca ceea ce se vedea mai înainte numai dincolo de Soare să poată umbla timp de trei ani printre oamenii Pământului. Aşadar, Lucifer a pătruns în omenire prin curentul de popoare meridional, iar Hristos a pătruns prin curentul de popoare nordic, conform caracterului acestor două categorii de popoare. Iar noi trăim acum epoca în care aceste două curente trebuie să se unească, cum o fac cele două principii, masculin şi feminin, ca să se producă fecundarea. Noi trăim în epoca în care entitatea obiectivă a lui Hristos, care a pătruns din afară în corpul spiritualizat al lui Iisus din Nazareth, trebuie să fie înţeleasă ca fiind forţa unui suflet care coboară din ce în ce mai adânc în el însuşi, pentru a se uni cu lumea spirituală care poate fi găsită în interior, care-şi are originea în lumea lui Lucifer. Fecundarea acestor două curente se va face încetul cu încetul. Ea a început în momentul la care se face referinţă când ni se spune că sângele de jerfă al lui

Hristos care curgea de pe cruce a fost strâns în cupa sfântă a Graalului, cum această cupă sfântă a fost adusă în Occident, venind dinspre Orientul unde oamenii se pregătiseră *să înţeleagă* venirea lui Hristos cultivând într-un anumit mod lumina lui Lucifer. Şi astfel unirea acestor două curente care există în omenire nu va înceta să progreseze. Orice ar vrea să facă oamenii prezentului se va împlini în viitor, pentru mântuirea omenirii şi unirea celor două curente în sânul culturii: Fiinţa sublimă a lui Hristos, care conduce evoluţia lumii şi a omenirii, va fi înţeleasă graţie luminii pe care sufletul o primeşte din interior, din împărăţia lui Lucifer [4].

Hristos va aduce substanţa iar Lucifer forma, şi prin unirea lor vor apărea impulsurile care trebuie să realizeze evoluţia spirituală a omenirii şi care vor aduce viitorul, pentru mântuirea şi binele oamenilor.

NOTE

1. Aici nu este vorba de perşii istorici, ci de populaţiile care au trăit în cea mai veche antichitate, înainte de perioada istorică, pe teritoriul care a devenit mai târziu Persia.

2. Zarathustra de care vorbim aici nu este, desigur, personalitatea istorică pe care o cunoaştem toţi (Zoroastru), ci un strămoş preistoric al acestuia. Raţiunea de a fi a acestui fenomen este că urmaşii unei mari individualităţi continuau să poarte numele său timp de mulţi ani. Acesta era cel puţin obiceiul în vremurile îndepărtate.

3. Se vede aici ce absurdă denatunare este aceea de a acuza pe autorul acestei conferinţe că l-ar fi identificat pe Hristos cu Zarathustra. El nu l-a identificat pe Hristos cu Zarathustra, aşa cum nu l-a identificat nici cu Buddha.

4. Experienţa acumulată arată că acest pasaj va fi interpretat eronat, în sensul că eu aş considera că în sufletul uman Hristos se uneşte cu Lucifer. Dacă, în plus, se va subînţelege ceea ce-şi reprezintă fiecare prin numele de Lucifer, această judecată greşită va reprezenta un neadevăr. Numai dacă se va face referire la forţa Lucifer înţeleasă în sensul dat în aceste conferinţe se va înţelege în mod corect ce am spus şi nu va fi prilej pentru suspiciuni; vom evita orice neînţelegere doar dacă vom interpreta forţa lui Lucifer în sensul exact în care s-a vorbit în aceste conferinţe.

CONFERINŢA a VI-a

München , 28 august 1909

Am vorbit ieri despre două curente spirituale purtate de populaţii diferite care au migrat din vechea Atlantidă spre est şi despre cum s-au dezvoltat acestea în sensuri diferite, astfel încât s-au pregătit pentru a produce ceea ce trebuia să se întâmple în viitor. Am arătat cum la popoarele care au migrat spre sud a avut loc adâncirea spre acea lume spirituală care se află dincolo de lumea sufletului omenesc, cum în cazul celuilalt curent privirea a fost orientată spre mediul înconjurător al omului, pentru a pătrunde dincolo de aparenţele lumii sensibile, până la lumea spirituală pe care acestea o ascund. Am văzut cum s-au format, la populaţiile din sud, acele calităţi care conduceau sufletul spre entităţile spirituale care aparţin principiului luciferic, iar pe de altă parte cum se apropia din ce în ce mai mult de Pământ entitatea regală, spiritual-conducătoare care se afla dincolo de lumea solară, pentru ca, în sfârşit, să apară încarnată într-un corp fizic ca o individulitatea care din încarnare în încarnare şi-a spiritualizat corpul fizic atât de mult încât divinitatea să nu aibă în acesta numai o imagine, ci să se poată încarna ea însăşi. Acesta a fost marele Eveniment pe care îl putem numi încarnarea lui Hristos – a spiritului solar – în corpul lui Iisus din Nazareth, care s-a dezvoltat în cadrul curentului popoarelor din nord.

Am mai atras atenţia asupra faptului că în timp ce aceste două curente avansau unul spre altul în scopul ca într-o zi să se poată fecunda reciproc a apărut în sudul Asiei, în primele timpuri care au urmat după catastrofa Atlantidei, poporul indian, care, într-un anumit sens, reprezintă sufletul omenesc ce poate privi atât spre lumea exterioară sensibilă cât şi în sine însuşi, pentru a găsi spiritualitatea, care simţea *a priori* identitatea spiritului din om şi din lume. Dacă dorim să ne reprezentăm într-un mod şi mai precis raporturile care existau atât la nivelul popoarelor cât şi al iniţiaţilor între aceste concepţii şi impresii diferite putem proceda după cum urmează.

Ne putem reprezenta cum contempla sufletul protoindian suprafaţa Pământului şi cum observa munţii, pădurile şi covorul vegetal, animalele şi lumea oamenilor etc. Acest suflet, care poseda la un nivel înalt clarvederea spirituală, percepea dincolo de toate aceste aparenţe o lume spirituală ale cărei entităţi îi apăreau ca nişte forme eterice care nu coborau până la nivelul de condensare al lumii fizice. El nu percepea în lumea exterioară numai aceste elemente densificate pe care le constituie munţii, arborii, stelele, ci şi eterul mai subtil, şi toate aceste forme reprezentau lumea divină exterioară. Bineînţeles, nu ar trebui să ne imaginăm că substanţa acestor spirite nu se compunea decât din eter; la fel cum fiinţa omenească posedă un corp fizic, care poartă în el principiul eteric, principiul astral şi pe cel al Eului, corpul inferior cel mai dens pe care îl posedau aceste spirite nu era corpul fizic, ci corpul eteric, purtător al altor principii, de esenţă superioară. Iată univesul în care sufletul vechiului indian îşi cufunda privirile. Dar ce resimţea el atunci? Cu ce experienţă a sufletului era asociată această percepţie clarvăzătoare? Vechiul indian gândea: Eu mă găsesc pe Pământ, şi, în calitate de om, am evoluat în cursul a foarte lungi perioade de timp, de la primul germene omenesc de pe Vechiul Saturn până la stadiul terestru. A trebuit să cobor până la nivelul de materie fizică densă pentru a dobândi conştienţa de mine însumi. Când spun aceasta, vorbesc despre fiinţa mea ca despre un Eu. Am fost tovarăşul fiinţelor spirituale pe care le percep în jurul meu prin contemplarea lumii eterice şi a lumilor superioare. Am ieşit din ele şi am coborât, pentru a mă densifica în mod corespunzător. Tot ce este perfect în om se regăseşte în aceste sfere pe care eu le contemplu, şi nu este vorba numai de perfecţiunile şi calităţile pe care omul le posedă deja, dar şi de cele pe care trebuie să le dobândească. Totuşi, există ceva pe care nici o entitate nu o poate dobândi, dacâ nu coboară până în planul fizic. În Univers există perfecţiuni infinit mai înalte decât cele a1e conştienţei omeneşti, alte moduri de conştienţă. Dar, pentru a dezvolta conştienţa specială pe care o dezvoltă omul pe Pământ, o fiinţă trebuie să coboare pe acest Pământ şi să se încorporeze de un număr de ori în materia densă.

Oricare ar fi deci perfecţiunile infinit mai înalte ale fiinţelor spirituale pe care eu le contemplu, este una pe care ele nu o pot afla în sfera lor, căci dacă Pământul există este pentru ca să se poată naşte în fiinţa omenească acea facultate care este conştienţa Eului. A putea să spui despre tine însuţi „eu", aşa cum o face omul, nu am întâlnit în lumile pe care eu le contemplu. Eu însumi îmi am originea în ele; tot ce trăieşte în ele trăieşte şi în mine, dar toate acestea sunt reunite în conştienţa umană a Eului. În lumea spirituală nu s-ar putea vorbi de o conştienţă omenească a Eului. Folosirea acestui cuvânt în sens uman pentru ceea ce există în aceste lumi nu are sens, nu are conţinut. Pentru tot ce se află în mod spiritual în mediul ambiental nu se poate folosi decât un cuvânt care exclude Eul, astfel încât putem spune: În această lume există tot ce există în mine, dar nu-mi este îngăduit să desemnez ceea ce există în afară cu Eul meu; trebuie să folosesc în acest sens un cuvânt care exclude Eul.

Oamenii Indiei vechi desemnau ceea ce percepeau în afara lor prin *Tat*, care înseamnă

„acela" în opoziţie cu „eu". Şi pentru a exprima faptul că omul este de aceeaşi natură cu *Tat*, ca „acela", şi că el nu s-a putut dezvolta ca Eu decât coborând pe Pământ, ei spuneau: Eu sunt acest *Tat* – tu eşti Acela. Ei rezumau în sensul cel mai înalt legătura lor intimă cu mediul înconjurător spiritual, cu această contemplare clarvăzătoare a Universului, prin cuvintele: Acesta există, dar acest univers exterior eşti tu însuţi.

Or, ei ştiau, în acelaşi timp, că această calitate exterioară pe care o desemnau prin *Tat* poate fi găsită, de asemezzea, coborând în adâncurile sufletului individual, apărând aşadar când din afară, când din interior. Dacă mă cufund în sufletul meu, regăsesc acolo aceeaşi substanţă spirituală originară ca cea pe care în afară eu o numesc *Tat*. Dar atunci, pentru a intra într-un raport corect cu spiritul care trăieşte astfel în mine, ca fundament al meu, învăluit prin viaţa fizică a sufletului, eu trebuie să mă exprim altfel şi în loc de a spune: Acesta eşti tu însuţi, voi afirma: Eu sunt *Brahman*, eu sunt Totul. Aceste două expresii luate împreună, „eu sunt Acesta" şi „eu sunt Totul", înseamnă în fond: Dacă contemplu lumea exterioară, *Tat*, eu găsesc o lume spirituală; dacă mă cufund în sufletul meu, găsesc o lume spirituală, şi cele două sunt acelaşi lucru. Aceasta a fost nuanţa sentimentului fundamental în timpul primei epoci a culturii postatlanteene. Cele două lumi spirituale au fost resimţite în mod unitar.

Acesta a fost unul din polii concepţiilor spirituale. Celălalt pol a fost dezvoltat în alt loc. În India antică s-a format sentimentul de unitate între viaţa exterioară şi viaţa interioară; se poate presupune că cealaltă extremă va consta în a întoarce privirea spre exterior, a nu te ocupa decât de lumea spirituală care se arată dincolo de vălul aparenţelor sensibile. Aceasta a fost într-adevăr atitudinea unui alt popor, care vede lumea spirituală exterioară, dar, prin predispoziţiile sale, el nu poate înţelege *a priori* că această lume este aceeaşi cu cea interioară. Nu este deci de mirare că la acest popor apar concepţii religioase şi sisteme filosofice care se adresează spiritelor şi zeilor aflaţi dincolo de lumea sensibilă, că se dau pentru aceste entităţi divin-spirituale aflate dincolo de lumea sensibilă denumiri mitice sau de alt fel, că în centrele de Misterii corespunzătoare discipolii sunt introduşi în acea lume spirituală aflată dincolo de lumea sensibilă. Nu este de mirare că alături de aceste Misterii şi de aceşti zei populari există concomitent Misterii care conduc oamenii prin viaţa sufletească interioară, pe calea care duce la fundamentele însele ale acestei vieti. Există, în adevăr, în timpul erei postatlanteene, un ţinut cultural în care cele două tipuri de Misterii coexistă efectiv unul alături de altul, unde se dezvoltă, pe de o parte, aşa-numitele Misterii apolinice, iar pe de altă parte cultul şi Misteriile dionysiace. Această dualitate se găseşte în Grecia antică.

Prima cale era propovăduită atât poporului cât şi iniţiaţilor, şi conducea la fiinţele lumii spirituale care se află dincolo de simţuri, într-un cuvânt, dincolo de Soare. În măsura în care grecul le cunoaşte, el le desemnează cu numele de fiinţe apolinice. Apolo, zeul solar, era reprezentantul fiinţelor spirituale divine care se ascundeau dincolo de aparenţele exterioare. Un altfel de Misteriu arată calea care trece prin viaţa interioară, în drumul spre fundamentele acestei vieţi spirituale despre care am spus ieri că fiinţa omenească nu le putea atinge fără o pregătire riguroasă şi maturitatea necesară. Ca urmare, ele erau mai protejate împotriva lipsei de maturitate decât cele apolinice. Acestea se ofereau unor cercuri populare largi, în timp ce zeii care pot fi găsiţi pe calea interioară erau rezervaţi pentru cei care puteau deveni maturi prin dezvoltarea lor morală şi intelectuală. Acest al doilea tip de Misterii era cunoscut sub numele de Misterii dionysiace, iar entitatea centrală este Dionysos. Nu este deci de mirare faptul că în Dionysos, spiritul central al acestui grup de divinităţi, poate fi găsită o entitate apropiată de sufletul omenesc, foarte asemănătoare unui om, dar un om care nu urcă până în planul fizic şi care era găsit numai

când cobora din lumea fizică la fundamentele vieţii sufleteşti. Acesta este motivul profund al diviziunii vieţii spirituale la greci în apolinică şi dionysiacă. În ultimul timp s-a manifestat o intuire a faptului că în Grecia ar fi avut loc o asemenea diviziune a vieţii spirituale. În anturajul lui Richard Wagner s-a bănuit că ar exista aşa ceva, deşi nu s-a realizat o conştientizare a motivelor spirituale ale dihotomiei. Friedrich Nietzsche şi-a fundamentat prima sa lucrare, uimitoare, genială, *Naşterea tragediei*, pe acestă distincţie dintre apolinic şi dionysiac la greci. Acestea au fost presentimente despre ceea ce poate fi cunoscut prin investigarea spirituală. În multe locuri se înţelege astăzi că numai o asemenea aprofundare va putea da răspuns la astfel de probleme. Din toate părţile urcă acest presentiment că numai aici se află răspunsul pe care îl aşteaptă oamenii.

Să ne întoarcem privirile spre curentul de evoluţie. Am văzut deja că numai grupul cel mai avansat al curentului septentrional, civilizaţia Persiei antice, pe vremea primului Zoroastru, putea apărea ca fiind mediul ideal al creării unui corp în care să se poată încarna fiinţa care se apropia din afară de Pământ şi de omenire. Zoroastru însuşi şi-a asumat această sarcină de a pregăti din încarnare în încarnare un corp atât de spiritualizat încât să poată primi mai târziu sublimul spirit solar în plenitudinea sa, sub forma lui Hristos. Zoroastru revine în lume ca Iisus din Nazareth, obţinând în cursul încarnărilor sale succesive maturitatea necesară pentru a fi timp de trei ani purtător al spiritului solar.

Aşadar, ce raport există între Apolo şi Hristos? Aceasta este o chestiune care vă preocupă fără îndoială. Când vechii greci pronunţau numele lui Apolo, ei înţelegeau că se vorbeşte într-adevăr de această sferă spirituală care se află dincolo de Soare. Poţi face o anumită diferenţiere în modul de a concepe o entitate sau lucru, dacă ai această capacitate. Cel care şi-a dezvoltat o viaţă interioară mai bogată este capabil să vadă mai bine lucrurile decât alţii, aşa că trebuie să spunem că atunci când un grec pronunţa numele lui Apolo el se referea la entitatea care avea să se manifeste mai târziu ca Hristos, dar nu o resimţea decât în mod voalat ca Apolo. Apolo este ca un veşmânt a lui Hristos, iar forma sa exterioară se aseamănă cu o fiinţă care este acoperită cu acesta când spunem Apolo şi Hristos. Au trebuit să cadă unul după altul vălurile de pe cel care era perceput ca Apolo, pentru ca Hristos să devină vizibil şi inteligibil pentru oameni. Apolo este, aşadar, o aluzie la Hristos, dar nu este Hristos.

Care este oare particularitatea lui Hristos pentru ciclul nostru de evoluţie? Dacă ne-am reprezenta toate aceste fiinţe divin-spirituale, entităţi ale spiritului pe care vechile popoare le-au considerat ca fiind zeii de sus, care se află dincolo de lumea sensibilă, pe care oamenii îi priveau ca fiind stăpânii care conduc Universul, ar trebui să spunem că particularitatea lor este aceea că ei nu coboară până în lumea fizică; îi poate contempla numai conştienţa clarvăzătoare care se ridică deasupra planului fizic, la vederea etericului. Astfel au devenit vizibili Zeus, Apolo, Marte, Wotan, Odin, Thor etc., care sunt realităţi. Dar am mai putea spune şi că aceste entităţi spirituale nu aveau capacitatea să coboare până în planul fizic, ele puteau cel mult să se manifeste temporar sub o formă fizică, aşa cum relatează miturile care vorbesc despre apariţii de scurtă durată ale lui Zeus, sau ale altor zei, care coborau din Olimp sub o formă omenească sau sub o altă formă pentru a realiza o acţiune printre oameni. Nu putem vorbi de o încarnare fizică durabilă a acestor entităţi care se află dincolo de lumea sensibilă. Se poate deci spune că Apolo este o fiinţă care nu poate să se încarneze într-un corp fizic.

Pentru aceasta era nevoie de mai multă forţă decât avea Apolo; era necesară forţa lui Hristos. Hristos are proprietăţile tuturor celorlalte entităţi din lumea exterioară, toate proprietăţile perceptibile pentru conştienţa clarvăzătoare, dar El are, de asemenea, proprietatea de a străbate frontiera care separă lumea divină de cea a oamenilor şi poate

să se încarneze într-un corp omenesc, pregătit în acest scop pe Pământ. Numai Hristos posedă acest dar în lumea divin-spirituală. Aşadar, *o singură fiinţă*, spun bine, *o singură fiinţă* dintre entităţile lumii spirituale a putut coborî până la acel punct la care să-şi stabilească lăcaşul într-un corp uman în cadrul lumii sensibile şi să trăiască ca om printre ceilalţi oameni. Acesta este marele, imensul Eveniment al încarnării lui Hristos; în această lumină trebuie să-l înţelegem. Numai o conştienţă clarvăzătoare poate descoperi zeii şi spiritele deasupra lumii fizice; Hristos este găsit în cadrul lumii fizice, deşi este de aceeaşi natură, aceeaşi esenţă ca aceste fiinţe divine. În lumea exterioară nu se pot afla decât ceilalţi zei. El este singurul care trăieşte în interiorul fiinţei umane, care părăseşte lumile spirituale exterioare pentru a pătrunde în sufletul omenesc. Este vorba de un eveniment de o extremă importanţă pentru evoluţia lumii şi a omenirii. Înainte, pentru a căuta un zeu interior, trebuia coborât până la zeii subterani ascunşi dincolo de vălul sufletului. Hristos este un zeu care poate fi găsit în exterior şi în interior. Acesta este elementul esenţial care a apărut în epoca a patra postatlanteană, după cea a Indiei, a Persiei şi a Egiptului. Ceea ce a fost gândit în vechea Indie mai mult în abstract, unitatea lumii spiritual-divine, unitatea lui *Tat* şi a lui *Brahman*, care se răspândeşte din două laturi ale sufletului, a devenit o realitate vie prin Evenimentul hristic. Mai înainte se putea spune că divinul care se găseşte pe calea care duce în exterior şi cel care se găseşte pe calea care duce în interior nu sunt unul şi acelaşi lucru. Acum, se putea spune: Omul trebuie doar să coboare în el însuşi. Dacă participi la întruparea lui Hristos, găseşti în tine o entitate care este în acelaşi timp Apolo şi Dionysos într-o *singură* fiinţă.

Atunci apare o altă întrebare. Am văzut că pentru om fiinţele spirituale ale lumii exterioare sunt reprezentate de Hristos, cea mai puternică entitate care, ca fiinţă exterioară, devine totodată a fiinţă interioară. Cum stau lucrurile cu celelalte entităţi pe care le-am numit fiinţe luciferice? S-ar putea oare spune că una din aceste fiinţe luciferice, un oarecare Dionysos, entitate luciferică, s-a încarnat într-o fiinţă omenească? Nu, un asemenea lucru nu se poate spune. Aceasta este experienţa evoluţiei spirituale, faptul că nu se poate spune acelaşi lucru despre această lume. Noi atingem acum un punct crucial al întregii evoluţii a omului şi Universului. Dacă ne-am întoarce în epoci foarte vechi ale evoluţei omului şi a Cosmosului, am afla că sufletul priveşte spre exterior şi vede lumea divin-spirituală în universul exterior, că el priveşte spre interior şi descoperă acolo lumea spirituală, sau, pentru a folosi expresiile grecilor, că descoperă în afară universul apolinic şi în el însuşi universul dionysiac. Dar treptat, o dată cu desfăşurarea evoluţiei, lucrurile se schimbă: în timpurile vechi, când cea mai mare parte a omenirii era clarvăzătoare, lucrurile se prezentau aşa cum vi le-am descris. Se percepeau în mod exterior divinităţile de sus şi în mod interior divinităţile de jos, şi aceste două căi se deschideau spre lumea spirituală. Dacă vorbim despre epoci mai târzii, descoperim o omenire ale cărei facultăţi clarvăzătoare au slăbit, care a pierdut din ce în ce mai mult vechea clarvedere primitivă, obscură, crepusculară. Dar să ne referim la un timp în care numai un mic număr de oameni avea o clarvedere naturală. Aceşti oameni – nu este nevoie să ne întoarcem în urmă foarte departe, îi găsim şi în epoca caldeano-egipteană – vedeau încă zeii de sus, când traversau vălul aparenţelor exterioare, sau zeii de jos, când coborau în adâncurile sufletului lor. Cei care erau la un nivel mai înalt de iniţiere aveau impresii mai clare şi mai puternice. Au existat mereu iniţiaţi care percepeau în mod plenar unitatea celor două universuri, dar aceştia erau cei mai avansaţi dintre oameni.

Existau, aşadar, pe Pământ – cu mai multe secole înaintea încarnării lui Hristos – anumiţi oameni care conservaseră vechea clarvedere şi iniţiaţi care aveau acces la una sau la cealaltă cale de investigare spirituală. A venit însă o epocă în care ceea ce putem numi lumea divinităţilor inferioare s-a retras din ce în ce mai mult din viaţa oamenilor, şi când

chiar iniţiaţii mai avansaţi aveau greutăti în a le atinge; dar divinitățile superioare de dincolo de lumea sensibilă exterioară erau relativ uşor accesibile la un nivel redus de iniţiere. Iniţiaţii civilizaţiei iudeo-ebraice puteau, chiar dacă nu se aflau la un nivel deosebit de ridicat de iniţiere, să facă experienţa de a privi în lume unde, în ciuda clarvederii lor limitate, vedeau universul lui Iahve, care nu era numai o idee, o reprezentare, ci o realitate eterică pentru privirea clarvăzătoare, care le vorbea ca o fiinţă omenească. În timp ce pentru popor Iahve era doar o fiinţă despre care se spunea că există, pentru iniţiaţi el corespundea unei realităţi. Dimpotrivă, unui iniţiat al vechiului popor evreu i-ar fi fost mai greu să se cufunde în el însuşi pentru a găsi acolo domeniul divinităţilor inferioare. El ar fi trebuit să recunoască că nu pătrunde până la bază, că găseşte acolo doar viaţa sufletului său, că nu poate trece prin crusta densă a vieţii sale sufleteşti pentru a ajunge la nivelul divinităţilor de jos; acestea se retrăseseră într-un întuneric necunoscut. Era pe vremea coborârii lui Hristos pe Pământ, iar spiritele luciferice se retrăseseră în mare măsură în umbră. Iar în omenirea exterioară nu puteai auzi decât că există centre de Misterii şi că numai cei care erau iniţiaţi în acestea puteau dobândi facultatea de a mobiliza forţele vieţii lor sufleteşti pentru a ajunge la lumea dionysiacă. Se presimţea în mod vag ceea ce puteau cerceta oamenii în adâncile enigme ale Misteriilor. Dar acesta era un lucru despre care nu se vorbea decât aluziv şi despre care numai foarte puţini aveau o reprezentare clară în epoca în care Hristos era aşteptat. Mult mai precise erau reprezentările despre divinităţile exterioare. Mulţi oameni mai aveau încă trăirea vie a zeilor exteriori.

Omenirea şi-a continuat evoluţia. Care este rezultatul acestei evoluţii? Va exista o istorie a omenirii exterioare, căreia în viitor îi va fi integrată şi o istorie a Misteriilor. Omenirea exterioară va transforma viaţa sa spirituală, Hristos va pătrunde din ce în ce mai mult în ea. Dar şi în Misterii va fi recunoscută natura şi esenţa lui Hristos, pe care abia am început a o conştientiza. Sufletul omenesc va înţelege din ce în ce mai intim zeul pe care privirea îl putea cuprinde în epoca lui Zoroastru, când el se întorcea spre Soare şi devenea clarvăzător. Acest zeu care cobora spre Pământ, care era regentul lumii exterioare, va deveni din ce în ce mai interior. Hristos păşeşte astfel prin lume, şi, după ce a fost un zeu cosmic coborât pe Pământ, devine din ce în ce mai mult un zeu mistic pe care omul îl va putea vieţui într-o zi în interiorul sufletului său. Iată de ce, în epoca coborârii lui Hristos, se putea realiza ceea ce au descris mai târziu discipolii săi zicând: Noi înşine am pus mâinile noastre pe rănile Sale, noi înşine am auzit vocea Sa pe munte. Ei se puteau referi la un fapt exterior; elementul esenţial era prezenţa exterioară a lui Hristos. Atunci El nu ar fi putut fi vieţuit în mod mistic, interior; nu ar fi putut fi sesizată natura sa dionysiacă. El trebuia să fie perceput mai întâi ca Hristos exterior.

Dar progresul în conştientizarea lui Hristos de către oameni constă în aceea că el coboară din ce în ce mai adânc în suflet, că ei îl vor putea vedea din ce în ce mai interior, că-şi vor putea vieţui trăirile sufleteşti proprii în mod interior, mistic, şi că vor cunoaşte din ce în ce mai mult Hristosul exterior, Hristosul din interior al propriului suflet, Hristosul mistic. Vedeţi cum, în aşa-numitul misticism care apare în primele secole ale erei creştine la Dionisie Areopagitul care a fost prieten şi discipol al Sfântului Pavel, Hristos este recunoscut mai întâi prin facultăţi oculte exterioare. Toate descrierile acestei prime şcoli oculte sunt de aşa natură, încât Hristos este prezentat mai ales prin acele caracteristici pe care le desfăşoară în lumile exterioare şi care pot fi aflate prin clarvedere instinctivă dirijată spre exterior. Să înaintăm câteva secole şi să vedem ce s-a întâmplat în trăirile interioare adânci ale unui Maister Eckart, ale unui Johannes Tauler şi ale celor care i-au urmat, până la misticii moderni. Sunt oameni care privesc spre viaţa lor interioară. Aşa cum în timpurile vechi se privea spre interior pentru a vedea dincolo de el şi pentru a

ajunge la Dionysos, misticii moderni pătrund în sufletul lor şi pot spune, ca Maister Eckart: Hristosul istoric este, desigur, un fapt, viaţa Sa se înscrie în istorie; dar există posibilitatea să cobori în tine însuţi şi să-l găseşti acolo pe Hristosul mistic. Astfel, în evoluţia sa, sufletul omenesc ajunge să găsească pe Hristos nu numai în lumea exterioară, ci să afle natura dionysiacă a lui Hristos, Hristosul mistic. Mai întâi a existat Hristosul istoric, apoi prin actiunea acestuia s-au produs astfel de efecte asupra sufletului omenese încât a devenit posibilă existenţa unui Hristos mistic. Astfel putem vorbi şi în epoca modernă de o experienţă interioară, mistică a lui Hristos; dar problema trebuie înţeleasă în sensul că înaintea intrării Sale în lumea pământească El a fost mai întâi un Hristos cosmic. Dacă odinioară coborai în profunzimile vieţii sufleteşti, nu găseai acolo pe Hristos, ci pe Dionysos. Astăzi, dacă te-ai dezvoltat în mod corespunzător, găseşti o entitate – Hristos. Hristos, din divinitate exterioară a sufletului a devenit o divinitate interioară a sufletului, care va pune stăpânire pe sufletul omenesc, pe măsură ce se va apropia din ce în ce mai mult de El prin trăirile sale sufleteşti.

Acesta este un exemplu despre felul cum se răstoarnă acţiunea priucipiilor care evoluează în lume. Când omul actual spune că există un Hristos mistic în interiorul său nu ar trebui să uite că în lume totul a evoluat, şi că conştienţa mistică nu este aceeaşi în toate timpurile, ci este rezultatul unei evoluţii. Când vechii Rishi ai Indiei îşi ridicau privirea spre lumile spirituale şi vorbeau de Vishva-Karman ei se refereau la aceeaşi fiinţă cosmică pe care Zoroastru o va numi Ahura Mazda. Aceasta era entitatea Hristos, cel care, în zilele noastre, poate fi găsit în sufletul omenesc. Acesta este rezultatul acţiunii lui Hristos însuşi pe Pământ; Hristosul cosmic, astronomic, devine Hristosul mistic; divinitatea exterioară s-a interiorizat, încetul cu încetul.

Dar, pentru că tot ce se intâmplă în lumea fizică exterioară este un efect al spiritualităţii, această hristificare a sufletului îşi manifestă, de asemenea, efectele sale asupra altui aspect al vieţii. Acest efect se va arăta, la început, doar în Misterii şi el s-a realizat deja în parte de la întemeierea Şcolilor occidentale ale Rosacrucii. Când sufletul urma calea vechilor Misterii şi cobora în el însuşi pentru a găsi zeii inferiori, el îl întâlnea acolo pe Dionysos, care nu este decât un alt nume pentru vasta lume a divinităţilor luciferice. Dar în epoca în care Hristos s-a apropiat de Pământ în gloria sa, chiar conştienţa clarvăzătoare, dacă nu a atins cele mai înalte grade, a dispărut în întuneric. A dispărut fiinţa luciferică. Numai iniţiaţii cei mai avansaţi aveau acces la lumea luciferică, celorlalţi oameni trebuia să li se spună: Dacă veţi coborâ fără purificare şi nepregătiţi, aceste fiinţe luciferice vă vor apărea sub aspectul deformat de demoni, care v-ar antrena spre toate relele. De aici vin descrierile înspăimântătoare ale acestor lumi subterane şi frica pe care o inspira într-o anumită epocă chiar numele lui Lucifer. Şi întrucât oamenii care nu progresează o dată cu evoluţia resimt în mod puternic moştenirea trecutului, această frică faţă de numele lui Lucifer trăieşte încă în suflete. În realitate, lumea lui Lucifer reîncepe a se manifesta; ea apare mai întâi oamenilor clarvăzători, după ce principiul hristic a hristificat un anumit timp forţele sufletului. Când Hristos a acţionat suficient în suflet, substanţa sa pătrunde în acesta şi îi conferă, prin hristificarea sa, maturitatea necesară pentru a avea din nou acces la împărăţia entităţilor luciferice. Primii oameni care au făcut această experienţă au fost iniţiaţii rosicrucieni, care s-au străduit să înţeleagă şi să-l contemple pe Hristos, acesta pătrunzând în sufletul lor în calitate de Hristos mistic, şi să-l simtă trăind în ei; viaţa lor interioară se întăreşte prin existenţa lui Hristos în interiorul lor, care devine o forţă şi o armă împotriva tuturor ispitirilor. Substanţa lui Hristos devine în ei o lumină nouă, o lumină astrală interioară. Trăirea istorică a lui Hristos străluminează trăirile sufletului nostru, în aşa fel încât ne permite să regăsim accesul la împărăria lui Lucifer. La început, iniţiaţii rosicrucieni erau singurii

capabili de aceasta, dar încetul cu încetul ei vor răspândi în lume ceea ce pot percepe din principiul luciferic, anunţând marea unire spirituală care constă în a-l înţelege pe Hristos, a cărui substanţă s-a revărsat în sufletul omenesc, cu ajutorul acelor facultăţi spirituale care se dezvoltă în spiritul fiecărui om prin infiltrarea într-un mod cu totul nou a principiului luciferic.

Munca de pregătire spirituală a unui iniţiat rosicrucian consta în a-şi concentra toate sentimentele, senzaţiile şi gândurile sale asupra figurii centrale a lui Hristos, această figură grandioasă pe care ne-o zugrăveşte Sfântul Ioan în Evanghelia sa, şi astfel să se înnobileze şi să se purifice. Căci într-adevăr totul se schimbă în sufletul care priveşte cu veneraţie la această figură descrisă de Evanghelia lui Ioan. Când preluăm în noi ceea ce radiază din ea, sufletul ni se impregnează cu Hristos, şi Hristos mistic prinde viaţă în noi. Dacă însufleţim şi mai mult aceste forţe prin studiul altor documente creştine, sufletul nostru este din ce în ce mai pătruns de substanţa spirituală a lui Hristos, el se purifică şi se ridică încetul cu încetul spre lumile superioare. Prin aceasta este clarificată şi purificată mai ales dispozitia noastră sufletească. Învăţăm să-l resimţim pe Hristos, fie în maniera universală a unui Maister Eckart şi Tauler, fie în mod delicat, ca Suso şi alţii; te simţi unit cu ceea ce s-a revărsat din marile lumi cereşti prin încarnarea lui Hristos pe Pământ. Astfel iniţiatul rosicrucian se pregăteşte să pătrundă prin clarvedere în acele lumi pe care vechile timpuri le-au numit dionysiace, iar epoca modernă luciferice.

Ce efect au aceste pătrunderi în lumile luciferice asupra unui iniţiat rosicrucian actual? Dacă sufletul se încălzeşte şi se umple de entuziasm pentru divin atunci când este hristificat, celelalte facultăţi spirituale ale noastre, cele prin care sesizăm şi înţelegem lumea, sunt luminate, străbătute şi întărite de acţiunea principiului luciferic. În acest fel se ridică iniţiatul rosicrucian spre acest principiu şi, făcând aceasta, iniţierea îi ascute şi desăvârşeşte facultătile spirituale; astfel, el nu numai că-l simte pe Hristos în mod mistic în el, ci îl poate şi descrie, poate relata cum este El, îl poate cuprinde în imagini-gânduri, în imagini spirituale; el nu-l simte şi trăieşte în mod obscur, ci îl vede în mod concret, sub o formă comparabilă cu cele din lumea exterioară sensibilă. A-l vieţui pe Hristos ca substanţă sufletească este posibil prin aceea că omul îşi îndreaptă privirea spre figura sa aşa cum ne apare din Evanghelii. Dar a-l descrie, a-l înţelege în aceeaşi manieră în care se înţeleg fenomenele şi percepţiile lumii sensibile, şi a-i sesiza măreţia şi importanţa universală, a-l percepe ca o cauză pentru tot ce se întâmplă în lume este posibil numai când iniţiatul creştin-mistic ajunge la cunoaşterea domeniului luciferic. Aşadar, în rosicrucianism, Lucifer ne conferă facultatea de a-l descrie şi înţelege pe Hristos [1].

Timp de secole nu s-a făcut altceva decât să se răspândească Evangheliile, să se reproducă Cuvântul care emană din ele, să se lase inimile să se încălzească la învăţătura Evangheliilor şi să se înflăcăreze sufletele cu căldura şi entuziasmul pe care le emană Evangheliile. Dar astăzi ne aflăm înaintea unei evoluţii în care nu mai poate fi suficientă obţinerea tradiţională a învăţăturilor Evangheliilor; oamenii vor „altceva". Cei care nu doresc acest altceva vor purta karma opunerii la introducerea principiului luciferic în interpretarea Evangheliilor. Multe spirite ar putea spune: Ca buni creştini, este suficient să acceptăm Evangheliile; prin ele vorbeşte Hristos, chiar dacă ne-au fost transmise sub forma pe care le-a dat-o în cursul secolelor religia tradiţională. Astfel de oameni pot crede că sunt buni creştini dacă vor repeta fără încetare: Rămâneţi departe de noi, voi, cu cunoaşterea voastră spirituală, noi îl avem pe Hristos din Evanghelii şi nu vrem să ştim nimic altceva. Degeaba vor repeta aceasta, imaginându-şi că sunt buni creştini; în realitate ei sunt inamicii lui Hristos, căci, din egosim, se declară satisfăcuţi de tot ce le oferă interpretarea tradiţională a Evangheliilor şi vor să suprime ceea ce va aduce în

viitor creştinismul. Cei care se cred astăzi buni creştini sunt adesea cei mai mari exterminatori ai adevăratului creştinism. Astăzi înţeleg evoluţia creştinismului numai cei care gândese şi se exprimă de o cu totul altă manieră: Nu vrem să fim egoişti şi să spunem că Evangheliile ne sunt suficiente, că nu vrem să aflăm nimic din consideraţiile voastre abstracte, căci ceea ce ne aduce ştiinţa spiritului nu este un lucru abstract.

Adevăratii creştini sunt cei care ştiu că omenirea actuală are nevoie de cu totul altceva decât creştinismul egoiştilor şi care sunt conştienţi că lumea nu mai poate trăi din vechea tradiţie a Evangheliilor; dar este necesar ca lumina lui Lucifer să se proiecteze asupra acestor Evanghelii. Oamenii percep învăţăturile care răzbesc din centrele de iniţiere ale rosicrucienilor, unde facultăţile spirituale au fost ascuţite, prin pricipiul luciferic, pentru a pătrunde din ce în ce mai adânc în mesajul evanghelic. Aceşti iniţiaţi au înţeles că Evangheliile au o profuzime infinită, astfel încât nimeni nu poate crede că le epuizează conţinutul. Astăzi a sosit timpul când rosicrucienii trebuie să lase ca învăţătura lor să se răspândească în lume, unde Misteriile sunt chemate să aplice Evangheliilor forţa lor spirituală obţinută din lumea luciferică. Aceasta este cunoaşterea occidentală a spiritului, care constă în a cultiva învăţătura care poate fi scoasă din această lume pentru a lumina Evangheliile. Ştiinta spiritului trebuie să devină un instrument pentru interpretarea Evangheliilor, cărora li se revelează grandoarea şi puterea. Introducerea în mesajele de bucurie ale esenţei creştine care parcurge Universul, iniţierea în aceasta, ca şi proiectarea asupra Evangheliilor a luminii pe care rosicrucianismul a obţinut-o din împărăţia lui Lucifer ţine de lucrarea ştiinţei spiritului.

Astfel, Hristos, care din divinitate exterioară a devenit Hristos mistic, a reintrodus sufletul omenesc, prin înnobilarea pe care i-o datorăm, în acel domeniu care a trebuit să rămână închis pentru un timp şi care într-o etapă veche a fost numit dionysiac. Omenirea o va cuceri din nou în cursul timpurilor care se deschid înaintea ei. Înţelegerea lui Hristos prin facultăţile spirituale dezvoltate şi iluminate de forţele lui Lucifer, acesta este miezul, esenţa curentului spiritual care trebuie să se infiltreze în Occident. Şi aceasta este, cu privire la viitor, misiunea rosicrucianismului.

Ce se întâmplă, de fapt, în evoluţia noastră? Hristos şi Lucifer, unul ca dumnezeu cosmic, celălalt ca divinitate interioară a omului, au mers alături în timpuri vechi, primul putea fi găsit în regiunile superioare, celălalt în regiunile inferioare. Apoi lumea a progresat şi un timp s-a ştiut că departe de Pământ există Dionysos şi Lucifer; în schimb, s-a avut trăirea că Hristosul cosmic pătrunde tot mai mult în Pământ, tot mai mult în suflet, că acum Lucifer devine din nou vizibil, recognoscibil. Astfel se pot rezuma căile urmate de aceste două entităţi divine. Ele se apropie amândouă de Pământ, din două părţi diferite; Lucifer devine invizibil când calea lui se încrucisează cu cea a lui Hristos, căci lumina sa este eclipsată de lumina lui Hristos. La început, Hristos era considerat fiinţă cosmică, iar Lucifer fiinţă intraumană. Ei îşi încrucişează drumurile. Apoi Hristos intră în sufletul omenesc, se transpune în spirit planetar al Pământului, iar pentru oameni devine tot mai mult Hristosul mistic; trăirile interioare îl adâncesc şi îl fac cunoscut. Sufletul devine astfel din ce în ce mai apt să vadă din nou cealaltă entitate care a făcut drumul invers de la fiinţa interioară spre lumea exterioară. Lucifer devine dintr-o divinitate interioară şi pur terestră o divinitate cosmică. El va străluci mai puternic în lumea pe care o vedem dincolo de aparenţele sensibile. Cunoaşterea omenească suferă o răsturnare. Dacă omenirea l-a perceput altădată pe Lucifer dincolo de vălul lumîi interioare şi pe Hristos aşa cum îl vedea Zoroastru, dincolo de lumea sensibilă exterioară, ea îl va cunoaşte în viitor pe Hristos prin afundarea şi interiorizarea în fiinta proprie, iar Lucifer va fi aflat privind în afară, în regiunile cosmice.

S-a produs deci o răsturnare totală în condiţiile de acces la cunoaştere în cursul evoluţiei omeneşti: dintr-un zeu cosmic, Hristos a devenit un dumnezeu terestru, care în viitor va fi sufletul Pământului; dintr-un zeu terestru, Lucifer a devenit un zeu cosmic, şi dacă omul va dori în viitor să urce din nou în lumea spirituală exterioară ascunsă în spatele vălului lumii sensibile, dacă el nu vrea să rămână la aparenţele grosiere ale materiei, trebuie să atingă realităţile spirituale prin expresia lor sensibilă, să se lase purtat spre lumină de Purtătorul de lumină. Iar facultatea care-i este necesară pentru a ajunge acolo nu poate înflori decât dacă şi-o făureşte din forţele care se revarsă din domeniul lui Lucifer. Omenirea s-ar cufunda în materialism, necrezând decât în existenta lumii materiale exterioare, dacă nu s-ar ridica la inspiraţie graţie principiului luciferic. În timp ce principiul hristic are ca vocaţie să fortifice fiinţa noastră interioară, principiul luciferic are ca vocaţie dezvoltarea facultăţilor noastre de cunoaştere, pentru a pătrunde Universul în plenitudinea sa. Lucifer consolidează în noi puterea de a înţelege şi a cunoaşte lumea; Hristos ne face din ce în ce mai puternici în interior.

NOTE

1. Doar reaua-credinţă sau neînţelegerea pot denatura cele prezentate datorită sensului curent dat termenului Lucifer (Purtător de lumină). Oricine înţelege ce vrem să spunem aici prin Lucifer.

CONFERINŢA a VII-a

München , 29 august 1909

Din ultimele două conferinţe veţi fi înţeles că în evoluţia omenirii există anumite evenimente care nu sunt luate în seamă în viata exterioară, iar prin aceasta multe lucruri din ce se întâmplă în fundamentele spirituale ale acestei evoluţii sunt greşit înţelese. Concluziile conferinţei de ieri v-au permis să vedeţi că vieţuirea mistică a lui Hristos, vieţuire pe care omul o poate realiza când coboară în trăirile sufletului său cu ceea ce am numit substanţa lui Hristos n-a existat întotdeauna, ea s-a dezvoltat în timp; faptul istoric al încarnării lui Hristos a fost o premisă necesară pentru prezenţa Hristosului mistic în suflet, astfel încât nu se poate spune că trăirea Hristosului mistic ar fi fost posibilă oricând pentru sufletele omeneşti, chiar şi în perioada precreştină. Un Meister Eckart sau alte personalităţi comparabile, cu trăirile lor interioare, nu sunt posibile decât în era creştină, nu mai înainte. O gândire abstractă nu va recunoaşte acest lucru; este ceea ce va apărea în cazul unei gândiri concrete, realist-spirituale. Chiar şi lucrurile pe care le-am spus despre denumirile entitătilor luciferice şi despre fiinţa lui Hristos sunt de înţeles numai dacă se admite că în întreaga organizare omenească a avut loc, în cursul mileniilor care au precedat şi a secolelor care au urmat după încarnarea lui Hristos, o transformare imperceptibilă pentru simţuri şi raţiunea exterioară, dar nu mai puţin radicală. Oamenii s-au transformat în mod esenţial după marea catastrofă atlanteană. Or, dacă în trăirile din ciclul actual al omenirii experienţa de viaţă exterioară este legată de faptul că omul, atunci când intră într-o încarnare, percepe lumea prin instrumentele care-i stau la dispoziţie în cele trei învelişuri ale sale (corpurile fizic, eteric şi astral), modul de a înţelege lumea în diferite epoci succesive depinde de schimbările pe care le suferă organizarea acestor învelişuri. Nu există un mod de a vedea care să fie absolut acelaşi

pentru toate epocile. Oamenii nu pot vedea Universul decât conform cu propria lor organizare.

Să ne reprezentăm acum cea mai radicală transformare care a avut loc în natura omenească începând de la catastrofa atlanteană, de-a lungul marilor culturi ale Indiei antice, ale Persiei antice, ale Caldeei şi Egiptului, ale Greciei şi Romei, până în epoca noastră. Înaintea catastrofei atlanteene, relaţiile dintre diferitele mădulare ale fiinţei umane erau diferite faţă de epocile ulterioare: coacţionarea corpului fizic cu cel eteric s-a modificat. De exemplu, corpul eteric al capului era mai dezvoltat decât capul fizic şi avea legături mai puţin strânse cu capul. Evoluţia se exprimă în faptul că legăturile dintre acestea devin mai intense şi că cele două corpuri sunt din ce în ce mai asemănătoare. Or, toate forţele care organizează corpul fizic, care îl compun şi îi armonizează părţile, se află în corpul eteric. Se poate deci spune că, în ceea ce priveşte omenirea atlanteană, forţele care construiau corpul fizic acţionau asupra lui din exterior, deoarece corpul eteric era în afara corpului, mai ales în ceea ce priveşte capul. Mai târziu, aceste forţe s-au integrat corpului fizic, şi ele îl animă şi stimulează acum mai ales din interior. Dar toate acestea au trebuit să fie pregătite printr-o lentă glisare a corpului eteric în corpul fizic. Dacă vrem să înţelegem vechea cultură indiană, trebuie să ne fie clar că lucrurile se prezentau acolo cu totul altfel decât mai târziu, chiar în timpurile caldeano-egiptene. În cazul oamenilor epocii greco-latine se atinsese deja o pătrundere completă a corpului fizic de către corpul eteric, astfel încât pentru conştienţa clarvăzătoare organizarea corpului eteric al omului nu depăşea limitele corpului fizic.

Nu aceasta era situaţia în cazul oamenilor Indiei antice. În acel timp, conştienţa clarvăzătoare ar fi arătat cum corpul eteric – mai ales la nivelul capului – depăşea corpul fizic. Din această cauză vechiul popor indian vedea lumea în cu totul alt mod decât poporul egiptean. Omul greco-latin avea în esenţă acelaşi mod de a vedea ca şi noi, percepea lumea, prin aparenţele sensibile, sub formă de culori, sunete, forme etc. Dar pentru spiritul Indiei antice toată această lume era saturată de un fel de abur eteric care se ridica din toate lucrurile, ca şi când ele ar fi ars şi nişte vapori subtili s-ar fi degajat din orice formă. Se vedea un element eteric care acoperea orice lucru, ca o rouă subtilă sau ca o uşoară promoroacă. În timp ce atunci acest lucru se vedea în mod natural, în zilele noastre sufletul omenesc nu ar putea obţine o astfel de vedere decât prin exerciţiile recomandate de ştiinţa spiritului.

Ceea ce caracterizează sensul evoluţiei de-a lungul diferitor epoci culturale este faptul că corpul eteric pătrunde din ce în ce mai profund în corpul fizic. Astfel s-a transformat percepţia omenească, deoarece aceasta depinde de organizarea corpului eteric. Şi acest aspect, la rândul său, este legat de evoluţia entităţilor luciferice, care se manifestă mai întâi din interiorul Pământului şi al sufletului, pentru a urca la trepte de existenţă cosmică, şi de faptul că fiinţa lui Hristos, după ce a fost o divinitate cosmică, coboară până la a se încarna într-un corp omenesc şi se manifestă de această dată în interiorul Pământului şi al sufletului. Această întrepătrundere dintre principiul apolinic şi principiul dionysiac, această păşire în sens invers, am putea spune, a fiinţei Lucifer şi a fiinţei Hristos nu a fost posibilă decât fiindcă organizarea omenească s-a modificat în sensul descris. Dar ea nu a făcut aceasta numai pentru judecarea trecutului, ci şi pentru pregătirea viitorului. Noi trăim azi într-o epocă în care întrepătrunderea cea mai intimă a corpurilor eteric şi fizic a fost deja împlinită. Trăim acum mişcarea inversă, prin care corpul eteric iese lent din corpul fizic. Aceasta este evoluţia normală a omenirii în viitor, părăsirea progresivă a corpului fizic de către corpul eteric; vor veni timpuri când constituţia omului se va prezenta sub acelaşi aspect ca în timpurile antice, când noi ne

vom simţi corpul eteric depăşind în toate direcţiile corpul nostru fizic. La ora actuală ne aflăm la mijlocul acestei tranformări, şi dacă am şti acest lucru am înţelege câte ceva din manifestările morbide ale prezentului. Toate acestea corespund unor mari legi cosmice. Omul nu ar putea atinge scopul evoluţiei sale dacă el ar trece printr-o „încrucişare" a mădularelor organismului său. Totuşi, tot ce este în noi este pătruns de ceea ce ne înconjoară: de entităţile divine care sunt în lumea spirituală şi care trimit în noi curenţii lor, tot aşa cum elementele fizice ale Pământului îşi trimit curenţii lor în organismul nostru fizic. În timpurile antice, când corpul eteric era exterior corpului fizic, anumiţi curenti îl străbăteau continuu, iar omul îi percepea în mod conştient şi îi resimţea ca revelaţii cosmice. Omul simţea acest lucru ca pe ceva care se revela interiorităţii sale. Curenţii se revărsau din lumea spirituală în corpul său eteric; era ceea ce lucra la dezvoltarea corpului său fizic.

Pentru a caracteriza acum din exterior ce am spus în cursul acestor ultime zile, se poate spune: Ceea ce se deversase în corpul eteric al omului, ceea ce acesta resimţea ca elementul cel mai interior al său erau influenţele lumii luciferice preatlanteene. Omul păstrase o moştenire adusă din influenţele luciferice care se revărsaseră în corpul său eteric. Faptul că aceste influenţe se întunecau din ce în ce mai mult, că omul nu mai percepea nimic din ele în epoca încarnării lui Hristos, cu excepţia cazului în care era vorba de un înalt grad de iniţiere, se explică prin faptul că corpul eteric intra din ce în ce mai mult în corpul fizic, se unea cu el şi omul învăţa să se servească de organele fizice. Din această cauză, fiinţa divină care trebuia să apară pe Pământ sub o formă fizică perceptibilă s-a încarnat ca celelalte entităţi fizice. Omenirea de atunci nu putea avea înţelegere decât pentru un zeu încarnat, fiindcă se obişnuise să nu perceapă ca adevărat decât ceea ce îi revelau instrumentele corpului său fizic. Trebuia ca lucrurile să se desfăşoare astfel pentru ca cei care îl înconjurau pe Hristos să poată spune, pentru a întări cele întâmplate: Noi am pus mâinile noastre pe rănile Sale şi degetele noastre în urmele cuielor. Trebuia ca această mărturie a simţurilor să poată trăi în om ca un sentiment care atunci când există contribuie la confirmarea unui lucru. În India, în timpurile vechi, acestei mărturii nu i s-ar fi acordat nici o valoare; s-ar fi spus: Percepţia sensibilă a spiritualului nu are pentru mine mare valoare; dacă vrei să percepi spiritul, trebuie să te ridici până la un anumit grad de cunoaştere clarvăzătoare. Aşadar, înţelegerea lui Hristos a trebuit mai întâi să se dezvolte ca tot ce există în lume.

Totuşi, fiinţa omenească pierdea încetul cu încetul, epuiza în mod progresiv impusul luciferic pe care îl avusese în corpul său eteric, cel pe care îl moştenise din epocile îndepărtate, când corpul său eteric nu trăia încă în întregime în corpul fizic, fiind încă în exteriorul acestuia şi primind în părţile sale exterioare influenţa lui Lucifer; coborârea corpului eteric în corpul fizic a făcut încetul cu încetul ca omul să-şi piardă facultatea de a percepe lumile superioare cu organele sale eterice. Se poate deci spune, despre un anumit timp, că strămoşii omului putuseră contempla lumile superioare şi că ceea ce ei au văzut s-a păstrat în scrierile lor. În acest sens se poate vorbi de o înţelepciune antică. Mai târziu însă aceasta nu a mai putut fi înţeleasă nemijlocit, căci, în măsura în care corpul eteric pătrunde în corpul fizic, fiinţa omenească nu se mai poate folosi decât de simţurile sale şi de raţiunea sa fizică, iar forţele sale clarvăzătoare paralizează. Posibilitatea de a contempla lumile spirituale nu-i mai este dată decât iniţiatului, care urcă la lumile suprasensibile printr-un antrenament sistematic.

În prezent se derulează procesul invers: omenirea a ajuns la un stadiu în care corpul eteric se eliberează din nou de corpul fizic, dar nu trebuie crezut că acest corp eteric va obţine de la sine tot ce a adus ca moştenire din trecut. Dacă n-ar face decât să se

desprindă de corpul fizic, nu ar păstra în el nimic din forţele pe care le-a avut altădată. În viitor, el trebuie să renască din corpul fizic al omului; dar dacă acesta nu-i oferă nimic, el rămâne fără conţinut; este sensul evoluţiei umanităţii ca oamenii să elibereze corpul eteric din corporalitatea fizică şi să-l poată eventual lăsa să plece gol. Ce importanţă ar avea aceasta? Corpul eteric este purtătorul tuturor forţelor şi cel care impulsionează ce se întâmplă în corpul fizic. El nu trebuie să furnizeze forţe corpului fizic numai când se află în întregime în el, ci permanent, chiar şi când se va afla din nou parţial în afara acestuia. Dacă îl lăsăm vid, dacă nu-i dăm nimic, el nu va putea acţiona asupra corpului fizic, căci nu va avea forţa de retroacţiune. După ce a trecut prin corpul fizic, corpul eteric trebuie să-şi obţină forţele din corpul fizic. De aici trebuie să-i fie ele date, pentru ca atunci când va fi afară să poată avea retroacţiuni asupra corpului fizic. Este sarcina omenirii prezente de a prelua în ea numai ceea ce este posibil în cadrul acţionării în corpul fizic. Ceea ce se prelucrează în interiorul corpului fizic se va putea integra evoluţiei, şi când omul va trăi – în încarnările sale ulterioare – într-un organism fizic din care corpul eteric se va fi desprins până la un anumit punet, va rămâne în conştienţa sa graţie acestui corp eteric parţial eliberat.

Ce dă, aşadar, corpului fizic capacitatea de a transmite moştenirea sa corpului eteric? Ce permite omului să reverse în corpul său eteric forţele care-l vor pune într-o zi în situaţia să poarte un corp capabil să-i trimită din nou anumite forţe din exterior? Dacă trei milenii înainte de Hristos şi trei milenii după Hristos omul n-ar fi cunoscut nimic altceva decât ceea ce omenirea a primit în afară de Evenimentul lui Hristos, el n-ar fi trăit în corpul său fizic nimic care să poată însoti ca forţă corpul eteric când acesta se desprinde de corpul fizic. Omul poate transmite ceea ce dobândeşte el prin trăirea lui Hristos în cadrul lumii fizice. Orice legătură cu principiul hristic, cu trăirile legate de Evenimentul Hristos coboară în aşa fel în trăirile sufletului în cadrul lumii fizice, încât acest suflet şi, o dată cu el, orice aparţine de corporal este astfel pregătit încât poate revărsa în corpul eteric ceea ce îi va fi necesar în viitor. Astfel a trebuit să aibă loc trăirea lui Hristos, aşa a trebuit ea să pătrundă sufletul uman pentru ca oamenii să poată înţelege în viitor sensul evoluţiei lor. Ceea ce se întâmplă acum în corpul fizic comunică forţele sale corpului eteric, şi dacă acesta este hrănit cu ceea ce corpul fizic vieţuieşte în legătură cu Hristos, el va primi forţele necesare pentru a radia din nou lumină şi a poseda forţele de viaţă care vor susţine corpul fizic în viitor. Aşadar, ceea ce au vieţuit oamenii legat de Hristos prin acea inversiune a principiilor de care am vorbit îşi are sensul său pentru viitorul evoluţiei.

Totuşi, doar acest fapt nu ar fi suficient. Gânditi-vă că prin faptul că resimţiţi trăirea lui Hristos în sufletul dumneavoastră, prin aceea că-L cunoaşteţi din ce în ce mai bine, că El se uneşte din ce în ce mai mult cu trăirile sufletului dumneavoastră exercitaţi o influenţă asupra corpului eteric, revărsaţi în el curenţi de forţă. Dar dacă acest corp eteric, retrăgându-se, pătrunde într-un element de falsitate, dacă nu întâlneşte în exterior forţele capabile să întreţină şi să anime viaţa principului hristic depusă în el, atunci va căpăta această forţă a lui Hristos când va fi parţial liber, dar va intra într-un element în care nu va putea trăi şi forţele exterioare îl vor nimici. Datorită hristificării lui, va înainta într-un element care nu-i este potrivit şi acţiunea sa se va face simţită într-un mod distructiv asupra corpului fizic. Care este deci al doilea factor indispensabil? Corpul eteric trebuie să se adapteze, pentru a primi din nou lumina împărăţiei lui Lucifer. Fiinţa omenească vedea altădată pe Lucifer apărând din interior; prin vălul vieţii sale interioare trebuie să se pregătească a-l recunoaşte ca o entitate cosmică în lumea înconjurătoare şi să-şi înzestreze corpul eteric cu astfel de forţe încât Lucifer să poată fi un element fecundant şi stimulator, şi nu distrugător. Omul trebuie să treacă prin trăirea lui Hristos, dar astfel încât să devină receptiv, să vadă temeiurile spirituale ale acestei lumi, bazele

evenimentelor spirituale din care a luat naştere aceasta. Şi din acest punct de vedere este just să spui, după natura evoluţiei, că antrenamentul ştiinţei spiritului pregăteşte oamenii să înţeleagă din nou lumina împărăţiei lui Lucifer, întrucât corpul eteric al omului nu poate primi decât în acest fel forţele vitale corespunzătoare. Fiinţa omenească a primit deja influenţa lui Hristos înainte de venirea sa pe Pământ. Când Zoroastru îi învăţa pe oameni despre existenţa lui Ahura Mazda forţa lui Hristos radia spre Pământ şi, pe de altă parte, pătrundea forţa lui Lucifer. Lucrurile se inversează; în viitor forţa lui Lucifer va radia din afară, în interior va trăi Hristos. Organismul omenesc trebuie să primească din nou influenţa din două directii deodată. Vechiul locuitor al Indiei vechi intuia, pe de o parte, „Acesta eşti tu" şi, pe de altă parte, „Eu sunt Totul", identificând astfel ceea ce se vedea în exterior şi ceea ce se percepea interior. Acest lucru era resimtit în India veche ca un adevăr abstract. Omenirea îl va trăi sufleteşte în mod concret pe Pământ când timpurile vor fi împlinite pentru aceasta şi când va renaşte într-o formă nouă datorită pregătirilor corespunzătoare, ceea ce s-a manifestat ca o vestire în India antică. Acesta este drumul evoluţiei omenirii în perioada postatlanteană.

Rezultă din aceasta că evoluţia omenirii nu este liniară, că ea se desfăşoară ca orice lucru în natură. V-am dat exemplul plantei care creşte, dar care nu ar putea avea fructe dacă dezvoltarea sa nu ar primi un impuls nou. Imaginea arată că alte influenţe trebuie să se adauge primelor. Nici o evoluţie nu este posibilă în linie dreaptă. Iată de ce trebuia ca principiile lui Hristos şi Lucifer să se întrepătrundă. Cel care vede evoluţia numai în linie dreaptă nu va putea înţelege niciodată adevărata dezvoltare a lumilor; numai cel care sesizează cum curenţi separaţi se fecundează reciproc poate înţelege cu adevărat ce este dezvoltarea. Viziunea exterioară era diferită în timpul culturii Indiei antice, când oamenii aveau o constituţie diferită. Nu ne putem face astăzi o idee precisă despre ce era această viziune decât prin metodele de investigaţie ale ştiinţei spiritului adaptate la epoca noastră. Ceea ce a fost odinioară o facultate naturală nu poate fi dabândit astăzi decât în mod artificial. Chiar unui cunoscător bine pregătit al ştiinţei spiritului îi este greu să înţeleagă în ce fel trăirile sufletului erau diferite în epoca Indiei antice faţă de cele din epocile ulterioare, şi nu se pot găsi decât cuvinte aproximative pentru a încerca să le exprimi.

Când omul contemplă astăzi lumea, el o percepe prin diferitele sale simţuri. Noi nu putem aborda acum în detaliu tot ceea ce ştiinţa modernă spune despre senzaţiile diferitelor simţuri. Astăzi nici nu trebuie să ne intereseze acest lucru. Putem rămâne la reprezentările curente: omul percepe lumea exterioară prin diferitele sale simţuri şi uneşte aceste diverse impresii între ele prin capacitatea spirituală care este legată de creierul fizic. Reflectând la acestea, veţi putea să vă daţi seama că există totuşi o diferenţă considerabilă între perceptiile sensibile, din punct de vedere al naturii lor profunde. Comparaţi, de exemplu, auzul, senzaţia auditivă, cu senzaţia vizuală; este destul de evident că, atunci când noi auzim, există în lumea exterioară o anumită mişcare a materiei, o mişcare regulată a aerului. Aceasta este ceea ce găsim în exterior: când dirijăm instrumentul auzului spre acest aer animat de o mişcare regulată, trăim ceea ce numim o senzaţie auditivă. Şi totuşi trăirea interioară a auzului şi aerul exterior în mişcare sunt două lucruri total diferite. În ceea ce priveşte simţul văzului, lucrurile nu sunt atât de simple ca în cazul auzului. Fizica modernă are despre văz o idee simplificată, presupunând prin analogie ipoteza unei materii mai subtile însufleţită de asemenea de vibraţii comparabile cu cele ale aerului. Dar, pentru un gânditor realist, se menţine o mare diferenţă. În ceea ce priveşte urechea, ne putem convinge foarte uşor de existenţa unei realităţi exterioare în vibraţie, şi recunoaştem într-un fenomen sonor deplasarea efectivă a unei substanţe exterioare; este suficient, de exemplu, să punem mici bucăţi de

hârtie pe o coardă de vioară pe care o frecăm cu un arcuş. Dar nimeni nu poate controla existenţa vibraţiilor eterului; aceasta este o ipoteză care nu există decât pentru teoria fizică; pentru o gândire realistă, ea nu există. Senzaţia vizuală este în mod esenţial diferită de senzaţia auditivă. Când vorbim de senzaţia de lumină, ceea ce percepem prezintă un caracter de obiectivitate mult mai mare decât ceea ce percepem cu ajutorul auzului. Noi percepem lumina ca culoare, o percepem extinsă în spaţiu, dar nu putem ieşi şi căuta în acelaşi fel în lumea exterioară procese obiective, ca în cazul sunetului. Omul modem trece uşor peste astfel de diferenţe. Cu conştienţa sa mult mai fină faţă de lumea exterioară, omul Indiei antice nu ar fi neglijat asemenea lucruri, căci el conştientiza aceste diferenţe exterioare.

Eu am vrut doar să arătat că între diversele domenii ale simţurilor există diferenţe caracteristice, potrivit esenţei lor. Dacă studiaţi limba germană, veţi fi frapaţi că se desemnează prin acelaşi termen o trăire sufletească interioară a simţurilor şi, cu unele impecizii, este adevărat, o impresie care ne vine, într-un anumit fel, din exterior. Acesta este termenul *Gefühl* (sentiment, simtire). Dumneavoastră ştiţi că cele cinci simţtui ale omului sunt vederea, auzul, mirosul, gustul şi pipăitul (*das Gefühl*). Se dă în mod curent numele de *Gefühl*, sentiment, impresiilor exerioare transmise de aceste simţuri. Or, acest termen, printr-o analogie de o putere de înţelegere infinit mai mare decât se crede de obicei, desemnează, de asemenea, o trăire interioară a sufletului. Când resimţiţi bucurie, suferinţă numiţi acestea un sentiment. Sentimentul de care vorbim este o trăire sufletească intimă, în timp ce cealaltă trăire, cea a pipăitului, este caracterizată de prezenţa unui obiect exterior care o prilejuieşte. Cealaltă simţire se poate lega de un obiect exterior, dar aceasta nu este singura sa cauză, pentru că sentimentul corespunzător se poate manifesta în mod diferit la un om sau la altul. Geniul limbii acţionează aici într-un mod cu adevărat deosebit, stabilind un raport între două trăiri, una legată de simţul exterior şi alta de fiinţa interioară. Pentru înţelegerea actuală, aceste lucruri sunt foarte îndepărtate. Or, în această privinţă nu a fost mereu aşa. Ajungem aici la altă concepţie despre ceea ce am caracterizat mai înainte în mod exterior. Am descris pătrunderea corpului eteric în corpul fizic, apoi retragerea sa. Acest lucru este legat de faptul că şi în viaţa interioară a omului se întâmplă ceva. În zilele noastre, trăirea sentimentului în interior şi trăirea simţirii (care în limba germană se exprimă prin acelaşi cuvânt, *Gefühl*, n.tr.), prilejuită de un obiect cu ajutorul simţului pipăitului, sunt separate. Dar cu cât ne întoarcem mai mult în urmă în evoluţie, cu cât corpul eteric este mai exterior corpului fizic, aceste două trăiri se apropie. Acum ele sunt foarte îndepărtate una de alta. În epoca Indiei antice această distincţie nu se făcea simţită ca astăzi. Pipăitul intern şi pipăitul extern erau mai apropiate. În ce fel?

Dacă întâlniţi pe cineva care nutreşte faţă de dumneavoastră gânduri rele – să spunem că îi sunteţi antipatic – riscaţi să nu ştiţi nimic despre sentimentele sale dacă nu vă serviţi decât de simţurile dumneavoastră exterioare, de creierul fizic. Numai dacă v-ar agresa aţi observa acest lucru, simţul pipăitului dumneavoastră ar percepe situaţia! În India veche, organizarea fiinţei umane permitea nu numai ca omul să înţeleagă ceea ce acţionează asupra simţului grosier al pipăitului actual, dar şi să resimtă ceea ce acum s-a retras în interiorul fiintei umane, anume sentimentele interioare pe care alţii le au faţă de ei. Simpatia care trăia în altul făcea să se nască în sufletul său un sentiment comparabil cu cel pe care ni-l provoacă acum simţul pipăitului. El simţea ce se întâmplă în mod fizic şi psihic. Fiinţa omenească nu avea încă toate bogăţiile vieţii noastre afective; ea era încă legată de lumea exterioară, nu era încă atât de interiorizată ca la omul modern. În multe privinţe, durerile şi bucuriile omului corespundeau mult mai mult evenimentelor lumii exterioare decât în zilele noastre; fiinţa omenească era incapabilă să se retragă în ea

însăşi cum o facem noi astăzi. Viaţa noastră interioară modernă s-a eliberat mult mai mult de condiţiile mediului ambiant. Omul modern poate chiar ajunge să trăiască în cele mai bune condiţii exterioare şi să se simtă invadat de o durere interioară care vine din modul său de a vedea lumea, fără a fi motivat de împrejurări exterioare. Acest lucru ar fi fost imposibil pe vremea Indiei antice. Pe atunci procesele interioare dădeau o imagine mai fidelă a ceea ce se desfăşura în mediul exterior. Sentimentele omului erau mult mai mult în legătură cu ceea ce îl înconjura. Aceasta se datora faptului că omul avea, prin organizarea sa în acea epocă, cu totul alte relaţii cu lumina, de exemplu. Lumina în care noi ne scăldăm nu are numai o parte exterioară, fizică; tot ceea ce este fizic conţine şi o parte spirituală şi una sufletească în sine. În cursul evoluţiei, această parte sufletească şi spirituală unită cu lumea exterioară a scăpat percepţiei omeneşti, şi elementul fizic a devenit din ce în ce mai mult singurul perceptibil. Omul ajunge să nu mai perceapă lumina decât prin acţiunea sa asupra ochiului. În timpurile vechi, el o percepea pătrunzând ca un fluid în întregul său organism, iar în lumina care-l străbătea îşi simţea sufletul. În zilele noastre, acest suflet al luminii se opreşte la nivelul pielii omului. Altădată, în India organismul era total scăldat de lumină, şi omul percepea sufletul luminii. Ea era purtătoarea simpatiei şi antipatiei care se percepeau în alte fiinţe, şi este ceea ce se retrăgea din om o dată cu sufletul luminii.

De aceste fapte se leagă alte trăiri. Dumneavoastră inspiraţi şi expiraţi aerul; vă percepeţi respiraţia mai ales prin efectele sale mecanice. Când răsuflarea acţionează astfel încât se răceşte, condensarea ei vă permite s-o vedeţi. Acesta este un mijloc mecanic de percepere a respiraţiei. Oricât de necrezut poate părea astăzi, este totuşi adevărat că cea mai mare parte a oamenilor vechii Indii percepeau respiraţia cu totul altfel. Investigaţia spirituală o poate confirma. Sufletul luminii nu se retrăsese încă din ceea ce se întâmpla în ambianţa oamenilor şi ei percepeau aerul inhalat şi expirat în nuanţe de diferite culori, mai închise sau mai deschise, din care cauză ei nu ar fi spus simplu aer, ci aer de foc; vedeau aerul intrând în ei şi ieşind din ei ca nişte raze de foc. Aveţi, aşadar, posibilitatea de a înţelege că întreaga ambianţă aeriană era altceva pentru vechiul indian decât pentru omul actual. Omul actual percepe aerul ca fiind transparent, nu vede conţinutul aerului ambiant. Când trece un curent de aer el îl conştientizează datorită rezistenţei pe care acesta o opune. Omul a pierdut până şi ultimul rest de clarvedere instinctivă. Când un curent de aer traversează o cameră, noi nu-l percepem decât prin rezistenţa pe care el ne-o opune; omul Indiei antice vedea mase de foc parcurgând spaţiul.

Iată un exemplu care ne demonstrează cum se evidenţiază chiar şi în trăirile exterioare metamorfoza suferită de fiinţa omenească în cursul evoluţiei sale. Procesele evoluţiei se petrec discret, şi noi nu vom putea niciodată înţelege ceea ce spun Vedele dacă nu ştim în ce sens sunt utilizate cuvintele. Dacă nu ştim că ceea ce citim exprimă ce vedeau atunci oamenii, cuvintele îşi pierd sensul şi noi interpretăm totul greşit. Este imposibil să abordăm documentele vechi fără a ţine cont de realităţi.

Ceea ce trăieşte în sufletul omenesc se transformă în cursul timpului; acum vă va fi clar un fapt pe care, dacă nu ai aceste premise, care sunt cu totul independente de dovezile pe care le poate găsi cercetarea fizică, nu-l poţi înţelege numai pe baza acestor dovezi. Priviţi cum sunt enumerate elementele în textele orientale: pământ, apă, foc, aer, eter. Abia începând cu epoca greacă întâlnim enumerarea care ne este familiară astăzi, şi pe care se întemeiază concepţiile noastre asupra lucrurilor. De ce se întâmplă aşa? Omul vechii Indii vedea realităţile exterioare tot ca omul modern; prin solid el înţelegea ceea ce este elementul pământ, prin fluid el percepea ceea ce, în sens spiritual, numim apă. Ce noi numim astăzi aer era pentru el foc, căci percepea focul deja în aer şi numea „foc"

ceea ce vedea astfel. Noi nu-l mai vedem, îl simţim drept căldură. Oamenii vechii Indii percepeau un element pe care noi îl numim astăzi „aer", căci totul s-a metamorfozat începând cu cea de a patra epocă postatlanteană; pentru noi aerul este pătruns de lumină, nu revelează lumina. Concepţia despre aer şi despre foc s-a inversat.

Tot ce am spus despre Hristos şi despre Lucifer, despre încrucişarea drumurilor lor, despre transformarea lui Hristos dintr-o entitate cosmică într-o entitate interioară a omului, şi despre Lucifer, care a devenit din entitate interioară o entitate cosmică, s-a împlinit în egală măsură în toate domeniile existenţei; astfel, ceea ce în prima epocă postatlanteană era încă ceva ce noi numim foc este perceput acum ca aer şi ceea ce noi percepem ca foc era atunci perceput ca aer. Ce se află la baza evoluţiei se revelează nu numai în lucrurile mari, ci şi în cele mici, şi nu trebuie atribuite întâmplării. Vedeţi până la ce adâncimi se poate coborî în detaliile evoluţiei când contemplăm lucrurile dintr-un punct de vedere pur realist, cel al ştiinţei spiritului. O conştienţă ca cea a vechiului indian mai resimţea încă unitatea între ceea ce se întâmplă în interiorul sufletului şi ceea ce se derula în afara acestuia; iată de ce fiinţa omenească trăia atunci mai mult în mediul său înconjurător. Noi mai găsim ultimele ecouri ale acestor stări de clarvedere instinctivă în clarvederea rudimentară a oamenilor înzestrati cu ceea ce se cheamă darul celei de a doua vederi. Dacă mergeţi pe stradă şi vă gândiţi la cineva pe care nu-l puteţi vedea în mod fizic în acel moment iar puţin timp după aceea îl întâlniţi vă întrebaţi cum se face că v-a venit ideea să vă gândiţi la el. Acest lucru se întâmplă deoarece imaginea sa a pătruns în viaţa dumneavoastră subconştientă şi a urcat în conştienţa dumneavoastră sub formă de gând, înainte de a-l fi văzut. În zilele noastre, omul nu mai posedă decât rudimentele unei facultăţi care altădată a fost importantă; atunci existau relaţii mult mai strânse între pipăitul exterior şi „pipăitul interior" sau sentiment. Eu nu fac decât să dezvolt ceea ce vi s-a spus adesea: Omenirea a evoluat de la vechea clarvedere confuză la conştienţa actuală a lumii sensibile şi va trebui să ajungă la o clarvedere deplin conştientă. Această stare va fi trăită de către om în mod conştient, astfel încât el va şti că corpul său eteric iese din corpul său fizic şi se va putea servi de organele sale eterice ca de cele ale corpului său fizic.

În epocile anterioare, mai spiritualizate, oamenii erau mai înţelepţi decât ştiinţa modernă, abstractă şi materialistă, şi aveau conştienţa că o veche clarvedere a străbătut Universul, că s-a ieşit din această clarvedere şi că s-a intrat în starea actuală. Oamenii nu exprimau ceea ce ştiau în formule şi în teorii abstracte, ci în imagini puternice şi colorate; miturile nu sunt lucruri gândite, elaborate în toate detaliile, nici imagini fantastice, cum susţin unele savantlâcuri fantaziste de azi; ele sunt expresia unei înţelepciuni originare, profunde, dobândite prin clarvedere spirituală. Există conştienţa că în timpurile de demult omul percepea lumea într-un mod mai cuprinzător. Simţirea vechilor indieni era o ultimă rămăşiţă a unei clarvederi primordiale înceţoşate. Acest lucru se ştia odinioară, dar se ştia, de asemenea, că această clarvedere (o numim aici în mod global) regresa, lăsând loc progresiv unei vieţi pur exterioare şi limitate la lumea sensibilă. Şi acest fapt s-a exprimat în miturile fundamentale. Se ştia, de exemplu, că existau Misterii al căror drum ducea la cunoaşterea spiritelor subterane de care noi am vorbit, şi altele al căror drum conducea la spiritele cosmice. Se făcea o distincţie netă între cele două, şi cel care nu era iniţiat nu ştia nimic despre aceasta, tot aşa cum cel care în prezent nu caută căile corespunzătoare de perfecţionare nu bănuieşte nimic de existenţa unei înţelepciuni a Misteriilor. Dar despre aceasta se afla mereu câte ceva. Despre Misterii trebuie spus că strălucirea lor ne apare cu atât mai mare cu cât ne întoarcem mai mult în trecut. Deja Misteriile greceşti nu sunt cele mai strălucitoare. Şi esenţa Misteriilor cunoaşte o anumită decadenţă. Cu toate acestea, oamenii ştiau că ceea ce emana din aceste locuri în care

acţiona încă conştienţa clarvăzătoare era în raport cu substanţa spirituală care străbate lumea şi o face să trăiască; ei ştiau, de asemenea, că acolo unde domnea conştienţa clarvăzătoare se mai putea afla ceva despre legităţile unui Univers despre care altfel nu se cunoaşte nimic. Deşi în decadenţă, Oracolele erau centre unde se cultiva conştienţa clarvăzătoare şi în care se spunea oamenilor ceea ce nu se poate afla nici prin percepţia sensibilă obişnuită, nici prin gândirea legată de simţuri. Dar aici se ştia şi că omul evoluează şi că ceea ce s-a putut dobândi prin vechea clarvedere nu este valabil şi utilizabil decât pentru epocile vechi, nu şi pentru timpurile noi.

Grecii erau deci conştienţi de faptul că ceea ce vine de la Oracole stimulează curiozitatea oamenilor şi dorinta de a cunoaste ceva din legile misterioase ale Universului, dar şi faptul că nu mai erau adaptaţi la folosirea corectă a unor astfel de rezultate ale clarvederii, că acum relaţiile cu Universul erau altele şi că, rămânând la rezultatele vechii clarvederi nu se mai poate face nimic în mod corect. Ceea ce se potrivea oamenilor din trecut nu se mai potriveşte oamenilor de azi. Acest lucru se voia să se spună, şi se spunea, în imagini sublime ca cele din mitul lui Oedip. Printr-un Oracol, adică de la un centru unde se percep prin intermediul clarvederii legăturile tainice care scapă privirii oamenilor, i se revelează tatălui lui Oedip că, dacă va avea un fiu, acesta va aduce nenorociri, îşi va asasina tatăl şi se va căsători cu mama sa. Acest fiu i se naşte. El încearcă să împiedice să se împlinescă prezicerile Oracolului şi copilul este exilat departe de patria sa. Fiul află de Oracol, altfel spus, el află ceea ce nu se poate revela sufletului decât prin viziunea clarvăzătoare. Conştienţa greacă voia să spună prin aceasta că, în cazul în care această cunoaştere provine dintr-un trecut îndepărtat, organismul omenesc a evoluat deja în aşa măsură încât nu se mai poate adapta la acest fel de clarvedere, nu mai are din aceasta un profit. Oedip, ca efect al unei conştienţe evoluate, interpretează revelaţiile Oracolului în aşa fel încât, în loc să-i preîntâmpine prezicerile, grăbeşte împlinirea lor, cu alte cuvinte, omul nu mai ţine în mâini frâiele conştienţei clarvăzătoare; vechea clarvedere nu-i mai este de nici un folos. Dar s-a ştiut şi că aceste legături se vor inversa, că revelaţiile clarvăzătoare vor deveni într-o zi o realitate pentru omenire. Aceasta numai pentru un timp, când un anumit strat al vieţuirii trebuia să-şi arunce vălul asupra a ceea ce provine din aceste lumi. Şi despre acest lucru exista o conştienţă, şi l-au exprimat forţele creatoare de mituri ale evoluţiei umane.

Am văzut că Evenimentul hristic a fost punctul decisiv al evoluţiei, în care cele două forţe, principiul lui Lucifer şi cel al lui Hristos, s-au încrucişat. Acesta a fost, aşadar, punctul crucial în care, venind din altă parte, din Cosmos, ceea ce provine din izvoarele spirituale trebuia să se reverse ca un ferment în evoluţia umanitătii. Acest ferment care fusese pierdut trebuia să se reverse din nou în omenire. Ceea ce devenise vătămător pentru oameni, ceea ce chiar devenise pentru ei răul, trebuia să fie amestecat ca un ferment şi transformat în bine. Răul trebuie să fie înglobat în forţa spirituală aducătoare de fertilitate a evoluţiei umanităţii şi să colaboreze pentru realizarea binelui. Şi acest lucru este exprimat în mitologie.

Există o altă legendă care spune că un Oracol a prezis unor părinţi că vor avea un fiu care va aduce nenorocire întregului său popor. El îl va ucide pe tatăl său şi se va căsători cu mama sa. Mama a născut. Din cauza acestei preziceri, ea şi-a exilat fiul pe insula Cariot, unde a fost găsit de regina insulei. Şi cum ea şi soţul său nu aveau copii l-au adoptat. Dar puţin mai târziu ei au avut un fiu. Atunci, fiul adoptiv s-a crezut neglijat şi l-a omorât. Acest fapt l-a obligat să fugă. El a ajuns la curtea lui Pilat, în Palestina, unde a primit slujba de intendent. Aici el s-a certat cu vecinul său; în cursul certei, l-a omorât şi mai târziu s-a însurat cu văduva lui. Atunci a aflat că cel pe care-l omorâse era adevăratul său

tată, şi că se căsătorise cu mama sa. Legenda ne spune că cel care a făptuit atâtea nelegiuni nu a avut soarta lui Oedip, ci, asaltat de remuşcări, a mers la Hristos, care l-a luat cu El; acesta era Iuda, din insula Cariot (Iscarioteanul). Ceea ce trăia în Iuda, acest rău, este ca un ferment care s-a infiltrat în mersul întregii evoluţii omeneşti. Căci evenimentul din Palestina este legat de trădarea lui Iuda; Iuda face parte din ansamblul Celor doisprezece, nu putem avea o idee completă despre ei fără el. De acestă dată prezicerile Oracolului s-au împlinit şi s-au încorporat evoluţiei omului, ca şi răul, care este transformat şi acţionează pentru realizarea binelui. Această legendă, care conţine mai multă înţelepciune decât ştiinţa exterioară, ne demonstrează că în cursul timpului are loc o transformare în natura omenescă, astfel că acelaşi fapt trebuie înţeles cu totul altfel în epoci diferite. Felul în care se realizează prezicerile unui Oracol în vremea lui Hristos nu se poate relata ca atunci când se vorbeşte de vremea lui Oedip. Acelaşi fapt ne este prezentat o dată ca legenda lui Oedip şi altă dată ca legenda lui Iuda, dar numai cunoscând faptele spirituale care stau la baza oricărei deveniri a lumii şi omenirii se înţelege ceea ce apare ochiului exterior şi concepţiei istorice exterioare ca o consecinţă a acestora. Realităţile lumii sensibile, impresiile senzoriale sau manifestările sufletului omenesc devin inteligibile de îndată ce cunoaştem temeliile spirituale pe care ele se bazează. Descoperirile pe care le face investigatorul lumii spirituale sunt oferite de bunăvoie celor care le primesc şi care cercetează faptele exterioare care le confirmă. Eu am subliniat adesea ce legătură trebuie să existe între investigaţia spirituală şi cercetarea faptelor materiale. Dacă ceea ce se descoperă în lumea spirituală este adevărat, se va confirma în lumea fizică. Orice investigator adevărat al vieţii spiritului vă va spune că el oferă ceea ce ştie despre lumile superioare şi invită să se cerceteze faptele exterioare în lumina aserţiunilor sale. Comparaţi, de exemplu, ceea ce v-am spus despre reîncarnarea lui Zoroastru cu ceea ce spune istoria exerioară. Veţi vedea că tot ce am afirmat despre aceste evenimente poate fi supus verificărilor, dacă se analizează faptele istoriei exterioare. Partea exterioară a lucrurilor nu poate fi înţeleasă decât dacă se cunoaşte partea lor interioară, cea spirituală.

CONFERINŢA a VIII-a

München , 30 august 1909

Vorbind până acum de entităţi care aparţin de împărătia lui Hristos sau de cea a lui Lucifer, am acordat atenţie mai ales modului în care forţele propriului său suflet îi permit omului să atingă şi să vieţuiască în cursul evoluţiei sale aceste entităţi. Am făcut deci să reiasă, de exemplu, cum drumul cunoaşterii care conducea omul spre entităţile cosmice, în vremurile precreştine, în centrul cărora se afla Hristos, se ridica de la om spre Cosmos, în timp ce în celălalt sens drumul care ducea în împărăţia lui Lucifer pătrundea în suflet, pentru a străbate vălul care îl masca. Şi noi am subliniat că apariţia lui Hristos pe Pământ a adus o astfel de transformare, încât cele două împărăţii au ajuns să se suprapună; în prezent, omenirea se îndreaptă spre o epocă în care pe Hristos va trebui să-l căutăm în interior, iar pe Lucifer în exterior. Acum trebuie să revenim în câteva cuvinte asupra esenţei principiului luciferic, cu scopul a pune în concordanţă aceste cunoştinţe cu cele care v-au fost oferite anterior în legătură cu entităţile luciferice. În lume lucrurile sunt complicate, şi orice poate fi luat în considerare din punctele de vedere cele mai diverse. Aşa se face că uneori ele par să se contrazică, fiindcă le abordăm când într-un mod, când în altul. Ele sunt totuşi în consonanţă. Aşa cum un om descrie o frunză, o dată în funcţie

de suprafaţa superioară, apoi de cea inferioară, deşi este vorba de aceeaşi frunză, şi cel care descrie principiul luciferic în mod corect urmăreşte, aşa cum am făcut noi în ultimele conferinţe, drumul pe care sufletul trebuie să apuce pentru a ajunge la acest principiu. Dar, bineînţeles, se poate examina şi dintr-un alt punct de vedere, ca să zicem aşa extrapământesc, evoluţia Pământului şi Universului, pentru ca să caracterizăm altfel decât înainte locul pe care îl ocupă entităţile luciferice în devenirea lumii. Aceasta este ceea ce vom face în câteva cuvinte.

Reamintiţi-vă că Pământul nostru constituia iniţial o fiinţă comună cu Soarele şi Luna, că Soarele s-a separat de Pământ pentru a deveni reşedinţa unor entităţi mai evoluate, a căror acţiune trebuia să se exercite din afară asupra Pământului, şi că entităţi încă mai elevate au rămas unite cu Pământul după separarea Soarelui, pentru a retrage la rândul lor substanţa Lunii din Pământ. Dacă vă gândiţi că acestea sunt aceleaşi entităţi care au separat Luna de Pământ, care au provocat, din interior, în om naşterea unei noi vieţi a sufletului şi l-au ferit de mumificare, vă daţi seama de concordania care există între ceea ce m-aţi auzit spunând în alte conferinţe şi ceea ce v-am explicat în aceste ultime zile.

În ceea ce priveşte entităţile care s-au despărţit de Pământ o dată cu Soarele, este natural că omul trebuia să le întâlnească şi în evolutia sa ulterioară, prin aceea că îşi îndrepta privirea în direcţia Soarelui pe care ele l-au însoţit. Omul trebuia să caute fiinţele solare în activitatea şi împărăţia lor, cu toate subentităţile lor, în drumul său de la sine spre exterior, dincolo de vălul lumii sensibile. Dar acele entităţi care mai erau încă într-o anumită măsură nişte mari binefăcători ai omenirii, care prin separarea Lunii au stimulat viaţa sa interioară, pe acestea le va fi avut de căutat în timp ce cobora în propria sa interioritate, în timp ce se adâncea într-o regiune sufletească subterană, pentru a găsi acolo ceea ce se ascunsese privirii exterioare, zeii subterani care separaseră Luna. Dacă luăm în considerare numai aceste două categorii, adică zeii solari şi zeii lunari, putem face o primă distincţie care se poate caracteriza după cum urmează: zei care se află în cerurile exterioare şi zei care se află mai jos de suflet; drumul spre lumea exterioară îl numim drum solar şi drumul spre lumea interioară a sufletului îl numim drum luciferic (îndeosebi pentru a dispune de un termen).

Entităţile luciferice sunt cele care nu au participat la separarea Soarelui de Pământ; există şi alte entităţi, neaparţinând nici uneia din aceste regnuri, care sunt mari binefăcători ai omenirii, dar care au trebuit să rămână ascunse la început şi care nu au luat parte la separarea Soarelui. Erau acele entităţi care rămăseseră în urmă pe Vechea Lună şi nu atinseseră gradul pe care trebuiau să-l aibă în calitate de entităţi de o natură spirituală mult superioară celei a oamenilor de pe Vechea Lună. Ce au ratat ele atunci? Au ratat să participe la separarea Soarelui în timpul evoluţiei următoare a Pământului. Într-un anumit sens, ele ar fi avut chemarea să părăsească Pământul, ca şi spiritele solare, şi să acţioneze asupra lui de pe Soare; or, aceasta ele nu au putut s-o facă. Într-o anumită măsură, au încercat să se separe de Pământ o dată cu Soarele, dar nu au putut suporta condiţiile de evoluţie solare şi au recăzut pe Pământ. Aceste entităţi nu erau dintre cele care au rămas de la început cu Pământul, când Soarele s-a desprins de el, dar ele nu şi-au putut continua evoluţia pe Soare şi au rămas în cele din urmă legate de evoluţia Pământului. Ce au făcut aceste entităţi mai departe, în cursul evoluţiei pământeşti? Situaţia lor era cu totul particulară şi ele au încercat să-şi urmeze propria evoluţie pe Pământ cu ajutorul evoluţiei omeneşti. Ele nu puteau acţiona asupra Eului uman, întrucât nu obţinuseră pentru aceasta o forţă suficientă pe Vechea Lună. O puteau avea numai cele care emigraseră de pe Pământ o dată cu Soarele şi, de asemenea, cele care separaseră Luna de Pământ. Entităţile recăzute din Soare s-au adresat atunci sufletului omenesc, pe când acesta nu era

încă matur pentru a primi revelaţia spiritelor binefăcătoare care separaseră Luna de Pământ. Astfel, aceste entităţi au acţionat prea curând asupra sufletului omenesc. Dacă omul ar fi aşteptat ca acţiunea binefăcătoare a entităţilor care acţionau de pe Lună să aibă loc în interiorul sufletului, această transformare nu s-ar fi produs prematur. Ea ar fi avut loc mai târziu. Zeii lunari ar fi pregătit lent sufletul omenesc pentru timpurile când ar fi fost posibilă o evoluţie corespunzătoare a Eului. Aşa însă, entităţile rămase în urmă au pătruns în om şi şi-au revărsat acţiunea lor în corpul astral şi nu în Eu. Ele au acţionat în interiorul corpului astral exact cum o fac zeii lunari, astfel încât au căutat în interiorul sufletului drumul pe care au mers mai târziu adevăraţii zei lunari. Aceste entităţi s-au asociat astfel în împărăţia lui Lucifer. Ele sunt cele pe care Biblia le-a simbolizat prin şarpe. Ele au intrat prea curând în corpul astral uman şi s-au manifestat întru totul ca celelalte entităţi care acţionează din interior. Dacă numim entităţi luciferice divinităţile care acţionează din interior, trebuie să desemnăm cu acelaşi nume şi aceste fiinţe rămase în urmă. Totuşi, asemenea fiinţe care au supus omul influenţelor lor înainte de timp au devenit într-un anumit sens ispititorii săi, iar pe de altă parte, ele i-au adus libertatea, posibilitatea de a deveni independent în corpul său astral faţă de divinităţile care i-ar fi luat individualitatea sub protecţie, deversând dintr-o dată în Eu elementul divin pe care ea este chemată să-l primească. Astfel, aceste entităţi luciferice au acţionat asupra corpului astral al omului, l-au umplut cu tot ceea ce-l poate stimula pentru atingerea sferelor superioare, spirituale; ele au influenţat sufletul omenesc şi, fiind superioare omului, l-au sedus, într-un anumit sens; noi trebuie să numim acest fel de fiinţe luciferice ispititorii omului. Ceea ce a primit fiinţa omenească în cursul evoluţiei Pământului, ceea ce i-a adus, pe de o parte, libertatea şi, pe de altă parte, posibilitatea răului a venit din interiorul omului, din împărătia lui Lucifer. Aceste entitătii nu se puteau manifesta din exterior; ele trebuiau să se strecoare în interiorul sufletului. Asupra omului poate acţiona, venind din afară, ceea ce atinge Eul său şi nu numai corpul său astral. Astfel, vedeţi că în vasta împărăţie a Purtătorilor de lumină, a entităţilor luciferice există subrase care au devenit ispititorii omului şi că tocmai din cauza lor au fost luate măsuri severe în centrele în care oamenii puteau fi iniţiaţi în domeniile aflate dincolo de vălul lumii sufleteşti. Oamenii care se angajau pe acest drum nu întâlneau acolo numai entitäti luciferice binefăcătoare, care luminau din interior sufletul omului, ci, înainte de ele, pe cele care exercitau ispite asupra lor, stimulând în suflet mai ales orgoliul, ambiţia şi vanitatea.

Este clar că nu trebuie să încercăm niciodată să cuprindem în toată complexitatea lor lumile care se află dincolo de lumea sensibilă şi de lumea sufletului, cu ajutorul notiunilor elaborate de cultura noastră actuală.

Pentru a vorbi de entităţile luciferice ar trebui să cunoastem despre această lume întinderea ei, toate genurile, speciile şi varietăţile ei. Am vedea că atunci când se vorbeşte de periculozitatea unui anumit tip de fiinţe luciferice nu întotdeuna este conştientizată întreaga dimensiune a regnului respectiv; poate fi corect să vorbim, ca în cutare sau cutare document, despre anumite specii de fiinţe luciferice, dar nu trebuie uitat că realitatea este mai vastă, infinit mai vastă decât ştie omul în mod obişnuit. Într-un timp în care privirea spre exterior şi spre interior era încă foarte pătrunzătoare, la apariţia unei anumite epoci culturale, omul simţea, când urma calea spre exterior: „Acesta eşti tu", şi când urma calea spre interior: „Eu sunt Totul" şi înţelegea cum calea spre exterior şi calea spre interior conduc amândouă la acelaşi şi unitar Eu. În această primă epocă postatlanteană s-a putut simţi şi gândi cu totul altfel despre ceea ce se află la baza regnurilor spirituale decât mai târziu. Din această cauză este extrem de greu pentru conştienţa obişnuită să se plaseze în această primă epocă culturală postatlanteană şi să se identifice cu un suflet care trăia în acea epocă minunată.

Am văzut ieri cum sentimentul de atunci era de o altă natură, cum oamenii simţeau că sufletul lumii năvălea din toate părţile şi le străbătea pielea; ei au putut astfel acumula din mediul înconjurător o experienţă la care acum fiinta omenească nu mai are acces.

Dar de acestea se mai leagă încă şi altceva. Dumneavoastră aţi aflat din ştiinţa ocultă că se pot distinge mai multe epoci culturale în cursul evoluţiei postatlanteene. Cultura protoindiană, cultura caldeano-egipteană, cultura greco-latină (epoca în care a avut loc venirea lui Hristos); în sfârşit, propria noastră cultură. Trebuie să mai urmeze alte două perioade, înainte ca Pământul să sufere o transformare analoagă celei din timpul catastrofei Atlantidei. Avem deci şapte epoci culturale; epoca greco-latină, o dată cu venirea lui Hristos, constituie mijlocul şi punctul de cotitură al acestor şapte perioade. Celelalte epoci culturale se aflǎ într-o anumită relaţie: epoca culturală caldeano-egipteană se repetă în anumite fenomene din epoca a cincea, adică a noastră, deci anumite fenomene, anumite fapte, anumite concepţii care au existat în vechea cultură caldeano-egipteană trebuie să reapară în epoca noastră. Ele revin însă sub o altă formă şi sunt impregnate de aportul impulsului hristic. Nu este deci vorba de o simplă repetiţie, căci tot ceea ce se repetă astfel se cufundă în elementul pe care Hristos l-a introdus pe Pământ. Lucrurile se repetă, şi în acelaşi timp nu se repetă! Cei care au dobândit o cunoaştere mai profundă în cursul evoluţiei umanităţii şi au participat la ea cu sufletul au simţit întotdeauna aceasta. Ei au avut, chiar fără să aibă uneori multe cunoştinţe oculte, un fel de amintire a vechilor trăiri egiptene. Ceea ce înţelepţii egipteni au înglobat, din cunoaşterea fenomenelor cereşti, în ştiinţa lor ermetică reînvie în epoca noastră, a cincea, sub o formă mai materialistă. Au simţit reînvierea acestor fenomene mai ales cei care participaseră la aceasta. Să dăm un singur exemplu. În epoca a cincea a apărut din nou pe Pământ o individualitate care, odinioară, în templele din Egipt, îşi îndreptase privirea sa interioară spre astre şi sonda secretele spaţiului sub conducerea înţelepţilor Egiptului. Acesta a fost Kepler. Iar ceea ce existase sub o anumită formă în sufletul egiptean a reapărut sub o formă nouă, cea a marilor legi ale lui Kepler, care sunt o componentă importantă a astrofizicii noastre moderne. În sufletul acestei individualităţi s-a născut un sentiment care s-a exprimat prin următoarele cuvinte (pe care le puteti regăsi în scrierile lui Kepler): Eu am mers şi am adus vasele sacre din sfintele locuri ale Egiptului; le-am aşezat în prezent, pentru ca oamenii să poată astăzi înţelege ceva din ceea ce va acţiona în perioadele viitoare. Am putea da un număr mare de exemple de acest fel, care v-ar putea face să sesizaţi modul în care retrăiesc, sub o formă nouă, impulsurile civilizaţiei caldeano-egiptene.

Ne aflăm în cea de a cincea epocă postatlanteană. Aceasta va fi înlocuită mai târziu de epoca a şasea, care va fi de o mare importanţă, căci ea va repeta pe o treaptă superioară vechea epocă protopersană a lui Zoroastru. Zoroastru a contemplat Soarele pentru a vedea în spatele luminii sale fizice spiritul lui Hristos (pe care el l-a numit Ahura Mazda) şi a-l anunţa oamenilor. Între timp, Hristos a coborât pe Pământ. El trebuie să pătrundă în sufletele care se vor pregăti pentru aceasta în cursul epocii a şasea, în aşa fel încât un anumit număr dintre acestea să fie capabile să regăsească în ele însele sentimentul puternic pe care Zoroastru putea să-l trezească atunci când vorbea de Ahura Mazda. Căci, în epoca a şasea, ceea ce s-a manifestat în Persia antică va trebui să se reveleze din nou, prin contemplarea şi recunoaşterea înţelepciunii solare, la un mare număr de oameni, sub o formă mult mai interiorizată şi spiritualizată. V-am semnalat deja că grecii au vorbit în felul lor şi după gradul lor de înţelegere despre acest Ahura Mazda şi că l-au desemnat cu numele de Apolo. În Misteriile lor grecii dezvoltau esenţa profundă a acestuia. Mai presus de orice, ei vedeau în el spiritul care dirijează nu numai forţele fizice ale Soarelui, ci, de asemenea, pe cel care conduce forţele solare spirituale spre Pământ. Iar când

maieştrii Misteriilor apolinice voiau să vorbească discipolilor lor de influenţele de ordin spiritual şi moral exercitate de Apolo, ei spuneau că o dată cu Apolo întreg Pământul a răsunat de sfânta muzică a sferelor, zeul trimiţiând spre Pământ razele lumii spirituale; ei îl vedeau însoţit şi asistat de Muze. O înţelepciune profundă se ascunde în această imagine a lui Apolo înconjurat de nouă Muze. Dacă vă amintiţi că omul este constituit dintr-un corp fizic, dintr-un corp eteric şi dintr-un corp astral, dintr-un suflet al senzaţiei, dintr-un suflet al înţelegerii, dintr-un suflet al raţiunii, dintr-un suflet al coştienţei etc. puteţi spune: Omul, cu Eul său, este un centru care reuneşte în jurul lui şapte sau nouă părţi constitutive. Dacă urcăm de la fiinţa omenească la o fiinţă divină, trebuie să ne reprezentăm că Eul corespunde acestei entităţi şi că diferitele părţi constitutive sunt pentru entitatea divină individualităţi izolate. Aşa cum corpurile fizic, eteric şi astral etc. compun fiinţa omenească, grupându-se în jurul Eului său, tot astfel Muzele se grupează în jurul lui Apolo. Şi tot ce era revelat în legătură cu aceasta adepţilor Misteriilor apolinice capătă o semnificaţie profundă. Lor li se încredinţa un secret referitor la evoluţie, anume că zeul care-i vorbise odinioară lui Zoroastru în cursul epocii a doua de cultură trebuia să le vorbească din nou oamenilor în epoca a şasea. Şi pentru a-i face să înţeleagă, se spunea despre cântecul lui Apolo că şi-ar atinge scopul pe Pământ în cursul epocii a şasea. Această învăţătură cu care se familiarizau adepiii Misteriilor apolinice preciza că a doua epocă de evoluţie postatlanteeană s-ar repeta într-a şasea, pe o treaptă superioară.

În ceea ce priveşte prima epocă, ea va reapărea, într-o formă superioară, în cursul epocii a şaptea.

Cunoaşterea primei epoci postatlanteene, ridicată la un nivel superior prin hristificare, constituie un ideal înalt pentru omul modern: să regăsescă sub o formă nouă modul de simţire, modul de percepţie care a existat, la un nivel inferior, în prima epocă postatlanteană. În cele din urmă, omul trebuie să recunoască, la capătul erei postatlanteene, că cele două căi pe care le poate urma, pe de o parte în afară, spre lumea sensibilă, pe de altă parte spre înăuntru, îl conduc la o unitate. Iată de ce este bine să ne transpunem în modul de simţire şi în gândurile vechilor indieni atât de diferite de cele ale epocii noastre intermediare. Chiar dacă nu decelăm decât câteva trăsături ale acestora, putem observa ceva din modul de a simţi şi gândi atât de diferit, din atitudinea diferit fundamentată faţă de înţelepciune şi viaţă prezente în fiinţa umană care nu avea încă o conştienţă trează a Eului. Ceea ce este consemnat în Vede este învăţătura primilor mari Maeştri ai Indiei antice: sfinţii Rishi. Trebuie să menţionăm că Rishii şi-au primit inspiraţia de la înalta individualitate care ghidase popoarele Atlantidei la traversarea Europei, în drumul lor spre Asia. Într-un anumit sens, sfinţii Rishi erau discipolii acestei înalte individualităţi, ai lui Manu. Ce i-a învăţat el? El le-a arătat modul în care au ajuns la înţelepciunea postatlanteană. A ajunge la cunoaştere prin observarea naturii exterioare şi coborârea în străfundurile sufletului nostru, cum a devenit posibil abia în zilele noastre, n-ar fi avut nici un sens la acea epocă.

În prima epocă culturală postatlanteană, corpul eteric era încă în mai mare parte decât azi exterior corpului fizic. Fiinţa omenească se putea servi de corpul şi de organele sale eterice când se angaja integral în viaţa corpului fizic, când uita, ca să spunem aşa, că se află în corpul său fizic şi se dăruia în întregime corpului său eteric. El se simţea atunci ca şi când ar fi fost scos afară din el însuşi, ca o sabie trasă din teacă. Această senzaţie era însoţită, de asemenea, de percepţii care pot fi descrise în felul următor: Nu vezi cu ochii, nu auzi cu urechile, nu gândeşti cu organul fizic al înţelegerii, te serveşti numai de organele corpului tău eteric. Şi atunci se manifesta înţelepciunea vie. Acestea nu mai erau

idei-gânduri ale oamenilor, ci idei după care zeii au format lumea exterioară. Ceea ce noi numim astăzi idei, ceea ce noi producem cu instrumentul creierului, omul Indiei vechi, care trăia într-adevăr în lumea spirituală, nu ştia; el nu elucubra, nu născocea sisteme raţionale şi logice, ci, ridicându-se deasupra corpului fizic şi trăind în corpul său eteric, se vedea înconjurat de întregul ocean al gândurilor divine a căror acţiune cosmică a lăstărit Universul. Organele sale de simţ eterice percepeau modul în care zeii au gândit prin imaginile-model originare, arhetipurile tuturor lucrurilor. El nu avea nevoie să gândească logic. De ce este necesară astăzi această logică? Pentru că prin gândirea logică noi trebuie să aflăm mai întâi adevărul şi pentru că ne putem înşela în ceea ce priveşte legăturile pe care le stabilim între idei. Dacă am fi organizaţi în aşa fel încât un gând corect să se asocieze instinctiv cu un alt gând corect, nu am avea nevoie de logică. Omul Indiei vechi nu avea nevoie de logică, el contempla gândurile divine, care erau de la sine corecte. El avea în jurul lui o plasă eteric-cosmică ţesută din gândurile zeilor. În această ţesătură de gânduri, care îi apărea ca o lumină sufletească ce traversează lumea, el vedea totodată înţelepciunea primordială veşnică. Aşa, în stare de maximă perfecţiune, cum am descris-o aici, nu o puteau realiza decât sfinţii Rishi, care puteau propovădui datorită acestei clarvederi marile entităţi cosmice. Ce resimţeau ei, aşadar? Ei resimţeau că prin această reţea cosmică de înţelepciune, în care totul era înscris în tablouri profetice vii, pătrunse de sufletul luminii, se revarsă în ei adevărul, cunoaşterea. Aşa cum omul de mai târziu va avea sentimentul că atunci când respiră în el pătrunde ceva, şi aceşti oameni din India antică aveau impresia că zeii le transmiteau înţelepciunea, că ei o aspirau aşa cum noi aspirăm aerul care ne este trimis. Sflnţii Rishi aspirau lumina sufletului spiritualizată de înţelepciune şi-i puteau învăţa pe discipolii lor ceea ce primiseră în felul acesta. Ei le spuneau că ceea ce ei învăţau era suflul expirat de Brahman. Aceasta este expresia corectă: „expirat de Brahman şi aspirat de oameni"; era poziţia Rishilor faţă de înţelepciunea cosmică pe care o propovăduiau oamenilor şi pe care o găsim în imagini palide în ceea ce ne-au transmis Vedele. Căci Vedele nu sunt decât o imagine slabă a înţelepciunii originare a Rishilor. Când le citesc, oamenii ar trebui să fie conştienţi că acestea sunt imagini palide ale înţelepciunii primordiale a Rishilor. Totuşi, trebuie să vedem în Vede altceva decât ne spun cclelalte texte sacre cunoscute. Există o foarte mare diversitate de documente în lume, şi noi ne putem apropia mai mult de unul sau altul; Evanghelia Sfântului Ioan, de exemplu, este plină de o viaţă interioară, de o viaţă a sufletului pătrunsă de forţele lui Hristos. Dar dacă avem în vedere expresia exterioară a Evangheliei lui Ioan, ea este mai îndepărtată de conţinutul său decât ceea ce se spune în Vede faţă de fondul lor. Forma şi fondul acestora din urmă sunt mult mai intim legate, fiindcă înţelepciunea aspirată a fost preluată şi redată direct în cuvintele textului vedic, pe când autorul Evangheliei, Sfântul Ioan a primit revelaţii profunde şi nu le-a consemnat decât cu timpul, sub o formă mai putin apropiată de conţinutul lor.

Trebuie ca aceste lucruri să ne fie foarte clare, dacă vrem să înţelegem cu adevărat evoluţia. Din această cauză, este necesar să simţim că este un sentiment natural când un creştin spune că preţuieşte Evanghelia Sfântului Ioan mai presus de scriere, dar, de asemenea, când simte şi necesitatea de a nu rămâne la cuvântul acestei Evanghelii, ci de a pătrunde până la spiritul său, aşa cum face ştiinţa spiritului, atunci spune: Această Evanghelie devine pentru mine ceea ce trebuie să fie numai când pătrund dincolo de ce ne este dat în expresia sa exterioară. Dimpotrivă, cel care vrea să se situeze pe o poziţie corectă în raport cu Vedele trebuie să-şi spună, ca omul din India veche, că ceea ce se află în Vede nu este o simplă transcriere omenească a înţelepciunii divine revelate mai târziu, ci reproducerea imediată a ceea ce este înţelepciune aspirată. Iată de ce textul vedic şi diferitele sale pării, mai ales Rig Veda, nu sunt numai documente ale sacrului, ci au ceva sacru în ele însele pentru cei care le-au simţit originea; iată de ce Vedele au fost

venerate în timpurile vechi cu aceeaşi fervoare ca o fiinţă divină. Trebuie să înţelegem acest lucru din trăirea sufletească a vechiului indian. Noi ne îndreptăm spre un ideal, acela de a ne regăsi la un nivel superior, adică de a reîntemeia pe o treaptă superioară prima epocă culturală. Trebuie să învăţăm ceva din ceea ce se spune cu privire la cuvântul Vedelor, şi anume că Baravatcha a studiat Vedele timp de trei secole. Omul actual crede că la capătul a trei secole de studiu el ştie enorm de multe lucruri, că dacă el însuşi ar studia Vedele, chiar un timp scurt, ar cunoaşte multe. Legenda povesteşte că într-o zi Indra i-a apărut lui Baravatcha şi i-a spus: Tu ai studiat Vedele timp de trei secole, dar uită-te la aceşti munţi foarte înalţi din faţa ta: unul reprezintă prima parte a Vedelor – Rig Veda –, celălalt a doua parte a Vedelor – Sama Veda –, iar al treilea a treia parte, Yagur Veda. Atunci Indra a luat din cei trei munţi trei mici bulgări de pământ cât poţi ţine într-o mână şi i-a spus: Uită-te la aceşti bulgări de pământ! Tu ştii acum despre Vede cam cât reprezintă aceşti bulgări raportaţi la aceşti munţi înalţi şi masivi. Dacă aţi transforma cele spuse în această povestire într-un sentiment, aţi putea spune: Dacă vă apropiaţi de cea mai înaltă înţelepciune, sub orice formă ar fi ea şi sub forma în care ne apare în zilele noastre, când avem chemarea a o căuta din nou prin mesajul rosicrucienilor, nu din cărţi, ci din ceea ce există în lume, şi dacă adăugaţi acest sentiment datelor ştiinţei spiritului şi vă plasaţi într-un raport just cu privire la ele, abia dacă aţi putea spune despre dumneavoastră că aţi aflat despre cunoaşterea spiritului cât a înţeles Baravatcha din Vede. Ar trebuie ca fiecare să cunoască această parabolă; atunci omul ar găsi în mod afectiv relaţia corectă cu înţelepciunea cuprinzătoare a Universului. Acest sentiment ar trebui să ne facă să resimtim ceva infinit din care nu putem avea decât un mic bulgăre. Prin aceasta primim şi aspiraţia de a progresa în sensul corect şi cu răbdare până se va mai adăuga un nou bulgăraş. Presimţirea este unul din sentimentele cele mai binefăcătoare ale sufletului. Multe pot fi învăţate de la înţelepciunea primordială a Orientului. Printre lucrurile cele mai valoroase ce pot fi reţinute din această învăţătură sunt cele care se referă la sentiment şi la simţirea noastră. Indicaţia pe care zeul Indra a dat-o lui Baravatcha de a se situa pe o poziţie corectă faţă de Vede este una din aceste învăţături. Acestea sunt sentimentele de frică sacră şi de veneraţie pe care trebuie să le regăsim, dacă vrem să întâmpinăm o epocă în care ne va fi permis să vedem în ce constă revelaţia Misteriilor moderne, să vedem din nou urzeala unei lumi de înţelepciune ţesută de gândurile divine şi nu de gândurile omeneşti. Acesta este şi cel mai bun lucru pe care-l putem învăţa în materie de sentiment. Dar nu trebuie să credem că posedăm deja aceste sentimente în starea de conştienţă obişnuită, ci să înţelegem că drumul către sentimentele cele mai înalte trece prin cunoaştere. Şi dacă vrem să renunţăm, din comoditate, la a căuta astfel sentimentele prin înălţimea eterică a gândurile, vom rămâne la trivialitatea sentimentelor obişnuite, confundându-le cu afundarea interioară a sufletului în divinitate. Aceste sentimente care animau oamenii în India antică au constituit o trăsătură fundamentală a întregii înţelepciuni a primei epoci postadanteene, permiţând astfel să se stabilească un raport corect cu Universul, pentru a simţi unitatea lumilor spirituale când se căuta calea spre exterior şi spre interior.

Toate civilizaţiile ulterioare se caracterizează printr-un sentiment diferit. Pe când în India veche cele două căi, a revelaţiei interioare şi a revelaţiei exterioare, converg într-o unitate, în epocile următoare, dimpotrivă, ele devin divergente; pe de o parte, noi avem revelaţia din afară, şi pe de alta, revelatia dinăuntru. Aşa stau lucrurile în epoca a doua postatlanteană, când le găsim separate, atât în popor, cât şi în sânul Misteriilor, fie că acestea sunt exterioare, dirijate spre Ahura Mazda, fie pur interioare. Unitatea ascunsă a celor două lumi spirituale, care se mai percepeau în mod viu în India antică, a dispărut pentru omul epocii a doua postatlanteene şi făcea parte încă de atunci din fundamentul impenetrabil al existenţei, despre care mai exista un presentiment, dar care nu mai putea

trăi în suflet. Omul Indiei antice spunea: Merg în afară de mine sau în mine, ajung la unitate; persanul urma calea spre exterior şi, dacă era adept al lui Zoroastru, spunea: Eu merg spre Ormuzd – iar dacă urma calea spre interior: Eu cobor spre entitatea Mithra! Dar aceste două drumuri nu se mai întâlneau. În el se păstra numai presentimentul că ele trebuiau să se regăsească undeva. Iată de ce vorbea despre acea fiinţă ca despre necunoscutul întuneric pe care nu îl putem decât presimţi, despre zeul primordial necunoscut. Acesta era o fiinţă spirituală primordială despre care se ştia că există, dar care nu putea fi găsită. Zaruana akarana, acesta era numele acestei divinităţi persane ascunsă în întuneric, la care însă nu se mai putea ajunge pe nici una din căi. Ceea ce se putea atinge era ceea ce se afla în spatele vălului lumii sensibile, fiinţa despre existenţa căreia vorbea Zoroastru, cu alte cuvinte, un zeu care era o emanatie a lui Zaruana akarana. Acesta era Ahura Mazda, Stăpânul lumii spiritelor solare de la care veneau efectele binefăcătoare pe care, spre deosebire de acţiunile Soarelui fizic, trebuie să le numim spirituale, şi de la care vechiul persan primea regulile morale şi legile existente, ceea ce cel care se ridica prin iniţiere la regulile şi legile morale aducea ca legi morale ale comportării şi acţiunii oamenilor. În jurul acestui spirit solar se percepeau servitorii săi Amshaspanzii, dispuşi în jurul tronului său ca nişte mesageri. El dirija ansamblul împărăţiei sale, ei conduceau diversele sale părţi. Sub ordinele lor se aflau entităţile imediat inferioare, care se numesc de obicei Izeţi sau Izaraţi. Vechiul persan privea dincolo de împărăţia ascunsă în spatele vălului lumii sensibile şi vedea acolo o entitate spirituală supremă, Ahura Mazda, şi sub ea o întreagă cohortă de Amshaspanzi; apoi, entităţi subordonate, Izeţi sau Izaraţi; în sfârşit, entităţi care în lumea spirituală sunt ceea ce sunt în suflet gândurile oamenilor. În suflet, aceste gânduri nu sunt decât nişte imagini, umbre ale adevărurilor; afară, în lumea spirituală, gândurile noastre corespund unor entităţi spirituale. Persanul numea aceste fiinţe Fravashi; ele se găseau imediat deasupra omului. În spatele vălului lumii sensibile se reprezenta deci, în cadrul evoluţiei culturii persane, o întreagă ierarhie de fiinţe spirituale ridicându-se până la Ormuzd. Dar, în momentul în care nu se mai observă acordul perfect care există între împărăţia spirituală care se atinge pe cale exterioară şi împărăţia spirituală care poate fi găsită prin calea interioară, modul în care se percepe împărăţia interioară depinde deja în mare parte de om. În această epocă, întreaga natură a omului devenise alta decât natura vechiului indian. Corpul eteric uman coborâse mult în corpul fizic. Din această cauză vechiul persan nu se putea servi de organele corpului eteric, cum o făcea vechiul indian. Organele de care se folosea vechiul persan erau cele care erau încorporate primordial omului în ceea ce astăzi numim corpul astral sau corpul sensibilităţii. Dumneavoastră ştiti că în fiinţa omenească distingem corpul fizic, corpul eteric, corpul sensibilităţii sau astral, sufletul sensibilitătii, sufletul înţelegerii sau al raţiunii şi sufletul conştienţei, apoi ceea ce se numeşte Sinea spirituală, spiritul vieţii şi în sfârşit Omul-spirit propriu-zis.

Omul-spirit
Spiritul vieţii
Sinea spirituală.

Sufletul conştienţei
Sufletul înţelgerii sau raţiunii
Sufletul sensibilităţi sau al senzaţiei

Corpul sensibilităţii sau al senzaţiei
Corpul eteric
Corpul fizic.

Când se ridica până la cunoştinţele cele mai înalte, vechiul indian se servea de corpul său eteric, în modul prezentat. Persanul nu mai putea face acest lucru, dar el se putea sevi de corpul senzaţiei; prin el omul se ridica la cele mai înalte cunoştinţe. Pentru că nu mai putea vedea cu corpul eteric, unitatea supremă s-a ascuns privirii sale; cu corpul sensibilităţii el mai putea privi în afară, şi, într-o anumită măsură, se bucura de o viziune astrală. Mulţi oameni ai epocii persane au putut percepe astfel în mod astral pe Ahura Mazda şi pe slujitorii săi. Or, dumneavoastră ştiti din lucrarea mea ***Teosofia***: corpul sensibilităţii este strâns legat cu sufletul sensibilităţii. Ca urmare, atunci când persanul se servea de corpul sensibilităţii sufletul sensibilităţii era, ca să spunem aşa, acolo; dar el nu era încă în situaţia de a se folosi de el, căci nu fusese încă dezvoltat; acesta trebuia mai întâi să fie dezvoltat. Din această cauză, vechiul persan era deci într-o situaţie foarte specială: el se servea de corpul astral sau al sensibilităţii, de ceea ce punea în joc sufletul sensibilităţii în starea în care se afla atunci şi simţea că atunci când corpul său astral, dezvoltat deja la această epocă, se ridica până la Ahura Mazda sufletul sensibilităţii îl urma şi se afla expus pericolului de a imprima în corpul astral sentimentele sale; el nu putea încă exterioriza ceea ce se păstra în el din vechile tentaţii lucifericc, căci nu era încă capabil s-o facă, dar transmitea efectele acestora corpului astral.

În Persia antică s-au conştientizat astfel efectele sufletului sensibilităţii asupra corpului astral, care reprezentau parcă o reflectare a imaginii trimise de lumea exterioară a ceea ce acţiona din vremuri îndepărtate în sufletul sensibilităţii. Văzută din interior, aceasta este ceea ce se numeşte influenţa lui Ahriman, influenţa lui Mefistofel. Din această cauză există senzaţia a două puteri. Dacă se percepea ceea ce omul poate atinge când priveşte spre exterior se contemplau Misteriile lui Ahura Mazda; dacă se îndrepta privirea spre interior, se afla, cu ajutorul corpului astral, prin intermediul a ceea ce acţionase Lucifer în faţa adversarului lui Ahura Mazda, a lui Ahriman. Un singur lucru proteja de atacurile lui Ahriman: trebuia să fie accelerată prin iniţiere evoluţia omului, prin formarea sufletului sensibilităţii. Dezvoltându-l şi purificându-l, anticipând cursul evoluţiei, se urma drumul interior, drum care nu mai conducea spre Ahura Mazda, ci spre împărăţia luminoasă a lui Lucifer. Şi ceea ce pătrundea sufletul omenesc pe această cale interioară a fost ceea ce s-a numit mai târziu zeul Mithra. Iată de ce Misteriile persane care cultivau viaţa interioară sunt Misteriile lui Mithra, pe când cele care cultivau calea exterioară erau cele ale lui Ahura Mazda.

Să păşim acum în epoca postatlanteană următoare, epoca caldeano-egipteană. Aflăm acolo un fenomen surprinzător. Nu în zadar îl desemnăm cu două nume, căci pe de o parte este vorba de un popor din Asia care aparţine de curentul septentrional (aceştia sunt caldeenii) şi, pe de altă parte, un popor care face parte din curentul meridional (acesta este poporul egiptean). Deci este vorba de o epocă în care două curente de popoare tocmai se întâlnesc. Dacă vă amintiţi că în curentul septentrional se dezvolta de preferinţă viziunea exterioară, căutarea entităţilor ascunse în spatele vălului lumii sensibile, şi că poporul egiptean căuta spiritele accesibile pe calea interioară, veţi înţelege cum au coacţionat aici două curente. Aşadar, se ciocnesc calea exterioară a caldeenilor şi calea interioară a egiptenilor. Este ceea ce au intuit cu multă justeţe grecii, când au comparat zeii caldeeni cu împărăţia lor apolinică. Ceea ce le venea de la caldeeni, ei căutau în Misteriile lui Apolo, iar când vorbeau de Osiris şi de tot ceea ce se referă la el, ei îi căutau forma corespunzătoare în Misteriile lui Dionysos. Se presimţeau intuitiv raporturile spirituale care existau în mod efectiv.

Omenirea evoluează în timp, şi pe măsură ce progresează dezvoltă noi organe. În perioada Indiei vechi au fost dezvoltate corpul eteric şi organele sale; în perioada

protopersană era folosit corpul sensibilităţii, care se perfecţionează; în epoca caldeano-egipteană a fost dezvoltat sufletul sensibilităţii, un mădular predominant interior. Pe când corpul sensibilităţii este încă orientat în afară, sufletul sensibilităţii este orientat spre interior. Se îndepărtează deci încă mai mult ca înainte de lumile divin-spirituale. Viaţa sufletului se desfăşoară în interior şi, pentru tot ce nu este în om trebuie să se limiteze la ceea ce percep simţurile. Pe de o parte, lumea sensibilă este deci tot mai prezentă şi, pe de altă parte, viaţa sufletului devine din ce în ce mai autonomă. Cultura epocii a treia este cea a sufletului sensibilităţii. Dar ceea ce dezvoltă aceasta nu mai sunt înţelepciuni văzute, citite parcă din peisajul lumii înconjurătoare. Aceasta seamănă deja cu ceea ce gândeşte omul modern, deşi, pentru că omul actual a progresat până la sufletul conştienţei, era pe atunci un proces mult mai viu. Gândurile sunt, ca să spunem aşa, mult mai suculente; ele sunt atât de vii cum este pentru noi senzaţia de „roşu". În zilele noastre, omul nu-şi mai resimte gândurile cu aceeaşi intensitate cu care simte un gust sau un miros. În epoca în care egiptenii îşi dezvoltau în mod special sufletul sensibilităţii, gândurile pe care ei le nutreau trăiau în suflet în mod tot atât de viu ca şi senzaţia produsă de culoarea roşie, de un miros sau de un gust. Astăzi, gândurile noastre au devenit pale, abstracte, în timp ce odinioară erau concrete. Ele erau mai mult gânduri văzute; chiar dacă nu se percepeau răspândite în exterior, în lumea fizică, exista sentimentul că ele nu erau născocite de om ci că urcau în suflet ca nişte inspiraţii şi se revărsau acolo; nu se mai spunea că se aspiră înţelepciunea în sine, ci că erai pătruns de gânduri în mod viu, că ele lăstăreau în suflet, că ţâşneau în suflet sub presiunea lumii spirituale. Aşa se schimbă totul în cursul timpului. Din această cauză omul epocii caldeano-egiptene nu mai percepea în conştienţa sa întelepciunea lumii ca un univers luminos pe care îl aspira în el; era conştient că are gânduri care urcau în el sub formă de inspiraţii. Iar conţinutul acestei ştiinţe care urca în el era astroteologia caldeenilor şi înţelepciunea ermetică a egiptenilor; în felul acesta au luat ele naştere. Ceea ce trăia în stele şi le punea în mişcare, în lucruri, omul nu mai putea citi în natură, dar se revela în interiorul său sub forma anticei înţelepciuni a perioadei caldeano-egiptene. În acelaşi timp, caldeenii aveau conştienţa că ce ştiau nu era numai fiinţa lor intimă, ci reflectarea în ei ceea ce se întâmpla în afară. La egipteni se simţea că ceea ce apărea astfel era o reflectare a zeilor ascunşi, pe care omul nu-i întâlneşte între naştere şi moarte, ci între moarte şi o nouă naştere. Astfel caldeenii şi egiptenii se deosebeau prin aceea că primii percepeau în înţelepciunea lor ce este în spatele lumii în care trăim între naştere şi moarte, în timp ce înţelepciunea inspirată de egipteni le revela ceea ce se întâmplă între moarte şi o nouă naştere. După cum vedeţi din întregul sens al întregii evoluţii, aceste inspiraţii interioare, aceste valuri de gânduri inspirate care urcă din afundul fiinţei erau în mod necesar foarte îndepărtate de divinitatea primordială în unitatea sa. Nu se mai pătrundea tot atât de departe cum s-a putut face, cu ajutorul corpului astral, în Persia antică. Totul devenise mai palid, lumea exterioară nu mai era tot atât de prezentă; ea se retrăsese deja mai mult. Se trăise, aşadar, o înţelepciune a lumii exterioare în sine însuşi, nu înţelepciunea în însăşi lumea exterioară. Totuşi, cei care cunoşteau cu sentimente corespunzătoare înţelepciunile perioadei persane aveau faţă de ele cel mai mare respect. Dacă vrem să exprimăm în mod lapidar înţelepciunile paradigmatice ale caldeenilor privind lumea ascunsă în spatele aparenţelor sensibile, se poate spune că acestea sunt sentinţele, aforismele caldeene care traduceau viziunile suprasesibile. Colecţia de proverbe caldeene constituie o comoară de înţelepciune foarte apreciată în timpurile de demult; în ele se găsesc secretele importante ale Universului. Ele erau la fel de apreciate ca ci revelaţiile trăite între moarte şi o nouă naştere; sursele acestor înţelepciuni erau de origine egipteană.

Totuşi, fiinţa a cărei prezenţă o mai percepea indianul antic în deplină conştienţă şi a cărei entitatea profundă se retrăsese din faţa privirii oamenilor devenise şi mai obscură şi

încețoșată. Această ființă supremă unică apare în epoca caldeano-egipteană într-o lumină și mai nebuloasă ca Zaruana akarana. Caldeenii o numeau Anu, desemnând prin aceasta unitatea celor două lumi, dar care se află mult dincolo de ceea ce se poate cunoaşte în Univers. Caldeenii nu mai îndrăznesc să-şi înalţe privirile în regiunile în care încă mai privea omul Zoroastru; ei privesc în sus, la acele regiuni care se aflau foarte aproape de gândurile omeneşti. Aici, spuneau ei, se află totul, căci ceea ce este cel mai înalt se regăseşte în ceea ce este cel mai jos. Şi ei găseau acolo o ființă pe care o considerau o umbră a ființei supreme şi pe care o numeau Apason. Ei mai percepeau ceva care le apărea ca o umbră a ceea ce noi ne-am reprezenta astăzi că se află ca substanță a spiritului vietii, elementul din care ne-am gândi că este format Omul-spirit, pe care noi îl putem reproduce pronunțând cuvântul Tauthe. Apoi aveau o ființă, pe care o numeau Moymis, care era aproximativ ceea ce cunoaşterea spiritului numeşte azi un spirit al lumii, al cărui element constitutitiv inferior este Sinea spirituală. Astfel, caldeenii vedeau deasupra lor o trinitate, având conştiența de a nu-i mai percepe adevărata figură decât prin elementele sale inferioare şi nu mai găseau, în părțile sale superioare, decât nişte reflectări estompate ale unei realități spirituale devenită inaccesibilă. Bel însuşi (Baai), venerat de asemenea în calitate de creator al lumii şi zeu al poporului, trebuie să fie considerat, în raport cu zeul Moymis, descendentul său în regiunea Eului sau a esenței focului.

Astfel, noi vedem cum şi în numele zeilor se exprimă ceea ce s-a format în întreaga ființă a poporului. Când un caldean se angaja pe calea interioară, el avea impresia că trece prin vălul vieții sufleteşti într-o lume a zeilor subumani, subpământeni. Adonis este, astfel, un nume târziu pentru a desemna entitățile pe care le-au găsit pe calea spre interior. Acest drum era legat de pericole atât de mari pentru profani încât el putea fi parcurs numai de initiați. Dar când parcurgeau acest drum şi intrau în lumea situată în spatele vălului vieții sufletului ei cunoşteau ceva care se poate compara cu inițierea modernă. Noi percepem trăsăturile distinctive, care devin din ce în ce mai mult cele ale epocii noastre.

Cel care primea inițierea caldeană parcurgea două feluri de experiențe şi se veghea ca el să le facă pe cât posibil concomitent, ca el să urmeze drumul dinăuntru spre lumea spirituală şi drumul din afară spre lumea spirituală, pentru ca să obțină cel puțin sentimentul unei activităti şi al unei vieți comune a spiritului în afară şi înăuntru. El întâlnea atunci pe de o parte – pe calea interioară – acea ființă spirituală care în Caldeea se numea Ishtar şi care se ştia că aparpne divinitătilor lunare binefăcătoare. Aceasta se afla pe pragul care separă de obicei ființa omenească de spiritualitatea situată dincolo de viața sufletului. De partea cealaltă, acolo unde se găseşte poarta spre lumea spirituală aflată dincolo de lumea simțurilor, era celălalt păzitor: Merodach sau Marduk, pe care îl putem compara cu Păzitorul pragului, cu Mihail. Merodach era perechea (corespondentul) lui Ishtar, şi aceste două ființe făceau interiorul sufletului clarvăzător şi introduceau ființa omenească pe cele două căi în lumea spirituală. Din această cauză omul trăia, prin aceeastă întâlnire, ceea ce se simte şi astăzi în mod simbolic astfel: omului îi este întinsă o cupă luminoasă. Aceasta însemna că omul învață tatonând să utilizeze pentru prima dată florile sale de lotus, ceakrele sale. Apoi el progresează. Vedeti, aşadar, cum în aceea epocă era necesară trecerea unui anumit prag. Deşi există unele diferențe, lucrurile sunt asemănătoare şi în Egipt.

Astfel omenirea a păşit mai departe pe calea evoluției, înspre timpul nostru. Apoi a sosit momentul în care trebuia să pregătească coborârea spiritului cosmic solar pe Pământ. El, care fusese până acum exterior, va coborî în sufletul omenesc, pentru a putea fi găsit aici, aşa cum înainte putuseră fi găsiti zeii luciferici, apoi Osiris. Cele două căi erau net

diferite la caldeeni şi la egipteni, ele trebuiau să se fecundeze în mod reciproc. Cum se putea realiza aceasta? A fost creat un intermediar şi, cum spune în mod corect Biblia referitor la poporul evreu, acest intermediar va ieşi din Ur în Caldeea. Acest popor primeşte revelaţia din afară, apoi pleacă în Egipt, unde preia ceea ce vine dinăuntru. El reuneşte cele două căi, astfel încât apare pentru prima dată Iahve, o entitate care îl anunţă pe Hristos. Omului îi este acum anunţat din două direcţii ce au reprezentat zeii epocilor anterioare. După cum, mai târziu, Hristos va fi luminat din interior, zei care apăreau mai înainte în întuneric acum vor fi *luminaţi* din exterior. Vedem că în Iahve sau Iehova apare o divinitate care se află înăuntrul sufletului, dar care trebuie să fie luminată de o lumină exterioară, căci nu este încă vizibilă prin ea însăşi. Iehova este într-adevăr lumina reflectată a lui Hristos. Astfel, cele două direcţii care ne-au preocupat se alătură, se fecundează reciproc. Prin aceasta în evoluţia umanităţii apare însă ceva cu totul nou. Realităţile interioare şi exterioare încep să se fecundeze; interiorul începe să devină exterior, ceea ce până atunci nu a trăit decât în mod interior, în timp, ţâşneşte, pentru a exista concomitent alături în spaţiu. Examinaţi-vă viaţa interioară şi veţi vedea că aceasta nu se răspândeşte în spaţiu, ci se scurge în timp; gândurile şi senzaţiile dumneavoastră se prezintă succesiv, pe când ceea ce este răspândit în exterior, în spaţiu, se află alăturat. Din această cauză trebuie să se producă acum ceea ce se poate descrie ca fiind scurgerea în afară a ceva ce a trăit până acum în timp, devenind o manifestare juxtapusă în spaţiu. Ceea ce nu trăise decât în timp trăieşte de acum înainte prin juxtapunere în spaţiu. Prin aceasta se întâmplă ceva important, care se exprimă într-un mod deosebit de profund.

Tot ceea ce mai înainte a fost evoluţie spirituală a omului, tot ce depăşea dimensiunile spaţiului exterior conducea spre exterior şi în timp. Or, tot ce este supus timpului este ordonat după măsura şi natura numărului 7. Întreaga devenire a lumii devine inteligibilă, dacă considerăm că are la bază numărul 7. Noi spunem: Saturn, Soare, Lună, Pământ-Marte, Mercur-Jupiter, Venus şi Vulcan, distingând astfel şapte perioade. În tot ce este supus timpului ne putem orienta dacă folosim numărul 7. Din această cauză, oriunde vrem să pătrundem în timp, vom fi conduşi la numărul 7. Toate colegiile şi toate lojile care duc din spaţiu în temporal, când conduc în lumea transcendenţei, sunt supuse numărului 7. Sfinţii Rishi sunt subordonaţi numărului 7, la fel şi alţi învăţători sfinţi ai popoarelor, până la cei şapte înţelepţi ai grecilor. Numărul fundamental al spaţiului este 12. Prin scurgerea timpului în spaţiu, el devine revelaţie prin 12. Din această cauză numărul 12 domină acolo unde timpul se scurge în spaţiu. Avem douăspezece triburi ale lui Israel şi doisprezece apostoli, în momentul în care Hristos, care s-a arătat mai întâi în timp, se scurge în spaţiu. Ceea ce este în timp se prezintă ca succesiune. Din această cauză, ceea ce conduce din spaţiu în timp la zeii împărăţiei luciferice ne duce la numărul 7. Dacă vrem să caracterizăm ceva în dimensiunea temporală prin esenţa sa în această împărăţie, găsim entitatea căutată dacă raportăm ceea ce cercetăm la originea sa parentală. Recunoaştem ce se dezvoltă în timp când urcăm de la fapte secundare la faptele prime, ca de la copil la tată. Şi în timp ce pătrundem în această lume a timpului, care este dominată de cifra 7, vorbim de copii şi de originea lor, de copiii fiinţelor spirituale, de copiii lui Lucifer. Când transformăm timpul în spaţiu, vorbim de fiinţele care au o existenţă simultană, juxtapusă, şi ca urmare şi de circulaţia impulsurilor sufleteşti prin spaţiu. Când tranziţia de la timp la spaţiu face să se treacă de la 7 la 12, noţiunea de copil îşi pierde semnificaţia suprasensibilă, dar atunci apare noţiunea de fraternitate; cei care trăiesc cot la cot sunt fraţi. Când transformăm noţiunea de fii ai zeilor în noţiunea de fraţi, urcăm în evoluţia umanităţii. Fraţii şi surorile trăiese unul alături de altul, pe când realităţile care provin unele din altele trăiesc succesiv. Vedem aici, într-un moment important, tranziţia de la fiii sau copiii imperiului luciferic la fraţii lui Hristos, tranziţie despre care vom continua să vorbim mâine.

CONFERINŢA a IX-a

München , 31 august 1909

Problema cu care am încheiat ieri expunerea noastră putea să rămână oarecum de neînţeles pentru cel care se întâlneşte pentru prima oară cu ea. Ea aparţine tainelor numărului şi acestea sunt taine la care este cel mai greu de ajuns.

Am spus că între numerele 7 şi 12 există un anumit raport şi că acest raport este legat de timp şi spaţiu. Poate va veni timpul când taina de care am vorbit va fi înţelesă de toţi oamenii, dar, în sensul singurei cunoaşteri recunoscute în prezent, aceasta este o pură afirmaţie. Trebuie deci mai întâi să o explicăm.

Am mai menţionat că ne găsim în angrenajul Universului, când facem deosebire între relaţiile care sunt predominant spaţiale şi cele care sunt predominant temporale. Noi înţelegem lumea aşa cum ne înconjoară, în termeni de spaţiu şi de timp. Dar dacă nu ne limităm să vorbim în mod abstract de spaţiu şi de timp, dacă vrem să înţelegem cum se succed evenimentele în timp şi cum realităţile particulare se grupează în spaţiu, atunci există un fir care ne conduce pe de o parte prin relaţiile temporale şi pe de altă parte prin relaţiile spaţiale. Vom examina mai întâi din punct de vedere al ştiinţei spiritului devenirea fenomenelor Universului. Privim înapoi la încarnări mai vechi ale omului, ale raselor, ale culturilor şi ale Pământului însuşi. Vom avea un presentiment a ceea ce trebuia să se întâmple în viitor, deci temporal. Dar ne vom simţi întotdeauna confortabil dacă vom judeca evoluţia *temporală* plecând de la un schelet construit pe baza cifrei 7. Nu este permis să construim sau să speculăm făcând tot felul de interpretări cu ajutorul cifrei 7, ci trebuie mai întâi să urmărim faptele din punctul de vedere al cifrei 7.

Să luăm ca exemplu un om al cărui ochi spiritual este suficient de deschis pentru a putea cerceta faptele Cronicii Akasha; cifra 7 îl va putea ghida, în sensul că el îşi va spune că ceea ce se desfăşoară în timp se organizează după scheletul numărului 7; ceea ce se repetă sub forme diferite poate fi examinat doar pe baza cifrei 7, căutând apoi modalităţile corespunzătoare de manifestare. Ca urmare, este corect să spui că, deoarece Pământul trece prin mai multe încarnări, trebuie să-i căutăm cele şapte reîncarnări: Saturn, Soare. Lună, Pământ, Jupiter, Venus şi Vulcan; întrucât culturile omenirii parcurg şapte încarnări, găsim legătura dintre ele punând din nou la bază numărul 7. Prima cultură a erei postatlanteene este cultura protoindiană, cea de a doua este cea protopersană, a treia epoca caldeano-egipteană, a patra cea greco-latină, iar a cincea este a noastră; mai aşteptăm următoarele două epoci – a şasea şi a şaptea – , care vor urma epocii noastre. Am utilizat o dată în plus numărul 7, pe care l-am pus la baza încarnărilor succesive ale culturii. La fel, vom putea înţelege mai bine karma unui om dacă încercăm să privim în urmă spre ultimele sale trei încarnări; dacă, plecând din prezent, contemplăm cele trei încarcănări precedente ale sale, este posibil să tragem anumite concluzii pentru următoarele trei încarnări, care însumate dau din nou şapte. Astfel, numărul 7 este un fir conducător pentru tot ce se manifestă în timp.

Dimpotrivă, numărul 12 este firul conducător pentru tot ce există în mod simultan *în spaţiu*. Acest lucru l-a simţit întotdeuna o ştiinţă care era în acelaşi timp înţelepciune; din această cauză, in legătură cu fenomenele cosmice care aparţin Pământului nostru, ea

spunea că, pentru a înţelege relaţiile spaţiale ale evenimentelor de pe Pământ, trebuie să te referi la douăsprezece puncte fixe repartizate în spaţiu. Acestea sunt marcate în spaţiul cosmic prin cele douăsprezece semne ale Zodiacului. Sunt douăsprezece puncte fundamentale la care ar trebui să se raporteze întregul spaţiu. Aceasta nu ţine pur şi simplu de o decizie arbitrară a gândirii omeneşti, ci de ceea ce această gândire a învăţat în contact cu realitatea, dezvoltând în mod orientativ principiul că te descurci cel mai bine în spaţiu dacă te raportezi la o diviziune în douăsprezece părţi. Când este vorba de transformări, adică de aspecte temporale, o ştiinţă mai veche le-a pus la bază cele şapte planete, şi cifra 7 i-a devenit astfel firul conducător.

Să ne întrebăm acum cum se regăsesc aceste raporturi în viaţa omenească şi evoluţia sa. Noi am văzut că până în momentul din evoluţia umanităţii marcat prin pătrunderea principiului Hristos omul, când privea în interiorul său pentru a căuta în spatele vălului vieţii sale interioare accesul la lumea divină, intra în lumea luciferică. Acesta era, în acele timpuri vechi, drumul pe care pornea omul pentru a ajunge la înţelepciune, la o cunoaştere superioară a lumii. Omul a căutat divinul coborând în lumea sa interioară; din această lume trebuiau să urce noi intuiţii şi inspiraţii pentru viaţa sa morală şi etică, la fel cum urcaseră intuiţiile conştienţei sale; bineînţeles, toate celelalte intuiţii şi inspiraţii care se raportează la ce este moral, ce este sufletesc izvorau din viaţa sa interioară. Din acest motiv înaltele individualităţi care au fost ghizii omenirii în acele timpuri vechi se adresau mai întâi vieţii interioare pentru a explica oamenilor realităţile supreme. Vieţii sufletului, fiinţei interioare a omului trebuiau să se adreseze sfinţii Rishii şi marii instructori ai tuturor culturilor vechi. Interiorul uman nu este ceva spaţial, ci temporal; viaţa sufletului se desfăşoară în timp. Tot ce ne înconjoară exterior se grupează în spatiu; tot ceea ce se desfăşoară interior se organizează în timp. Din această cauză, tot ceea ce se adresează interiorităţii omului se verifică cu ajutorul firului conducător al numărului 7. Cum poate fi înţeleasă cel mai bine o fiinţă care vrea să se adreseze interiorităţii umane? Cum am putea înţelege cel mai bine în particularităţile lor fundamentale acele fiinţe pe care le numim, de exemplu, sfinţii Rishi? I-am putea înţelege dacă i-am privi raportându-ne la viaţa temporală a sufletului. Din această cauză, principala întrebare care s-a născut în epoca îndepărtată în care trăiau aceşti mari înţelepţi ai antichităţii era de unde vin ei. Este ca şi întrebarea cine sunt tatăl şi mama unui copil. Ei trebuie situaţi în timp, în raport cu originea lor. În faţa unui înţelept, se punea mai întâi întrebarea de unde vine el. Ce entitate a fost mai înainte aici? Ce origine are el? A1 cui fiu este? Când se vorbeşte de lumea luciferică, la baza sa trebuie pus numărul 7 şi trebuie să ne întrebăm al cui fiu este cel care se adresează sufletului. În acest sens vorbim de copiii lui Lucifer când ne referim la cei care în timpurile vechi au propovăduit lumea spirituală care se ascunde în spatele vălului vieţii sufleteşti ascunsă dincolo de temporal.

În ceea ce-l priveşte pe Hristos, chestiunea se pune diferit. Căci Hristos nu a coborât pe cale temporală pe Pământ; apărând în timp, el intră totodată în lumea pământească venind din spaţiu, din exterior. Zoroastru l-a văzut îndreptându-şi privirea spre Soare şi s-a referit la El sub numele de Ahura Mazda. Ahura Mazda s-a apropiat în spaţiu din ce în ce mai mult de Pământ, până când a coborât şi s-a făcut om. Aici nu ne interesează numai succesiunea în timp, ci şi dimensiunea spaţială. Dimensiunea spaţială, această sosire a lui Hristos din infinitul spaţiului pe Pământul nostru, are o valoare de eternitate, nu numai o valoare temporală. De acest lucru se leagă faptul că Hristos nu acţionează pe Pământ numai în conformitate cu raporturile de succesiune temporală; ceea ce aduce el pe Pământ nu corespunde raporturilor unui tată sau ale unei mame cu copilul său, care se desfăşoară în timp, ci vine cu un element care se realizează în simultaneitate. Părinţi, copii, nepoţi trăiesc succesiv în timp, iar relaţiile dintre ei se exprimă prin dimensiunea

temporală, Hristos însă, în calitate de spirit al spaţiului, introduce şi în cultura Pământului un element spaţial. Ceea ce aduce El este juxtapunerea oamenilor în spaţiu şi relaţia care trebuie să lege un suflet de altul în coexistenţă, independent de modul cum se organizează relaţia temporală. Pământul este planeta care are ca misiune să introducă sistemul nostru cosmic în lumea iubirii. În timpurile vechi, sarcina Pământufui era aceea de a introduce iubirea prin mijlocirea timpului. În timp ce prin relaţiile de descendenţă sângele se transmitea din generaţie în generaţie, de la tată la fiu şi de la fiu la nepot, ceea ce era înrudit în timp era şi elementul purtător de iubire. Coeziunea familială, legătura de sânge, transmiterea sângelui prin generaţii succesive era temeiul iubirii în timpurile mai vechi. Şi chiar când iubirea lua un caracter moral, ea se întemeia de asemenea pe o legătură temporală: se iubeau strămoşii, cei care precedaseră în timp.

Hristos a introdus iubirea care se comunică de la suflet la suflet, astfel încât între fiinţele coexistente în timp să se stabilească o relaţie prefigurată mai întâi în iubirea frăţească pe care oamenii trebuie s-o nutrească unii faţă de alţii. Acum începe să capete o semnificaiie deosebită coexistenţa spaţială.

Din această cauză, în timpurile vechi, problemele mari ale omenirii erau de regulă reunite prin numărul 7: şapte Rishi, şapte înţelepţi. Din acelaşi motiv, Hristos este înconjurat de doisprezece apostoli, ca prefigurări ale oamenilor ce trăiesc împreună în acelaşi spaţiu. Această iubire care va lega tot ce există alăturat în spaţiu, independent de succesiunea în timp, trebuie să pătrundă prin principiul lui Hristos în viaţa socială a Pământului. Este discipol al lui Hristos cel care iubeşte frăţeşte tot ce îl înconjoară. Dacă vorbim de copiii lui Lucifer, principiul hristic ne va da prilejul de a spune că Hristos este primul născut dintre mulţi fraţi. Sentimentul de atracţie nu ca faţă de un tată ci ca faţă de un frate, primul din fraţii noştri, pe care îl iubim, aceasta este relaţia de bază care ne uneşte cu Hristos.

Sunt elemente orientative, nu dovezi, dar ele argumentează şi lămuresc relaţia dintre numerele 7 şi 12; cu cât radiază mai mult în lume relaţia cu Hristos, cu atât se vorbeşte mai mult de grupări ca cea a celor douăsprezece triburi ale lui Israel, a celor doisprezece apostoli etc... Numărul 12 capătă astfel o semnificaţie mistică, esoterică pentru evoluţia Pământului.

Cu aceasta am atins aspectul exterior al marii transformări care s-a înfăptuit în evoluţia Pământului prin principiul Hristos. Am putea vorbi mult timp despre relaţia dintre numerele 7 şi 12, fără a putea explica în întregime unele aspecte ale profundului mister al existenţei noastre cosmice. Dacă acceptaţi ceea ce am spus ca o clarificare a ceea ce reprezintă numerele 7 şi 12 pentru relaţiile temporale şi spaţiale, veţi putea pătrunde mai adânc în misterele Universului. Pentru noi această relaţie trebuie să ne indice, adăugat la toate celelalte, ce sens profund a avut pentru Univers evenimentul hristic şi cum, pentnt a-l înţelege, trebuie să căutăm un alt fir conducător numeric.

Dar între spaţiu şi timp există şi o relaţie interioară; eu nu vă pot oferi decât o imagine generală despre aceasta, şi o voi face după o metodă curent utilizată în Misterii pentru a prezenta viaţa Cosmosului în relaţia 7-12. S-a spus: Dacă spaţiul universal nu este privit ca ceva abstract, ci în aşa fel încât condiţiile terestre se raportează la acest spaţiu, ele trebuie raportate şi la cele douăsprezece diviziuni fundamentale ale Zodiacului: Berbec, Taur, Gemeni, Rac, Leu, Fecioară, Balanţă, Scorpion, Săgetător, Capricorn, Vărsător, Peşti. Aceste douăsprezece puncte fundamentale ale Zodiacului sunt în acelaşi timp adevărate simboluri cosmice ale entităţilor divine primordiale prin care s-a reprezentat în mod corespunzător realitatea. Forţele care provin din aceste douăsprezece direcţii

acţionau deja din timpul primei încarnări planetare a Pământului nostru, Vechiul Saturn. Ele acţionau în timpul Vechiului Soare, în timpul Vechii Luni şi vor continua să acţioneze şi mai târziu. Ele constituie deci un element permanent, mult mai elevat decât ceea ce se naşte şi moare în timpul devenirii noastre pământeşti; cele douăsprezece semne ale Zodiacului simbolizează un element care a supravieţuit celor ce s-au transmis de la Vechiul Saturn la Vechiul Soare, de la acesta la Vechea Lună etc. În timp ce ceea se întâmplă aici se naşte şi trece, lucrurile condiţionate de Zodiac supravieţuiesc evenimentelor planetare, supravieţuiesc condiţiilor specifice Vechiului Saturn, Vechiului Soare, Vechii Luni. Ceea ce simbolizează zonele fundamentale ale Zodiacului este, de asemenea, deasupra evenimentelor care se desfăşoară pe Pământul nostru ca opoziţie între Bine şi Rău.

Amintiţi-vă că încă de la primele expuneri ale acestui ciclu v-am atras atenţia asupra faptului că atunci când pătrunzi în domeniul astral descoperi o lume a transformărilor şi că ceea ce poate acţiona dintr-o anumită perspectivă ca bine poate apărea ca rău dintr-o altă perspectivă. Aceste deosebiri între bine şi rău au importanţa lor în cadrul devenirii; pentru aceasta numărul 7 este un fir conducător orientativ. Zeii care simbolizează cele douăsprezece puncte ale spaţiului, douăsprezece puncte permanente, se plasează deasupra binelui şi răului. Din această cauză, în Zodiac avem de-a face cu o realitate de ordin superior binelui şi răului; în acest spaţiu exterior trebuie să căutăm simbolurile acelor entităţi spiritual-divine care, dacă sunt contemplate în sine, fără ca ele să intervină în sfera pământească, sunt deasupra opoziţiei dintre bine şi rău.

La un moment dat, începe să se întrevadă ce va deveni Pământul nostru. Acest lucru se întâmplă datorită faptului că survine o divizare în sânul acestor divinităţi permanente, şi tot ce se întâmplă intră într-o anumită relaţie cu aceste divinităţi; ele se separă în două şi vor reprezenta sfera binelui şi sfera răului. Nici una din cele două nu este în sine un bine sau un rău, dar prin faptul că acţionează asupra Pământului în devenire sunt percepute o dată ca bine, altă dată ca rău. Totuşi, există reprezentarea care ne spune că un element care face parte, chiar în mică măsură, din sfera binelui trebuie să fie considerat bun. Când un element permanent situat în lumea spirituală, în afară de timp, intră în acţiune în timp, el se integrează simultan ca un bine şi ca un rău. Din douăsprezece puncte permanente ale Zodiacului cinci se află în întregime în sfera binelui şi alte două la graniţă, deci şapte. Iată de ce se vorbeşte că rămân şapte din douăsprezece. Când căutăm în timp ceea ce este bun, ceea ce este perfect, ceea ce conduce, vom vorbi deci de şapte înţelepţi, de şapte Rishi; aceasta corespunde întru totul realităţii. De aici vine şi reprezentarea că lumii luminoase, lumii superioare îi aparţin şapte semne zodiacale pe când cele cinci inferioare, începând cu Scorpionul, aparţin lumii întunericului.

Acesta nu este decât o vedere de ansamblu, care ne arată că atunci când spaţiul părăseşte sfera sa de eternitate şi primeşte în el creaţii care se desfăşoară în timp el se divide în bine şi în rău şi că, dacă se elimină binele, 7 devine cifra care reprezintă tot ce este bun în dimensiunea timpului. Dacă vrem să căutăm adevărul aflat în timp, numărul 7 trebuie considerat fir conducător; numărul 5 ne-ar induce în eroare. Aceasta este semnificaţia interioară a acestei probleme.

Să nu spuneţi că toate acestea sunt greu de înţeles, ci că, lumea fiind profundă, există în mod necesar lucruri greu de înţeles.

Hristos a venit însă în lume pentru a sta şi în tovărăşia păcătoşilor şi a cămătarilor. El a venit pentru a prelua şi ceea ce ar trebui să fie eliminat din mersul Univesului. Din Oedip a trebuit să fie eliminat ceea ce a fost preluat în viaţa lui Hristos ca ferment; acest lucru

vă este confirmat de legenda lui Iuda. La fel cum, pentru a dospi, pâinea nouă trebuie să preia puţin din cea veche, la fel lumea nouă nu poate prospera şi deveni într-adevăr bună decât asimilându-şi un ferment care este preluat din rău. Din această cauză Iuda, care era respins peste tot şi fusese alungat şi de la curtea lui Pilat, a fost primit acolo unde acţiona Hristos, venit pentru a vindeca lumea, în aşa fel ca 7 să poată fi transformat în 12, pentru ca ceea ce era cuprins în 7 să poată fi cuprins de acum încolo în simbolul numărului 12. Prima reprezentare a numărului 12 ne este dată prin cei doisprezece fraţi ai lui Hristos, prin cei doisprezece apostoli.

Aşa cum am spus, toate acestea nu constituie decât un indiciu al profundei transformări care a început pentru întreaga devenire a planetei noastre. Putem clarifica din multe puncte de vedere importanţa principiului hristic şi a intervenţiei sale în devenirea Pământului; cel pe care l-am adoptat acum este unul dintre acestea.

Să ne reprezentăm încă o dată consecinţele ce au decurs din toate acestea pentru noi. Că venirea lui Hristos a însemnat ceva cu totul deosebit pentru evoluţia Pământului, este un lucru simţit şi recunoscut în toate locurile unde ştiinţa spiritului este cu adevărat cultivată. În asemenea locuri se ştie că există o fiinţă care traversează toate culturile postatlanteene, care a trecut deja prin cultura protoindiană şi cea protoiraniană, prin cele ale Caldeei şi Egiptului, şi aşa mai departe, şi care va trece şi prin culturile care le vor succeda, până la proxima mare catastrofă şi chiar dincolo de aceasta. Pentru a afla unde putem găsi ceea ce parcurge întreaga evoluţie a umanităţii prin simţurile sau prin raţiunea noastră omenească trebuie să ne adresăm ştiinţei spiritului cu următoarea întrebare: Cum se numeşte fiinţa ce poate fi descoperită în lumea spirituală şi care trece ca un curent al spiritului prin toate cele şapte culturi? Chiar în înţelepciunea orientală s-a şlefuit un cuvânt pentru ceea ce trece prin toate aceste culturi. Dacă-l luăm în considerare în adevărul său, acesta nu este un lucru abstract, ci un fapt concret: o fiinţă. Dacă se doreşte conturarea mai exactă a acestei fiinţe pentru care celelalte fiinţe – fie cei şapte sfinţi Rishi, fie entităţi chiar mai înalte care nu coboară până la încarnare fizică – nu-i sunt decât mesageri, o putem desemna cu un nume pe care Orientul l-a şlefuit în mod corect. Orice revelaţie, orice înţelepciune din Univers conduce la această sursă unică, la sursa înţelepciunii primordiale, care are o esenţă, o fiinţă ce evoluează de-a lungul tuturor civilziatiilor postatlanteene şi se manifestă în fiecare epocă sub o anumită formă, dar care rămâne întotdeauna un purtător de bază al înţelepciunii, apărând sub cele mai diferite forme. Când v-am descris ieri cum sfinţii Rishi cuprindeau în mod concret această înţelepciune, parcă inspirând-o, care era în afară, ca un suflet al luminii, şi pe care ei o aspirau ca inţelepciune a luminii, era ea însăşi emanaţia acestei entităţi sublime de care vorbim. Ceea ce am putut descrie ieri cu privire la înţelepciunea epocilor ulterioare (de exemplu, concepţia cu totul diferită care s-a exprimat în epoca protopersană) radia, de asemenea, de la această entitate unică care este marele Instructor al tuturor culturilor.

Această entitate a fost Instructorul sfinţilor Rishii, al lui Zoroastru şi al lui Hermes, marele Instructor care s-a manifestat în toate epocile sub formele cele mai diverse, care a fost mai întâi inaccesibil privirii exterioare. Orientul a formulat pentru a-l desemna expresia *totalitatea Bodhisatvilor*. Concepţia creştină l-ar numi Sfântul Spirit. Astfel, când se vorbeste de Bodhisatva este desemnată o entitate care domină toate culturile care se revelează şi se manifestă în diferite feluri; acesta este spiritul Bodhisatvilor. Indiferent cum au resimţit şi denumit entitatea respectivă, sfinţii Rishi, Zoroastru, Hermes, Moise, cu toţii au privit spre Bodhisatvi; i se poate da numele colectiv de mare Instructor, căci pe el îl contemplă toţi cei care vor şi pot să primească învăţăturile erei postatlanteene. În cursul acestei ere, el a îmbrăcat de mai multe ori forme omeneşti, şi una dintre ele ne

interesează înainte de orice. Un Bodhisatva – indiferent de modul în care s-a manifestat – a îmbrăcat forma deosebit de luminoasă a acelei entităţi care se desemnează cu numele de Gauthama Buddha. A constituit un real progres pentru Bodhisatva când n-a mai fost obligat să rămână numai în regiunile superioare ale spiritului şi evoluţia sa în lumile spirituale i-a permis să stăpânească în suficientă măsură corporalitatea fizică pentru a deveni om, încorporat în Buddha. Noi vedem deci în Buddha un Bodhisatva care s-a făcut om, una din manifestările „omeneşti" ale fiinţelor de întelepciune cele mai cuprinzătoare pe care se întemeiază devenirea Pământului; el este într-un anumit fel încarnarea acelui mare Instructor pe care îl numim esenţa însăşi a înţelepciunii. Îl considerăm pe Buddha ca forma pământescă a lui Bodhisatva. Nu trebuie să credem că un Bodhisatva s-a încorporat numai în Buddha; el s-a încarnat de asemenea, în parte sau în totalitate, şi în alte personalităţi omeneşti. Dar aceste încorporări nu se fac toate într-un singur şi în acelaşi fel; un Bodhisatva poate trăi foarte bine în învelişurile unei fiinţe omeneşti, cum a trăit unul din ei în corpul eteric a lui Gauthama Buddha. Şi fiindcă entitatea lui Bodhisatva care moştenise corpul astral al lui Zoroastru a pătruns în învelişurile altor individualităţi – de exemplu, ale lui Hermes –, se poate (dar numai dacă am înţelege astfel chestiunea) spune despre anumite individualităţi care sunt ele însele mari Instructori că sunt încarnările unui Bodhisatva. Se poate vorbi de o reîncarnare continuă a lui Bodhisatva, dar trebuie ştiut că dincolo de toţi oamenii în care se încorporează Bodhisatva s-a aflat ca parte a entităţii care este ea însăşi personificarea atoateînţelepciunii Universului *nostru*.

Când privim la elementul de înţelepciune care în timpuri mai vechi a fost comunicat omenirii din sferele luciferice, noi îl vedem pe Bodhisatva. Există însă o entitate care ia parte la evoluţia postatlanteană şi care este cu totul diferită, este în mod esenţial altceva decât un Bodhisatva, şi pe care nu avem dreptul să o confundăm cu acesta, cu atât mai mult cu cât această entitate s-a încarnat într-o individualitate posedând deja infiltraţiile lui Bodhisatva, în Buddha. A existat o fiinţă omenească în care s-a încarnat Hristos şi în care în acelaşi timp au pătruns razele lui Bodhisatva; aceasta este Iisus din Nazareth. Principiul lui Hristos este cel care domină în Iisus din Nazareth, mai cu seamă în timpul ultimilor trei ani ai vietii sale pământeşti, principiu cu totul diferit de cel al lui Bodhisatva. Cum putem caracteriza ceea ce diferenţiază principiul Hristos de principiul Bodhisatva? Este extrem de important să se ştie de ce Hristos, care a fost încarnat într-un corp omenesc numai o dată, nu se mai poate încarna în alt corp omenesc. De atunci aceasta nu s-a mai întâmplat decât în interiorul sufletului uman; mai mult, El a putut fi atins când privirea era îndreptată spre lume, aşa cum făcuse Zoroastru. Prin ce se deosebeşte Hristos, căruia noi trebuie să îi atribuim o poziţie centrală, de un Bodhisatva? Diferenţa fundamentală este că Bodhisatva este un mare Instructor, încarnarea înţelepciunii care traversează toate culturile şi se întrupează sub formele cele mai diverse, în timp de Hristos nu este numai Instructor. Hristos nu doar învaţă oamenii, El este o entitate pe care noi o înţelegem cel mai bine când Îl căutăm în înălţimile spiritului, ca un *obiect* al iniţierii, şi unde Îl putem compara cu alte entităţi spirituale.

Îl putem caracteriza cel mai bine spunând că există zone ale vieţii spiritului unde, ca să spunem aşa, se scutură tot praful pământesc, unde se poate găsi înalta entitate a lui Bodhisatva în particularitatea sa spirituală şi unde-l putem afla pe Hristos eliberat de tot ce El a devenit pe Pământ şi în apropierea acestuia. Acolo se găseşte baza omenirii, sursa spirituală primordială din care a apărut viaţa. Nu există un singur Bodhisatva, ci un şir de Bodhisatva. Aşa cum am vorbit de acel Bodhisatva care se afla la baza celor şapte culturi postatlanteene, mai există un Bodhisatva care se află la baza civilizatiilor atlanteene, şi aşa mai departe. Găsiţi în înălţimile spirituale o serie de Bodhisatva care, pentru

timpurile lor, sunt mari Instructori, nu numai ai oamenilor, ci şi ai entităţilor care nu coboară până în sfera vieţii fizice. Ei există aici ca mari Instructori; ei culeg ceea ce trebuie să propovăduiască, iar în mijlocul lor se află o fiinţă a cărei importanţă nu constă numai în faptul că provăduieşte: aceasta este *Hristos*. El nu reprezintă ceva numai prin faptul că provăduieşte, ci se află în mijlocul Badhisatvilor ca o entitate şi acţionează asupra acestora datorită faptului că îl au în faţa lor. El este contemplat de Bodhisatvi, cărora le revelează splendoarea sa. Dacă ceilalţi sunt ceea ce sunt prin faptul că sunt mari Învăţători, Hristos este ceea ce este pentru lume prin *ce este el însuşi*, prin fiinţa sa proprie. Este suficient să-l privim. Revelaţia fiinţei sale trebuie să se reflecte în ambianţa sa; din aceasta ia naştere învăţătura sa. El nu este numai Maestru, El este Viaţa, o viaţă care se revarsă în celelalte entităţi, care devin apoi Învăţători. Astfel, Bodhisatvii sunt entităţi care îşi obţin învăţătura din beatitudinea cu care ei îl contemplă pe Hristos în înălţimile spirituale. Când întâlnim în cursul evoluţiei noastre încarnări ale Bodhisatvilor noi le numim mari Învăţători ai omenirii, pentru că în ele important este Bodhisatva. Hristos nu realizează numai propovăduirea; noi învăţăm despre Hristos pentru a înţelege, pentru a cunoaşte ceea ce ce este în El. Hristos este mai mult obiect decât subiect de studiu. Din această cauză, El este o fiinţă fundamental diferită de Bodhisatvii care trec prin lume. Aceasta este deosebirea dintre Hristos şi Bodhisatvi, că El este ce este pentru lume prin aceea că lumea se bucură de vederea sa. Bodhisatvii sunt ceea ce sunt pentru lume prin calitatea lor de mari Învăţători.

Dacă vrem să percepem această entitate vie, această sursă a întregii vieţi de pe Pământ, trebuie să privim spre acea încarnare în care nu s-a întrupat numai un Bodhisatva, ci la cel care nu avea nevoie să lase în urma sa o carte sau o doctrină personală, în jurul căruia s-au adunat cei care au răspândit în lume mesajul Său şi învăţătura Sa. Este esenţial faptul că nu există nici o scriere a lui Hristos. Învăţătorii vorbesc despre el, astfel încât el este obiectul învăţăturii şi nu subiectul acesteia. Acesta se exprimă prin faptul singular că nimic nu ne-a rămas de la El, ci că ceilalţi i-au descris entitatea. Din această cauză să nu ne mirăm când se spune că tot ceea ce cunoaştem despre *învăţătura lui Hristos* se regăseşte în alte religii. Hristos nu este numai un Învăţător ci o entitate care trebuie să fie înţeleasă ca entitate, pentru că El nu vrea numai să depună în noi ceva prin învăţătura sa, ci prin viaţa sa. Din acest motiv, chiar dacă am putea reuni toate doctrinele Pământului care ne-ar fi accesibile, noi tot nu am avea toate elementele pentru a-l înţelege pe Hristos. În măsura în care omenirea actuală nu se poate adresa direct Bodhisatvilor pentru a-l contempla pe Hristos prin ochii lor spirituali, ea trebuie efectiv să se reîntoarcă la şcoala lor pentru a învăţa acolo ceea ce-l poate face în sfârşit înţeles. Deci, dacă vrem nu numai să participăm la Hristos ci şi să-l înţelegem, să nu privim pasivi la ceea ce a făcut Hristos pentru noi, ci să mergem la şcoala tuturor învăţătorilor din Orient şi din Occident, trebuie să fie pentru noi o sarcină sacră aceea de a ne apropria mai întâi învăţăturile întregului cerc al privitorilor şi de a utiliza aceste învăţături înalte pentru a-l putea înţelege pe Hristos.

În Misterii oamenii sunt pregătiţi în mod corespunzător pentru sarcina pe care trebuie s-o îndeplinească. Fiecare epocă îşi are sarcina sa; îi revine fiecărei epoci să primească adevărul sub forma sub care trebuie s-o preia epoca respectivă. Vechiului indian sau vechiului persan nu li s-ar fi putut da adevărul sub forma sub care este redat el în zilele noastre; el trebuia să-i fie adus omenirii sub o formă corespunzătoare facultăţilor şi sensibilităţilor de atunci.

Din această cauză, în perioada care, prin caracterul său, putea să-l primească pe Hristos pe Pământ, epoca a patra, epoca greco-romană, trebuia să aducă adevărul despre Hristos

şi despre lumea sa sub forma accesibilă omenirii acelui timp. Ar însemna să ignorăm cu totul progresul neamului omenesc dacă am crede că tot adevărul despre Hristos era prezent încă din primele secole care au urmat revelaţiei; aceasta înseamnă a nu şti nimic despre progresul omenirii. Cel care vrea să păstreze numai învăţăturile primului secol creştin şi consideră doctrină creştină autentică numai ceea ce a fost scris şi păstrat în această epocă, acela nu ştie nimic despre progresul uman, el nu ştie că cel mai mare Învăţător al primelor secole creştine nu ar fi putut spune oamenilor despre Hristos mai mult decât erau ei capabili să primească. Însă pentru că oamenii primelor secole creştine erau cei care coborâseră cel mai adânc în lumea fizică, ei nu puteau asimila decât o mică parte din învăţăturile înalte privind pe Hristos. În fapt, marea masă a creştinilor înţelegeau relativ puţine lucruri cu privire la entitatea lui Hristos.

Noi am văzut că în India veche exista o mare capaciate de clarvedere prin relaţia de atunci a corpului eteric cu celelalte mădulare ale fiinţei umane, însă nu venise încă timpul de a vedea în Hristos altceva decât un spirit existent în regiuni îndepărtate, dincolo de lumea simţurilor, de a-l înţelege ca Vishva Karman. Numai în epoca protopersană a apărut posibilitatea de a-l presimţi pe Hristos în spatele Soarelui fizic. Pentru Moise a devenit posibil să-l vadă pe Hristos ca Iehova în fulger şi tunet, adică foarte aproape de Pământ. În sfârşit, în Iisus din Nazareth, Hristos a fost văzut încarnat într-un corp omenesc. Omenirea a evoluat în aşa fel încât în epoca Indiei antice înţelepciunea era încă preluată prin corpul eteric, în epoca protopersană prin corpul astral, în epoca caldeano-egipteană prin sufletul senzaţiei, în epoca greco-latină prin sufletul raţiunii. Acest suflet al raţiunii este deja legat cu funcţiile intelectuale de lumea sensibilă, de aceea el pierde viziunea a ceea ce este dincolo de ce percepe prin simţuri. Din această cauză, în primele secole ale erei creştine abia se mai percepea altceva decât ceea ce există între naştere şi moarte şi domeniul spiritului care vine imediat după aceea. Nu se mai ştia nimic în legătură cu ceea ce trece prin vieţile succesive; aceasta ţine de capacitatea de înţelegere umană. Nu putea să fie înţeleasă decât viaţa pământească şi partea de viaţă spirituală care-i este aferentă; este ceea ce era propovăduit maselor largi. Dar trebuia asigurată evoluţia, şi trebuia vegheat ca înţelepciunea cuprinzătoare pe care omenirea o avusese în timpurile lui Hermes, Moise, Zoroastru şi a sfinţilor Rishi să se poată reaprinde treptat, pentru a permite oamenilor să aibă acces la o înţelegere din ce în ce mai adâncă a lui Hristos.

Hristos venise deci pe Pământ, dar mijloacele de a-l înţelege erau, chiar în acel timp, limitate; trebuia avut grijă de ce se va întâmpla în timpurile viitoare şi era necesar să se retrăiască vechile înţelepciuni, pentru ca ele să poată fi puse încetul cu încetul în serviciul înţelegerii lui Hristos. Oamenii care trecuseră din Atlantida în Europa, şi mai departe, aduseseră cu ei mari comori de înţelepciune; în vechea Atlantidă, cei mai mulţi oameni fuseseră în mod instinctiv clarvăzători şi puteau privi în lumile spirituale. Această clarvedere nu putea evolua, ea a trebuit să se restrângă la câteva personalităţi ale Occidentului, unde a fost dirijată de o fiinţă care a trăit ascunsă un timp, retrăgându-se în spatele celor care trăiau deja retraşi şi regrupaţi în jurul unui mare iniţiat rămas oarecum în urmă, pentru a păstra pentru timpuri viitoare ceea ce putuse fi adus din vechea Atlantidă. Pe acest mare iniţiat, păzitorul anticei înţelepciuni atlanteene, care avea acces chiar la tainele corpului fizic, îl putem numi Scythianos, cum i se spunea în evul mediu timpuriu. Cel care cunoaşte Misteriile europene priveşte la unul din cei mai mari iniţiaţi ai Pământului când pronunţă numele Skythianos.

În aceeaşi epocă a trăit, de asemenea, mult timp entitatea care, considerată sub aspectul său spiritual, poate fi numit Bodhisatva. Acest Bodhisatva era aceeaşi entitatea care, după

ce-şi împlinise misiunea în Occident, s-a încarnat cu circa şase sute de ani înaintea erei noastre în Gauthama Buddha. Această fiinţă care a mers să propovăduiască în Orient se situa deja la un nivel superior. Era un alt mare Învăţător, un al doilea mare păstrător al secretului înţelepciunii umane şi a devenit Gauthama Buddha.

A mai existat şi o a treia individualitate, care era destinată pentru o mare misiune [1] şi pe care o cunoaştem din cele spuse până acum. Este vorba de Învăţătorul Persiei antice, marele Zoroastru. Când spunem Zoroastru, Gauthama Buddha şi Scythianos ne referim, aşadar, la trei entităţi, trei individualităţi spirituale importante: acestea sunt reîncarnări ale Bodhisatvilor. Ceea ce trăia în ei nu era Hristos.

A trebuit să fie lăsat omenirii un anumit timp pentru a trăi sosirea lui Hristos, care se anunţase deja lui Moise pe Sinai, căci Iahve este aceeaşi entitate ca Hristos, dar sub o altă formă. A trebuit să se lase timp omenirii pentru a-l primi pe Hristos. Evenimentul a avut loc în momentul în care sensul acestor realităţi devenise aproape imperceptibil. A trebuit însă avut grijă ca inteligenţa şi înţelepciunea să devină din ce în ce mai puternice şi Hristos însuşi a vegheat la aceasta pe Pământ.

Istoria menţionează şi o a patra individualitate, în spatele căreia, pentru mulţi, se ascunde o fiinţă mai înaltă, mai puternică decât cele trei entităţi pe care le-am pomenit sub numele de Scythianos, Gauthama Buddha şi Zoroastru. Această entitate este Manes, care este considerat un înalt mesager a lui Hristos de cei care văd în maniheism mai mult decât se vede de obicei. Mulţi spun că Manes, care la puţine secole după ce Hristos a trăit pe Pământ, a adunat în jurul lui, la una din cele mai importante adunări care a avut vreodată loc în lumea spirituală, trei mari personalităţi ale secolului al patrulea al Pământului. În această viziune imaginativă trebuia să fie exprimat un fapt cultural spiritual important. Manes a reunit aceste personalităţi cu scopul de a se sfătui asupra modului în care s-ar putea reînsufleţi încetul cu încetul acea înţelepciunea care a supravieţuit tranziţiei spre epocile postatlanteene şi pentru a-i da în viitor o strălucire din ce în ce mai mare şi din ce în ce mai glorioasă. Care sunt personalităţile pe care Manes le-a adunat pentru această memorabilă întrevedere, pe care numai viziunea spirituală o poate atinge? Prima a fost cea în care trăia în acel moment reîncarnarea lui Scythianos din timpul lui Manes; a doua a fost o reflectare fizică a lui Buddha reapărut atunci şi a treia a fost Zoroastru, reîncarnat la acea epocă. Avem, aşadar, de-a face cu un colegiu avându-l pe Manes în centru. În acest colegiu s-a hotărât planul după care toată înţelepciunea Bodhisatvilor din vremurile postatlanteene trebuia să se răspândescă în viitor. Planul pe care ei l-au stabilit pentru evoluţia viitoare a Pământului a fost păstrat şi transmis apoi acelor Misterii europene care sunt Misteriile rosicruciene. În aceste Misterii cele trei individualităti au apărut mereu; ele au fost Învăţătorii şcolilor rosicruciene, Învăţători care au trimis înţelepciunea lor Pământului ca un dar, pentru că prin această înţelepciune Hristos trebuia să fie înţeles în entitatea sa. Din această cauză, în întreaga şcoală spirituală a rosicrucienilor se priveşte cu cea mai profundă veneraţie spre vechii iniţiaţi care au păstrat străvechea înţelepciune a Atlantidei: Scythianos reîncarnat, în care era văzut marele şi venerabilul Bodhisatva al Occidentului; reflectarea lui Buddha încarnat, în care se venera, de asemenea, unul din Bodhisatvi şi, în sfârşit, Zarathas, Zoroastru reîncarnat. Se privea spre ei ca spre marii Învăţători ai iniţiaţilor europeni. Astfel de prezentări nu trebuie considerate descrieri istorice exteriorare, deşi ele caracterizează mersul faptelor istorice într-un mod mai pertinent decât ar putea-o face o descriere exterioară.

Pentru a nu cita decât un exemplu, menţionăm că în evul mediu abia dacă aţi putea afla un ţinut în care să nu fie cunoscută o anumită legendă foarte răspândită. Într-un timp în

care nimeni în Europa nu ştia nimic despre Gauthama Buddha, când tradiţia lui dispăruse cu totul se povesteau multe lucruri care se găsesc în numeroase scrieri; este una din povestirile cele mai răspândite ale acestei perioade. Cândva, în India, unui rege i s-a născut un fiu cu numele Josafat. La naşterea sa s-au prezis evenimente mari, fapt pentru care era ocrotit în mod cu totul deosebit de tatăl său; el trebuia să afle doar lucrurile cele mai deosebite, să trăiască într-o fericire perfectă, să nu cunoască suferinţa şi durerea şi nici nefericirile vieţii. Josafat a crescut la adăpost de toate acestea. Dar într-o zi a ieşit din palat şi a întânit un bolnav, apoi un lepros, un bătrân şi un cadavru. El s-a întors în palatul regelui pradă unei tulburări profunde şi s-a întâmplat ca un om, Varlaam, care era pătruns până în străfundul inimii de tainele creştinismului, să îl câştige pe Josafat pentru cauza sa. După această trăire pe care a avut-o Josafat s-a făcut creştin. Aceasta este legenda din evul mediu, şi nu aveţi nevoie să recurgeţi nici măcar la Cronica Akasha, ci numai la filologia curentă pentru a înţelege ce semnifică cuvântul Joasaph. El vine de la vechiul nume Joafat, care provine de la Jodasaf; Jodasaf vine de la Yudasaf, care este identic cu Budasaf, aceste ultime două forme sunt arabe, iar Budaraf este acelaşi nume ca Bodhisatva. Astfel, ştiinţa ocultă europeană nu numai că a cunoscut pe Bodhisatva dar ea ştie şi că atunci când poate descifra numele de Josafat poate descifra şi conceptul acestui nume. Această dezvoltare sub formă de legendă a ştiinţei oculte în Occident ne dezvăluie că a fost un moment în care aceeaşi entitate care a trăit în Gauthama Buddha a devenit creştină. Fie că ştim fie că nu, acesta este adevărul.

Aşa cum tradiţiile pot rămâne în urma timpului, cum oamenii pot crede astăzi ceea ce s-a spus cu mii de ani în urmă, transmiţându-se prin tradiţii, se poate crede şi că este conform legilor lumilor superioare ca Buddha să fi rămas exact ceea ce era cu şase sute de ani înaintea erei noastre. Dar nu este aşa. El s-a înălţat, a evoluat. Şi adevăratele învăţături ale rosicrucienilor păstrează aceste adevăruri, care nu au fost exprimate decât sub formă de legende ca cea pe care tocmai v-am povestit-o. Trebuie numai să nu confundăm cu aceste învăţături adevărate ale rosicrucienilor nebuniile pe care le răspândeşte o literatură dubioasă.

În felul acesta noi regăsim în cadrul vieţii spirituale a Europei pe cel care a fost purtătorul lui Hristos, Zarathas sau Nazaratos, Zoroastru, şi care reapare din timp în timp; noi îl regăsim pe Scythianos şi, de asemenea, pe cel de al treilea mare discipol al lui Manes, pe Buddha, aşa cum era el după ce trecuse prin secolele care au urmat venirii sale.

Astfel, cunoscătorul european al iniţierii contempla răscrucea de vremuri şi percepea adevărata înfăţişare a marilor Învăţători. El aflase despre Zarathas, Buddha şi Scythianos, şi ştia că prin ei se revarsă în cultura viitorului înţelepciunea venită de la Bodhisatvi; înţelepciune care trebuia să fie folosită pentru a înţelege obiectul cel mai demn de toată înţelegerea, pe Hristos. Hristos este o fiinţă fundamental diferită de Bodhisatvi, dar el nu poate fi înţeles decât dacă se reuneşte toată înţelepciunea acestora. Pentru acest motiv în şcolile oculte europene se face un rezumat sintetic al tuturor doctrinelor care au fost date lumii de cei trei mari discipoli ai lui Manes şi de Manes însuşi. Chiar dacă Manes nu a fost înţeles, va veni un timp când în cultura europeană numele lui Scythianos, al lui Buddha şi al lui Zoroastru vor avea din nou un sens. Ei vor aduce oamenilor cunoştinţele de care aceştia au nevoie pentru a-l înţelege pe Hristos; prin ei oamenii vor afla din ce în ce mai profund pe Hristos. Evul mediu a început cu o uimitoare adoraţie şi veneraţie pentru Skythianos, Buddha şi Zoroastru, după ce numele lor au fost cunoscute; începutul a fost făcut prin aceea că cel ce dorea să se facă recunoscut drept creştin în anumite comunităţi religioase creştine trebuia să rostească formula: „Îl blestem pe Skythianos, pe

Buddha şi pe Zarathas". Era o formulă răspândită în multe ţinuturi ale erei creştine, prin care se mărturisea calitatea de creştin adevărat. Dar ceea ce se credea că trebuia să fie anatemizat la acea epocă va deveni Colegiul Învăţătorilor, care va oferi omenirii înţelegerea cea mai adecvată a lui Hristos; omenirea îi va aprecia într-o zi ca marii Bodhisatvi, prin care îl va putea înţelege pe Hristos.

Astăzi, omenirea abia poate veni în întâmpinarea acestor mari Învăţători ai rosicrucianismului, ca un aport minim, în două feluri, care nu reprezintă decât un început a ceea ce va trebui să existe în viitor. Acesta nu poate fi încă înalta înţelegere a creştinismului. Acest lucru va fi făcut cu ajutorul ştiinţei spiritului de astăzi, care trebuie să redea lumii învăţăturile lui Scythianos, ale lui Zoroastru şi ale lui Buddha, nu sub forma lor veche, ci sub o formă nouă, care poate fi obţinută din ea însăşi, prin cercetare. Vom începe prin a încorpora culturii mai întâi lucrurile elementare pe care le putem învăţa de la aceştia. Creştinismul va reţine de la Buddha învătătura reîncarnării şi a karmei, într-o manieră cu totul nouă, adaptată timpului nostru. De ce se preiau azi în creştinism învăţăturile despre reîncarnare şi karma? Pentru că iniţiatii pot începe să le înţeleagă în spiritul epocii noastre, la fel cum Buddha, Marele Învăţător al reîncarnării, le-a înţeles în felul său.

Va putea fi asimilat şi Scythianos, care nu ne învaţă doar ce este reîncarnarea fiinţei omeneşti, ci şi ceea ce supravieţuieşte şi stăpâneşte din eternitate în eternitate. În felul acesta, vor fi înţelese din ce în ce mai bine esenţa lumii, fiinţa care constituie centrul universului nostru pământesc, Hristos. În felul acesta se revarsă tot mai mult în omenire învătăturile iniţiatilor. Astăzi cel ce abordează studiul ştiinţei spiritului nu poate primi decât bazele a ceea ce vor constitui cele două elemente esenţiale ale dezvoltării spirituale viitoare a omenirii. Viaţa lui Hristos, care se afundă în fiinţa interioară, va fi primul element; al doilea element va fi ceea ce aduce ca cosmologie spirituală la înţelegerea lui Hristos. Trăirea lui Hristos în inimă, cunoaşterea lumii care conduce la înţelegerea sa vor fi cele două elemente. Primul lucru pe care îl avem de făcut la începutul acestei evoluţii este de a decela atitudinea interioară corectă. Noi ne adunăm pentru a cultiva sentimente juste faţă de lumea spirituală, de tot ce-a ieşit din ea şi de om. În acest scop ne adaptăm treptat forţele spiritului nostru, astfel încât să devină capabile să-l preia pe Hristos în interiorul sufletului. Căci cu cât spiritul nostru se înnobilează şi se ridică, cu atât mai multă nobleţe va putea desfăşura Hristos în noi. Facem începutul în acest sens prin expunerea împrejurărilor elementare ale evoluţiei noastre pământeşti, prin căutarea a ceea ce ne vine de la Scythianos, Zoroastru şi Buddha, prezentând aceste lucruri sub o formă corespunzătoare timpului nostru, aşa cum ne-o transmit şi aceşti Învăţători prin evoluţia pe care ei au urmat-o până în epoca noastră. Am ajuns la punctul de a putea începe să răspândim învăţăturile elementare ale iniţierii.

NOTE

1. Noi vorbim aici depre aceste fiinţe în spiritul concepţiilor despre lume ale antichităţii; şi este justificat – într-un anumit sens – să le concepem şi astăzi la fel din punctul de vedere al ştiinţei spiritului.
